

TENDENCE MAKROEKONOMICKÉHO VÝVOJE A KVALITY ŽIVOTA V ČESKÉ REPUBLICCE V ROCE 2015

Souhrnná data o České republice

Praha, 29. 7. 2016

Kód publikace: 320192-16

Č. j.: 1664/2016-01

Zpracoval: Odbor Kancelář předsedkyně, Oddělení svodných analýz

Ředitel odboru: Egor Sidorov, Ph.D.

Autorský tým: Bc. Jiří Kamenický, Ing. Lukáš Kučera

Kontaktní osoba: Ing. Lukáš Kučera

e-mail: lukas.kucera@czso.cz, tel: 274 052 254

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 051 111 | www.czso.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 052 673, 274 054 223
e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10 | tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice | Žižkova 1, 370 77 České Budějovice | tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň | tel.: 377 612 108, 377 612 249
e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary | Sportovní 28, 360 01 Karlovy Vary | tel.: 353 114 529, 353 114 525
e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem | tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec | Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1 | tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3 | tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice | tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava | tel.: 567 109 062, 567 109 080
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno | tel.: 542 528 115, 542 528 105
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc | tel.: 585 731 516, 585 731 509
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava | tel.: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Zlín | tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín | tel.: 577 004 931, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Obsah

Obsah	3
Úvod	4
1. Shrnutí	5
2. Souhrnná výkonnost ekonomiky	7
2.1. Hrubý domácí produkt ČR v kontextu zemí Evropské unie	7
2.2. Výdajová strana hrubého domácího produktu	9
2.2.1. Výdaje na konečnou spotřebu domácností	9
2.2.2. Výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí	11
2.2.3. Tvorba hrubého fixního kapitálu	11
2.2.4. Změna zásob	13
2.2.5. Zahraniční obchod	13
2.3. Nabídková strana hrubého domácího produktu	15
2.4. Příspěvky ke změně hrubého domácího produktu a přidané hodnoty	17
2.5. Hrubý domácí produkt a skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly	17
3. Trh práce	19
4. Cenový vývoj	30
4.1. Deflátor HDP	30
4.2. Spotřebitelské ceny	31
4.3. Ceny výrobců	36
4.4. Ceny v zahraničním obchodě se zbožím	39
5. Vybrané makroekonomické nerovnováhy	40
5.1. Deficit sektoru vládních institucí	40
5.2. Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí	42
5.3. Saldo prvotních důchodů a běžných transferů	43
5.4. Hrubé národní úspory a tvorba hrubého kapitálu	46
6. Zahraniční migrace	47
6.1. Zahraniční migrace v ČR – demografická struktura	47
6.2. Vybrané aspekty života cizinců v ČR	51
6.3. Zahraniční migrace v zemích EU a postavení cizinců	54
6.3.1. Migrační toky v zemích EU	54
6.3.2. Ukazatele integrace cizinců v zemích EU	58
6.4. Ekonomický přínos migrace v podobě remitencí	62
6.4.1. Způsob zachycení migrace prostřednictvím toků remitencí	62
6.4.2. Toky remitencí v Česku	63
6.4.3. Toky remitencí v zemích EU	66

Kapitoly zpracovali:

Jiří Kamenický	Úvod, Shrnutí (kap. 1), kap. 3, kap. 6
Lukáš Kučera	Úvod, Shrnutí (kap. 1), kap. 2, kap. 4, kap. 5

Úvod

Pravidelná roční analýza Tendence makroekonomického vývoje a kvality života v České republice je obsáhlejší empirickým rozbořem předcházejícího roku zasazeného časově do kontextu střednědobých či dlouhodobých trendů vývoje a doplněného o mezinárodní srovnání, především se zeměmi Evropské unie. Pokud nejsou v určitých zvolených tématech údaje předchozího roku k dispozici, končí časové řady a jejich hodnocení rokem, za který jsou data naposledy dostupná. Předkládaná publikace se zaměřuje především na reálnou ekonomiku, zejména na makrosféru. Jsou využity převážně údaje publikované Českým statistickým úřadem (ČSÚ), v případě mezinárodní komparace byla zdrojem data Eurostatu.

Kromě částí pojednávajících o souhrnné výkonnosti ekonomiky, trhu práce a cenovém vývoji, které jsou obsáhlejší a podrobnějším rozpracováním témat, jimiž se analytický útvar ČSÚ věnuje v pravidelných čtvrtletních zprávách, pokračuje tato publikace v tématu vybraných makroekonomických nerovnováh. Jde o vnitřní nerovnováhy v pojetí výsledku hospodaření sektoru vládních institucí a rovněž dluhu tohoto sektoru, a nerovnováhy vnější. Z nich se tato analýza zabývá saldem prvotních důchodů a běžných transferů a s nimi souvisejícími ukazateli, a to hrubým národním důchodem a hrubým disponibilním důchodem. V krátkosti se zaobírá rovněž vzájemným vývojem hrubých národních úspor a tvorby hrubého kapitálu.

Stále platí, že ČSÚ v této publikaci usiluje o rozšiřování analýzy i o témata neekonomická s cílem přiblížit se věrnějšímu a komplexnějšímu obrazu vývoje v České republice. Ta jsou každý rok jiná, vybraná ad hoc. Do analýzy za rok 2015 bylo zvoleno téma zahraniční migrace, z různých úhlů pohledu a širokého spektra statistik.

1. Shrnutí

- Ekonomika ČR vloni navázala na úspěšný rok 2014 a dále rostla. I díky mimořádným faktorům (dočerpávání peněz z fondů EU, propad cen ropy na světovém trhu) se jí dařilo nejvíce od období konjunktury ve druhé polovině předešlé dekády. Meziroční tempo růstu hrubého domácího produktu¹ (HDP, +4,5 %) bylo nejvyšší za posledních osm let, nárůst hrubé přidané hodnoty (HPH, +3,9 %) rovněž. V Evropské unii se z hlediska dynamiky HDP mezi úspěšnější ekonomiky řadily pouze Irsko (+26,3 %), Malta (+6,4 %) a Lucembursko (+4,8 %). V porovnání s přírůstkem HDP celé Unie (+2,0 %) byl tuzemský růst více než dvojnásobný a projevil se v pokračující reálné konvergenci české ekonomiky k průměrné úrovni tohoto hospodářského celku. Zatímco v roce 2012 se HDP na obyvatele v paritě kupní síly v ČR rovnal 82 % průměru zemí EU, vloni již 85 %. Z novějších členských zemí (vstupujících do EU po roce 2000) dosahovala vyšší ekonomické výkonnosti jen Malta, v rámci celé osmadvacítky patřila Česku patnáctá příčka. V obou srovnáních (v rámci novějších členských zemí i celé EU) naše ekonomika potvrdila svoji pozici z roku 2014, která byla dosud historicky nejlepší.
- Na růstu národního hospodářství se v loňském roce – stejně jako v roce 2014 – podílely všechny klíčové složky domácí poptávky². V rámci zahraničního obchodu přispěly pozitivně pouze služby, přebytek obchodu se zbožím byl nižší než před rokem. Hlavním zdrojem byly dynamicky rostoucí investice (tvorba hrubého fixního kapitálu, +2,3 p.b.) a váhově významné výdaje na konečnou spotřebu domácností (+1,5 p.b.). Strana nabídky byla pozitivně ovlivněna především pro-exportně orientovaným zpracovatelským průmyslem (+2,1 p.b.) a službami (+2,2 p.b.). Z dvaceti hlavních odvětvových uskupení se vloni dařilo čtrnácti oborům, v předchozím roce třinácti. Z odvětví služeb se hrubá přidaná hodnota snížila pouze v dopravě a skladování; peněžnictví a pojišťovnictví; ostatních činnostech. Do poklesu se vrátila těžba a dobývání, nedařilo se ani energetice.
- Ve struktuře investic, které stouply o 9,0 %, dominovaly z hlediska dynamiky i podílu na hospodářském růstu investice do ostatních budov a staveb. Jejich nárůst o osminu (+12,6 %, nejvyšší od poloviny devadesátých let) souvisel především s dočerpáváním evropských fondů a s tím spojeným mohutným nárůstem investic vládních institucí (+30,1 % nominálně). Objemově nejvýznamnější investice nefinančních podniků, tvořící dlouhodobě zhruba tři pětiny celkových investic, stouply v nominálním vyjádření o 5,4 %.
- Nárůst počtu zaměstnanců i průměrné mzdy se odrazily v meziročně vyšším objemu mezd a platů náležitých domácnostem (+64,0 mld. korun nominálně). Byly tak hlavním faktorem růstu hrubého disponibilního důchodu domácností (+77,4 mld. korun). V reálném vyjádření (při zohlednění vývoje cen výdajů na konečnou spotřebu domácností) byl hrubý disponibilní důchod o 3,3 % vyšší než před rokem. Domácnosti se nebály prostředky utrácet, což dokresluje i míra úspor (12,0 %), která meziročně fakticky stagnovala, avšak oproti krizovému roku 2009 (13,5 %) byla výrazně nižší. Výdaje na konečnou spotřebu stouply o 3,1 % – šlo o nejsilnější přírůstek spotřeby domácností od roku 2007, přitom již druhým rokem se zvyšovaly výdaje na předměty dlouhodobé, střednědobé i krátkodobé spotřeby a rovněž výdaje na služby.
- Na trhu práce převažovaly v roce 2015 pozitivní tendence. Sílicí ekonomika vytvářela nová pracovní místa, což vyústilo v nejvyšší meziroční růst celkové zaměstnanosti (o 1,4 %) po roce 2008. Práci mělo nejvíce lidí v historii samostatné ČR. Více než 3% tempem rostla zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu, zejména vlivem výroby dopravních prostředků a na ně navázaných oborů. Dařilo se však i většině odvětví ve službách – profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti zaznamenaly v úhrnu nejvyšší růst za posledních osm let. Tendence přechodu sebezaměstnaných do zaměstnaneckých pozic pokračovala a projevila se nejvíce ve zpracovatelském průmyslu.
- Růst hodinové produktivity práce vyjádřené poměrem HPH a celkového počtu odpracovaných hodin zrychlil na 3,8 % a docílil nejvyššího meziročního tempa za posledních osm let. Z významnějších oborů se produktivita snížila jen v energetice, dopravě a skladování. Produktivita (přepočtená dle parity kupní síly) činila 74 % úrovně EU a řadila ČR v pořadí členských zemí za Slovensko i Slovinsko na sedmácté místo.
- Obecná míra nezaměstnanosti nadále klesala, na sklonku roku se nacházela nejnižší od listopadu 2008 a Česko tak v rámci zemí EU atakovalo pozici země s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Nabídka volných pozic prostřednictvím úřadů práce překonala 100tis. hranici, největší šanci na uplatnění měli kvalifikovaní manuální pracovníci, v některých regionech se poměr uchazečů a nabízených pozic již blížil jedné. Nadále existoval významný územní i vzdělanostní (resp. kvalifikační) nesoulad mezi

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou data o HDP, hrubé přidané hodnotě a jejich složkách vyjádřena ve stálých cenách. Údaje jsou neочиštěné o kalendářní vlivy a byly zveřejněny 30. června 2016.

² Jde o rozklad změny HDP bez vyloučení dovozu pro konečné užití.

nabízenými volnými pozicemi a registrovanými uchazeči o zaměstnání. Déle než dva roky bylo bez práce téměř 30 % všech evidovaných uchazečů. Míra nezaměstnanosti osob se základním vzděláním se snižovala jen pomalu a na konci roku stále významně přesahovala 20% hranici (podíl osob se základním vzděláním na celkové populaci je však v ČR nízký, nedosahuje ani poloviny úrovně EU).

- V průběhu roku výrazně stoupl podíl (zejména průmyslových) podniků, které považují nedostatek pracovní síly za bariéru svého růstu. Tato skutečnost se promítla i do dynamiky růstu mezd, které v průběhu roku postupně zrychlovaly (z 1,7 % meziročně až na 3,2 % v posledním čtvrtletí). Podobně jako v předchozím roce došlo k nárůstu minimální mzdy, což se odrazilo ve vyšší dynamice výdělků v odvětvích, resp. v regionech s nízkou mzdovou úrovní a následně přispělo ke snížení celkové mzdové diference. Přetrvávající nízkoinflační prostředí udrželo růst reálných mezd (o 2,4 % meziročně) na druhé nejvyšší hodnotě po roce 2007.
- Celková cenová hladina se v roce 2015 podle implicitního deflátoru HDP zvýšila o 1,0 %, spotřebitelské ceny byly meziročně vyšší o 0,3 %. V prvním případě šlo o nejslabší růst za poslední čtyři roky, ve druhém dokonce od roku 2003. Utlumený cenový vývoj do Česka pronikal ve velké míře ze zahraničí spolu s dovozem zboží (-1,9 %). Byl rovněž charakteristický pro drtivou většinu zemí EU – více než 1% tempem se spotřebitelské ceny v loňském roce zvyšovaly pouze na Maltě a vyšší než půlprocentní přírůstek si připsaly další tři země. S deflací se potýkaly dvě pětiny všech členských zemí.
- Pokračující pokles cen zemědělských výrobců (vč. ryb) v roce 2015 (-6,0 %) se skrze výrobní řetězec přenesl do cen potravin. Snížily se o 1,1 %, poprvé od roku 2009. Ceny energií (elektrické a tepelné energie, plynu a ostatních paliv) po ojediněle silném poklesu v roce 2014 (-5,2 %) již mírně rostly (+1,2 %), jejich přírůstek nicméně setrval pod průměrem posledních pěti (+2,3 %) i deseti let (+4,8 %). Ceny samotné elektřiny se nadále snižovaly (-0,4 %), ceny plynu a tepelné energie stouply o 3,0, resp. o 1,9 %.
- V porovnání s rokem 2005 se spotřebitelské ceny v ČR zvýšily o 23,6 %. Většina tohoto růstu se odehrála v průběhu let 2006–2008 (celkově +12,1 %) spolu s rokem 2012 (+3,3 %). Naopak během let 2014 a 2015 tyto ceny narostly jen o 0,7 %. Z jednotlivých oddílů spotřebního koše zaznamenaly nejsilnější zdražení alkoholické nápoje a tabák (+60,9 %), což souviselo s růstem spotřebních daní uvalených na tabák. Následovaly je výdaje na zdraví (+52,9 %) a bydlení, voda, energie a paliva (+44,6 %), kde se rychle zvyšovaly ceny nájemného z bytu (o 72,6 %); vodného a stočného; energií (+59,2 %). Naopak ceny pošt a telekomunikací v tomto období poklesly (díky silicím konkurenčnímu boji mezi poskytovateli mobilního a internetového připojení) o 20,1 %, za nižší ceny než v roce 2005 se nakupovaly vlivem levných dovozů oděvů ze zahraničí také odívání a obuv (-12,4 %). O 6,1 % poklesly i ceny bytového vybavení, zařízení domácnosti, oprav.
- I přes dlouhodobý nárůst spotřebitelských cen přetrvávají ceny v České republice stále podstatně nižší než v Evropské unii. Podle komparativní cenové hladiny skutečné individuální spotřeby dosahovaly ceny v Česku v roce 2015 pouze 59,0 % průměrné úrovně Unie a 54,9 % průměru zemí EU15. V porovnání s rokem 2005 se cenová hladina v Česku přiblížila cenám běžným v Unii o 5,0 p.b. a cenám v původní patnáctce o 3,9 p.b., avšak v samotných letech 2011–2015 se ceny v ČR průměru zemí EU i EU15 bez přestání vzdalovaly.
- Deficit vládních institucí poklesl v roce 2015 na 18,7 mld. korun, v relaci k HDP se snížil na 0,4 %. V obou případech šlo o nejlepší výsledek v historii datované od roku 1995. Příklon k redukci schodků byl v ČR patrný již od roku 2010, podobně jako v eurozóně i celé EU. Na meziročním zlepšení hospodaření vládních institucí o 64,4 mld. se podílely místní vládní instituce i fondy sociálního zabezpečení, především však výrazný pokles deficitu ústředních vládních institucí o 43,1 mld. Rok 2015 byl příznivý i z pohledu vývoje dluhu. Navzdory jeho nárůstu o 17,1 mld. se míra zadlužení vládních institucí snižovala již druhým rokem. V závěru roku činila 40,3 %, šlo o sedmou nejnižší úroveň v Unii. Česko i nadále plnilo obě fiskální maastrichtská kritéria, spolu s ním mělo takto udržitelné vládní finance ale už jen deset zemí EU.
- Vnější nerovnováha ČR charakterizovaná úhrnem deficitu prvotních důchodů a běžných transferů přetrvává značná. V roce 2015 došlo k čistému odlivu finančních prostředků v rozsahu 334,7 mld. korun, když v podobě samotného deficitu důchodů z vlastnictví odešlo do zahraničí již 354,2 mld. Hospodářství trátilo na přerozdělení se zahraničím výrazných 7,3 % HDP, meziročně se však tato nerovnováha zlepšila. Podíl hrubého disponibilního důchodu na HDP byl v ČR podle dostupných údajů sahajících do roku 2014 po Irsku druhý nejnižší již šest let. Celkovou vnější nerovnováhu, danou deficitem běžných transakcí se zahraničím (rozdílem mezi hrubými národními úsporami a tvorbou hrubého kapitálu, resp. součtem salda zahraničního obchodu, prvotních důchodů a běžných transferů), se tuzemsku dařilo držet pod 100 mld. korun čtvrtým rokem. Vloni Česku na financování tvorby hrubého kapitálu chybělo 55,5 mld.

2. Souhrnná výkonnost ekonomiky

Růst ekonomiky ČR, který započal v roce 2014, byl vloni potvrzen. Hrubý domácí produkt (HDP) stoupl v meziročním srovnání o 4,5 %, hrubá přidaná hodnota (HPH) se zvýšila o 3,9 %³. Podílely se na něm především investice podpořené dočerpáváním finančních prostředků z fondů EU a spotřeba domácností. Z hlediska strany nabídky byl rovnoměrně rozložen mezi dynamicky rostoucí zpracovatelský průmysl a váhově významné služby.

2.1. Hrubý domácí produkt ČR v kontextu zemí Evropské unie

Přírůstek HDP v roce 2015 (dosahující 4,5 %) byl nejvyšší za posledních osm let. Vývoj ekonomiky od roku 2008 však zůstal výrazně podprůměrný

Na dvouletou recesi z let 2012 a 2013 navázala česká ekonomika růstem, který byl v loňském roce na úrovni patrně naposledy v silných letech konjunktury. HDP vzrostl meziročně o 4,5 %, nejrychleji za posledních osm let a rovněž výrazně nadprůměrně v porovnání s dekadou 2006–2015 (+2,0 %) i dobou existence samostatné republiky (+2,5 %). Průměrný růst za poslední dva roky byl rovněž nadprůměrný (+3,6 %), avšak je třeba brát v potaz nízkou výchozí základnu. Tempo růstu české ekonomiky za poslední čtyři roky, tj. se zahrnutím nejdelší recese v historii Česka, činilo totiž v průměru jen 1,5 % ročně. Také průměrné tempo růstu ekonomiky od roku 2008 (+0,7 %) bylo nízké – dále pod průměrnou úroveň dekadý i existence samostatné ČR ho srážel zejména hluboký propad ekonomiky v roce 2009 (meziročně o 4,8 %), jenž má srovnání už jen v období transformace (v roce 1991 se HDP snížil o 9,7 %).

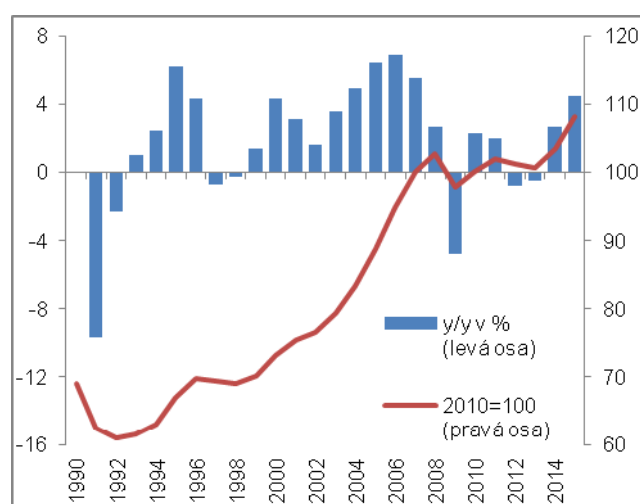
Zdrojem silného růstu ekonomiky v roce 2015 byla zejména domácí poptávka. Ta se dynamicky zvyšovala i díky mimořádným vlivům. Podle čtvrtletních dat (v očištění) však tyto vlivy začaly v závěru roku slábnout ...

Loňský meziroční růst HDP měl základy především v sílící domácí poptávce. Ta byla významně podpořena mimořádnými vlivy. Dočasnými prorůstovými stimuly byly pro tuzemskou ekonomiku nízké ceny ropy a zrychlené čerpání peněz z fondů EU v souvislosti s ukončováním programového období 2007–2013. Zatímco propad ceny ropy na světovém trhu⁴ snižoval domácnostem a podnikům výdaje na pohonné hmoty a zpracovatelům ropy i náklady na nákup této komodity, dočerpávání finančních prostředků z fondů EU působilo na ekonomiku hlavně přes nárůst peněz směřujících do výstavby dopravní infrastruktury (a také její údržby).

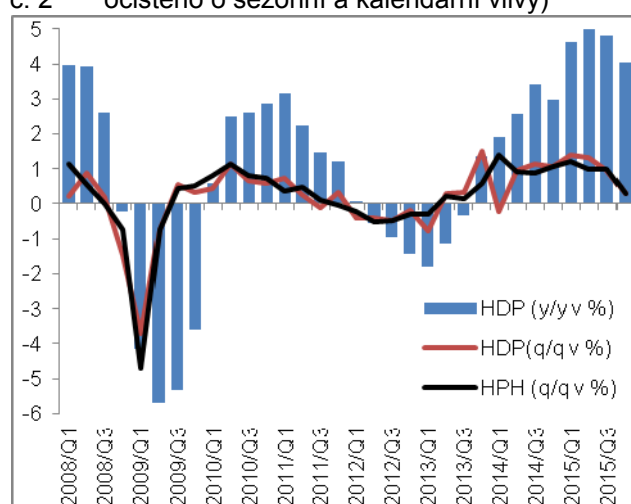
... a ekonomika zpomalovat. Ve 4. čtvrtletí se HDP i HPH zvýšily mezikvartálně shodně už pouze o 0,3 %

Nízká cena ropy a rychlé čerpání peněz z evropských fondů byly pouze „dočasným dopingem“ a potvrzoval to i vývoj HDP v očištění o sezónní a kalendářní vlivy po čtvrtletích. Zatímco v 1. až 3. kvartálu 2015 rostl v mezičtvrtletním srovnání postupně o 1,4, 1,3 a 1,0 %, v závěru roku české hospodářství stoupl už pouze o 0,3 %. Že česká ekonomika začala zpomalovat, naznačovala i mezičtvrtletní dynamika hrubé přidané hodnoty (+1,2 %, +1,0 %, +1,0 %, +0,3 %).

Graf č. 1 Hrubý domácí produkt (stálé ceny)

Graf č. 2 HDP a hrubá přidaná hodnota (stálé ceny, očištěno o sezónní a kalendářní vlivy)

Zdroj: ČSÚ

³ Pokud není uvedeno jinak, jsou údaje v této kapitole vyjádřeny ve stálých cenách.

⁴ Průměrná cena ropy Brent se snížila z 98,97 amerických dolarů za barel v roce 2014 na 52,32 dolarů vloni. Propadla se o 47,1 %. V korunovém vyjádření byl pokles ceny ropy Brent vlivem ojediněle silného oslabení koruny k dolaru mělčí (-37,3 %), na podstatě věci, kdy nízká cena ropy snižovala ceny dovozu a působila pozitivně na rozpočty domácností a podniků, neměnil ale kurzový vývoj koruny k dolaru prakticky nic.

Navzdory průměrnému meziročnímu poklesu HDP v roce 2009 (v rámci zemí EU) a vysoce nadprůměrnému růstu v roce 2015 činil celkový přírůstek výkonu ekonomiky ČR za posledních sedm let jen +5,3 %. Vyšší mělo osm zemí Unie, ...

Meziroční pokles HDP v ČR v roce 2009, způsobený propadem zahraniční poptávky a následnou redukcí investic a zásob nefinančních podniků (částečně i poklesem výdajů na konečnou spotřebu domácností), byl hluboký. V porovnání s ostatními zeměmi Unie jsme ale patřili k průměrně poznamenaným ekonomikám. V roce 2015 Česko „zazářilo“ – po Irsku (+26,3 %), Maltě (+6,4 %) a Lucembursku (+4,8 %) bylo nejrychleji rostoucí členskou zemí. Je proto s podivem, že celkový nárůst tuzemského hospodářství během let 2009–2015 činil pouze +5,3 % a hned osm zemí v čele s Irskem a Polskem (které bylo jako jediná země EU uchráněno od krize v roce 2009) dokázalo svůj výkon během tohoto období posílit více než Česká republika.

... pro českou ekonomiku byly totiž břemenem roky recese 2012 a 2013

Příčinou poměrně nízkého celkového růstu HDP od roku 2008, když pokles HDP v roce 2009 byl v ČR co do měřítka EU standardní a přitom v roce 2015 měla tuzemská ekonomika oproti ostatním zemím výhodu neobvykle silného růstu, byly roky 2012 a 2013. V nich si Česko vlivem souhry přísné fiskální politiky a pesimismu domácností prošlo vývojem v evropském kontextu spíše horším. HDP se v tuzemsku v těchto dvou letech snížil celkově o 1,3 % a šlo o devátý nejhorší výsledek mezi zeměmi EU. Výkon celé Unie poklesl o 0,2 % (vlivem výsledku za rok 2012, neboť v roce 2013 si EU připsala již mírný růst).

Také úhrnný růst HDP za poslední čtyři roky naznačuje, že v letech 2012 a 2013 se ČR příliš nedařilo

Také srovnání celkové změny HDP v zemích Unie za poslední čtyři roky dokládá, že problémy české ekonomiky v letech 2012 a 2013 měly v evropském kontextu vážnější projevy. Jak jinak vysvětlit, že při čtvrtém nejrychlejšímu růstu HDP v loňském roce uzavírala Česká republika v takto definovaném žebříčku až první polovinu zemí a v porovnání s úhrnným růstem za EU jako celek (+3,1 %) byl její růst vyšší „pouze“ o 2,9 p.b.

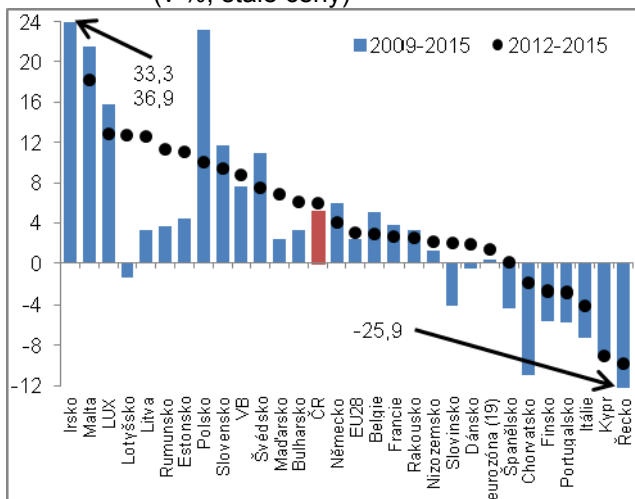
Vyšší dynamiku HDP v roce 2015 – v porovnání s předchozím rokem – si připisovalo jednadvacet zemí Unie, ...

Rok 2015 byl z pohledu vývoje dynamiky HDP jednotlivých zemí EU pozitivní, neplatilo to však výhradně. Kromě Česka se dynamika HDP zlepšila v dalších dvaceti členských zemích a s recesí se podle ročních dat potýkalo pouze Řecko (po roce 2007 se HDP této země snižoval v meziročním srovnání v sedmi letech z osmi, jeho výkon vloni byl proti roku 2007 slabší o 26,2 %). Přírůstek HDP celé Unie činil +2,0 %, když v roce 2014 dosahoval +1,4 %. Taktéž země eurozóny na tom byly z pohledu dynamiky HDP lépe než před rokem (+1,7 % oproti +0,9 %).

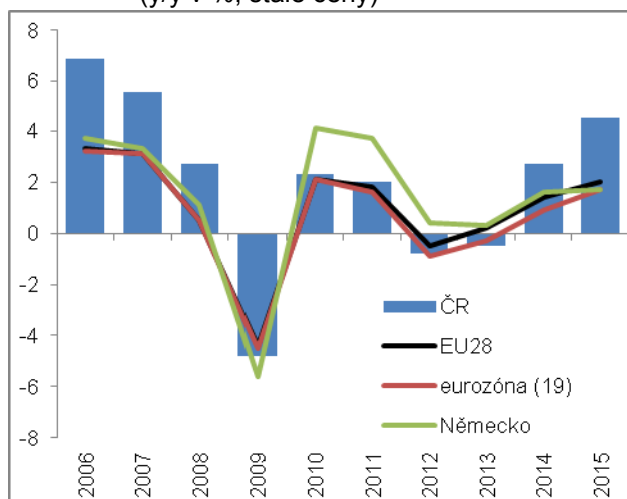
... v Německu a Francii (jakožto dvou ze tří největších ekonomik evropské osmadvacítky) byla ale podprůměrná

V loňském roce se dařilo hlavně menším (Irsko, Malta, Lucembursko, ČR, Švédsko, Rumunsko, Slovensko) až středně velkým ekonomikám Evropské unie (Polsko, Španělsko). Ze tří největších hospodářství Unie se HDP zvýšil rychleji než v EU jako celku pouze ve Velké Británii (+2,2 %), Německo a Francie byly v dynamice podprůměrné (+1,7 %, +1,3 %). Skutečnost, že ze tří největších ekonomik rostla nejrychleji právě Velká Británie, byla také příčinou slabšího růstu eurozóny proti celé Unii.

Graf č. 3 Celková změna HDP v zemích EU (v %, stálé ceny)

Graf č. 4 Hrubý domácí produkt (y/y v %, stálé ceny)

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

2.2. Výdajová strana hrubého domácího produktu

2.2.1. Výdaje na konečnou spotřebu domácností

I přes silný nominální růst výdajů na konečnou spotřebu domácností se podíl spotřeby na HDP v loňském roce dále snížil

Výdaje na konečnou spotřebu domácností vzrostly v roce 2015 o 3,2 % nominálně a dosáhly 2 110 mld. korun. Jejich podíl na HDP se však stejně jako v předchozím roce zmenšil (úhrn ostatních složek poptávky rostl rychleji). Zatímco v roce 2013 činil podíl výdajů na konečnou spotřebu domácností na HDP 48,7 % a v roce 2014 už jen 47,4 %, v loňském roce dále klesl na 46,3 %. Dominance spotřeby ve struktuře poptávky oslabil na nejnižší úroveň od roku 2007.

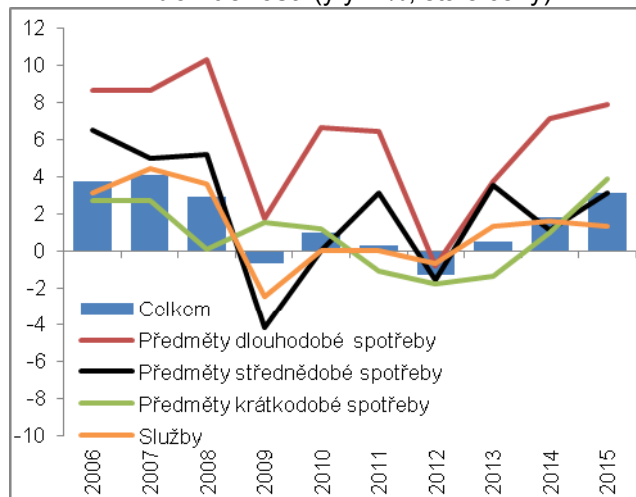
Spotřeba domácností rostla v celém svém spektru i v roce 2015, nejvýrazněji v případě předmětů dlouhodobé spotřeby (+7,9 %). Samotné nákupy osobních dopravních prostředků byly v meziročním srovnání vyšší dokonce o 10,9 %

Cenový vývoj v roce 2015 byl nevýrazný a reálný růst výdajů na konečnou spotřebu domácností tedy jen nepatrně nižší než v nominálním vyjádření. Činil +3,1 %, byl srovnatelný s růstem v roce 2008 (+2,9 %) a spolu se Španělskem, Maďarskem a Polskem sedmý nejvyšší v EU. Meziroční přírůstek spotřeby domácností se zvyšoval druhým rokem (z +0,5 % v roce 2013 přes +1,8 % v roce 2014), pozitivem přitom bylo i to, že již druhým rokem narůstala spotřeba v celém svém spektru. Vyšší než v roce 2014 byly zejména výdaje na předměty dlouhodobé spotřeby (+7,9 %), z toho nákupy osobních dopravních prostředků stouply o 10,9 %. Více domácnosti nakupovaly i předmětů střednědobé (+3,1 %) a krátkodobé spotřeby (+3,9 %) a rovněž celková vydání na služby (+1,3 %) převyšovala úroveň roku 2014.

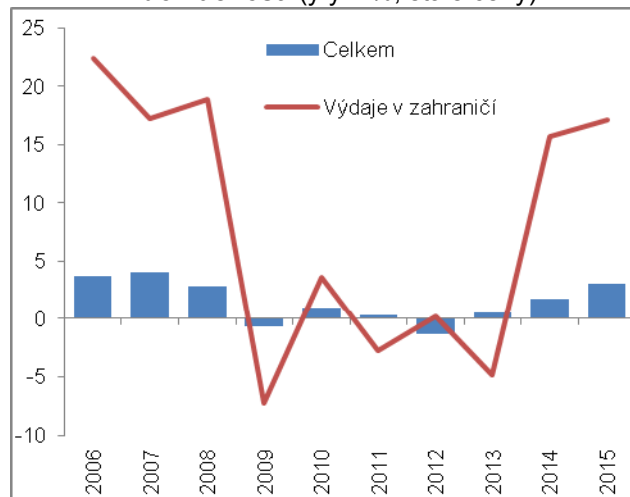
Slabší kurz koruny v posledních dvou letech domácnosti od nákupů v zahraničí příliš neodrazoval – za dva roky stouply více než o třetinu

Výdaje na konečnou spotřebu domácností v zahraničí, tj. výdaje, které odpovídají nákupům zboží a služeb rezidentů na soukromých (a částečně i pracovních) cestách bez ohledu na jejich strukturu, tvoří minoritní část celkové spotřeby domácností (jde o jednotky procent, v průměru za posledních pět let se na celkové spotřebě podílely 2,5 %). Jejich nárůst v posledních dvou letech byl však mimořádný a dokresloval, že důvěra spotřebitelů v ekonomiku byla dobrá. Stojí tedy za zmínku, že tyto nákupy narostly loni v meziročním srovnání o 17,1 %. V porovnání s rokem 2013 – slabší koruně navzdory, která nákupy v zahraničí zdražovala – byly vyšší dokonce více jak o třetinu (+35,5 %).

Graf č. 5 Výdaje na konečnou spotřebu domácností (y/y v %, stálé ceny)

Graf č. 6 Výdaje na konečnou spotřebu domácností (y/y v %, stálé ceny)

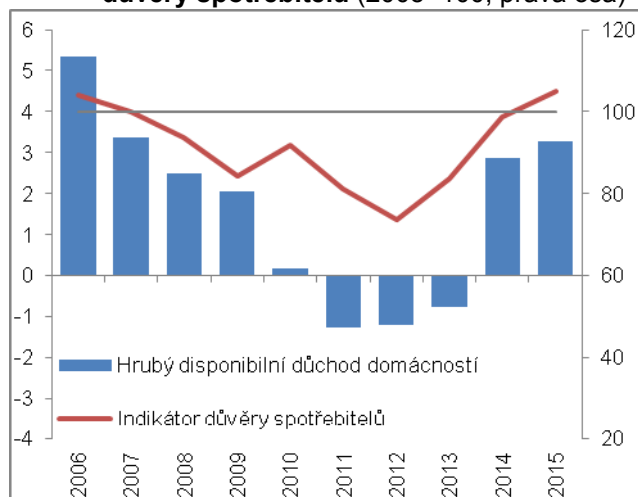
Zdroj: ČSÚ

Příjmy domácností v roce 2015 zrychlily a důvěra spotřebitelů byla nejvyšší na dostupné časové řadě

Výdaje na konečnou spotřebu domácností byly v roce 2015 pozitivně ovlivněny rostoucími příjmy i zvyšující se důvěrou. Hrubý disponibilní důchod domácností, který v letech 2011 až 2013 v návaznosti na horší kondici české ekonomiky a restrikce na výdajové straně státního rozpočtu klesal v meziročním srovnání postupně o 1,3 %, 1,2 % a 0,8 %⁵ (v úhrnu o 3,2 %), se již v roce 2014 zvýšil o 2,9 % a vloni při výrazném růstu objemu inkasovaných mezd a platů dokonce zrychlil (+3,3 %). Také důvěra spotřebitelů působila v roce 2015 ve směru růstu spotřeby domácností. V závěru loňského roku vystoupala na dosud nejvyšší úroveň na dostupné časové řadě (od roku 1998).

⁵ Do reálného vyjádření převedeno s využitím deflátoru výdajů na konečnou spotřebu domácností.

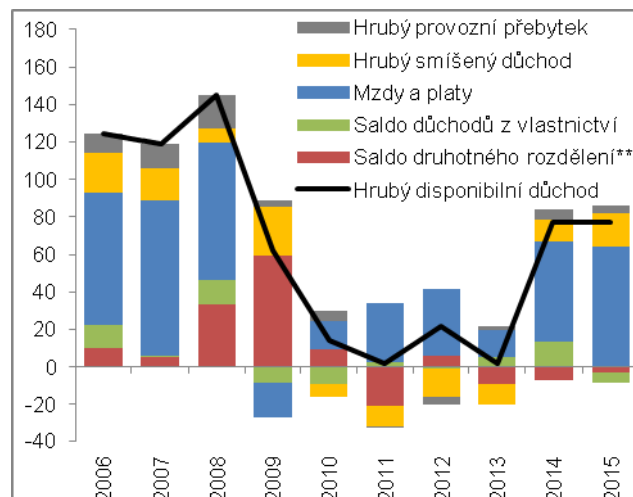
Graf č. 7 **Hrubý disponibilní důchod domácností (y/y v %, stálé ceny*, levá osa), indikátor důvěry spotřebitelů (2005=100, pravá osa)**

*Pozn.: Do stálých cen převedeno s využitím deflátoru výdajů na konečnou spotřebu domácností.

**Pozn.: Po vyloučení sociálních příspěvků zaměstnavatelů.

Graf č. 8 **Hrubý disponibilní důchod domácností (y-y v mld. korun, běžné ceny)**

Zdroj: ČSU, vlastní výpočty

Mzdy a platy náležící domácnostem stouply v roce 2015 v návaznosti na další zlepšení situace na trhu práce o 64,0 mld. korun nominálně. Ve směru jejich růstu působily zvyšující se počty zaměstnanců i nárůst průměrné mzdy

Hrubý disponibilní důchod domácností se v roce 2015 zvýšil o 77,4 mld. korun nominálně. Vzrostl nejvíce od roku 2008 (+144,7 mld. korun), kdy se v něm odrážel pozitivně poslední rok konjunktury české ekonomiky ve spojení s opatřeními státu promítajícími se do počínajícího silného růstu salda druhotného rozdělení (po vyloučení sociálních příspěvků zaměstnavatelů) a rovněž výrazný růst cen. Loňský nárůst disponibilního důchodu byl zdravější – byl tažen vyššími mzdami a platy o 64,0 mld. (k jejich růstu přispěl pozitivně vývoj počtu zaměstnanců i průměrné mzdy), přitom saldo druhotného rozdělení (které je z pohledu domácností tradičně kladné) se nepatrně zhoršilo (o 2,7 mld.). Vyšší příjmy měly domácnosti také z malého podnikání (hrubý smíšený důchod narostl i přes nižší počet sebezaměstnaných o 18,1 mld. korun). V podobě salda důchodů z vlastnictví přijaly domácnosti o 5,7 mld. korun méně než v roce 2014.

Míra úspor domácností se meziročně prakticky nezměnila, v porovnání s rokem 2009 byla ale podstatně nižší

Míra úspor domácností⁶ dosáhla vloni 12,0 %. Meziročně fakticky stagnovala, v porovnání s rokem 2009 (13,5 %) byla ale podstatně nižší. Zatímco v loňském roce došlo při růstu hrubého disponibilního důchodu domácností o 3,4 % nominálně ke zvýšení spotřeby o 3,2 %, v roce krize hrubý disponibilní důchod stoupl o 3,0 %, avšak dynamika spotřeby domácností se přiblížila nule (+0,2 %). Domácnosti se ulekly poklesu ekonomiky, zpomalily spotřebu a začaly spořit v míře dosud nevídané. Samy se tak začaly podílet na nejhlubší recesi od roku 1991.

Přestože převýšení skutečné konečné spotřeby domácností nad výdaji na konečnou spotřebu domácností dosáhlo v loňském roce 23,7 % a bylo spolu s rokem 2014 rekordní, ...

Skutečná konečná spotřeba domácností, která zohledňuje kromě výdajů na konečnou spotřebu rovněž naturální sociální transfery přijaté od vládních institucí (například výroby a služby poskytnuté domácnostem v souvislosti se vzděláním, zdravotní či sociální péčí) a od neziskových institucí sloužících domácnostem (výroby a služby poskytnuté odbory, církvemi, politickými stranami atd.), činila v loňském roce v nominálním vyjádření 2 610 mld. korun. Skutečná konečná spotřeba domácností tak byla v porovnání s výdaji na konečnou spotřebu vyšší o 23,7 % (meziročně se tento podíl nezměnil a zůstal historicky nejvyšší). Naturální sociální transfery od vládních institucí stouply v roce 2015 o 3,5 % (+16,0 mld. korun), váhově málo významné transfery od neziskových institucí narostly o 2,7 % (+0,8 mld.).

... mezi zeměmi Evropské unie přetrvávalo průměrné

Převýšení skutečné konečné spotřeby domácností nad výdaji na konečnou spotřebu je dle dat za rok 2015 ze zemí EU nejvyšší ve skandinávských zemích, Lucembursku, Nizozemsku, Belgii a Francii (o třetinu až polovinu). Ukazuje na vysokou míru přerozdělování mezi sektory. Pouze 11% je v Rumunsku a na Kypru. V ČR se dlouhodobě jeví jako průměrné.

⁶ Podíl hrubých úspor domácností na součtu hrubého disponibilního důchodu domácností a úpravy o změny čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů.

2.2.2. Výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí

Dosud rekordní úroveň výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí z roku 2010 byla vloni překonána ...

... zejména díky růstu výdajů na kolektivní spotřebu

Ve struktuře spotřeby vládních institucí od roku 2011 mírně převažuje individuální spotřeba

Nadprůměrný růst výdajů na konečnou spotřebu v letech 2013–2015 při současném snižování deficitu vládních institucí byl umožněn rychlým růstem celkových příjmů

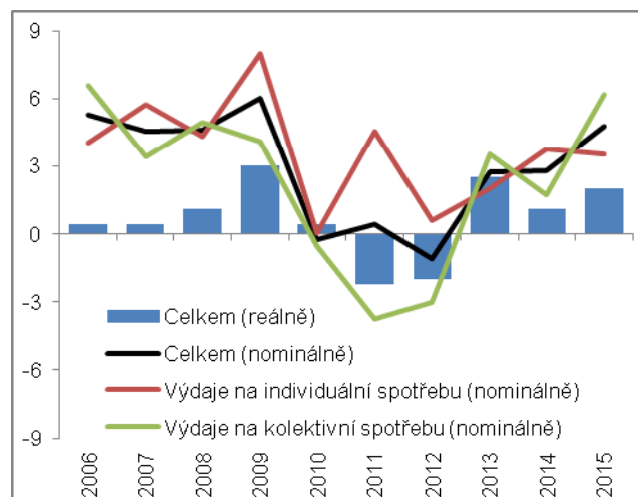
Meziroční vývoj výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí v loňském roce definitivně potvrdil, že restriktivní opatření státu, která byla v kurzu v tříletém období 2010–2012 a podílela se podstatně na dlouhé recesi ekonomiky ČR (v letech 2012 a 2013), již skončila. Stouply o 2,0 %, kromě roku 2013 (+2,5 %) šlo o nejvyšší přírůstek této složky poptávky od roku 2009 (+3,0 %). Rovněž ve většině zemí EU se spotřeba vládních institucí v loňském roce zvyšovala, nejrychleji rostla na Maltě, v Polsku, na Slovensku a v Lotyšsku. Oproti úhrnu za celou osmadvacítku (+1,4 %) bylo tempo růstu spotřeby vládních institucí v České republice vyšší.

Ze struktury výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí vyplývá, že na jejich růstu v roce 2015 participovaly především výdaje na kolektivní spotřebu, mezi které spadají výdaje, ze kterých má užitek celá společnost. I díky vyššímu objemu finančních prostředků směřujících do oprav a údržby dopravní infrastruktury stouply o 6,2 % nominálně. Výdaje na individuální spotřebu, tedy výdaje, které vládní instituce směřují například do vzdělání, zdravotní nebo sociální péče (a domácnosti je čerpají v podobě naturálních sociálních transferů), byly meziročně nominálně vyšší o 3,5 %.

Zatímco v letech 2002 až 2010 byl podíl individuální a kolektivní spotřeby vládních institucí na celkové spotřebě tohoto sektoru prakticky stejný, od roku 2011 ve struktuře mírně převažuje individuální spotřeba. I tak ale její podíl na celkové spotřebě vládních institucí zůstává stále dalece za průměrem zemí Evropské unie. Podle údajů z roku 2014 dosahoval v ČR 53,5 %, v případě Unie činil 62,7 %.

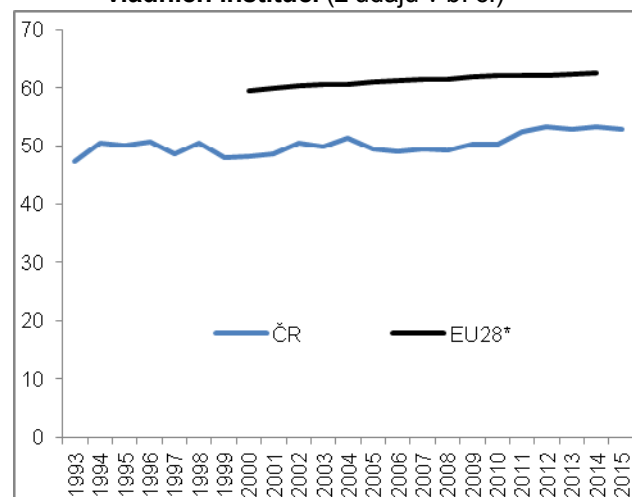
Výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí tvoří bezmála polovinu celkových výdajů tohoto sektoru. Je proto zřejmé, že jejich objem do značné míry určuje i výsledek hospodaření vládních institucí, tj. velikost deficitu. V letech 2013–2015, zčásti vlivem nízké základny, rostly výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí v nominálním vyjádření v průměru o 3,4 % ročně a tedy dynamičtěji než v posledních deseti letech (průměrně o 3,0 % za rok). Na velikosti deficitu se to však negativně nepodepsalo, neboť nárůst výdajů na konečnou spotřebu byl doprovázen silným růstem celkových příjmů vládních institucí. Deficit za rok 2015 činil 18,7 mld. korun a byl nejnižší na dostupné časové řadě (od roku 1995).

Graf č. 9 Výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí (y/y v %)

*Pozn.: Data za EU28 dostupná od roku 2000 do roku 2014.

Graf č. 10 Výdaje na individuální spotřebu v % celkových výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí (z údajů v b. c.)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

2.2.3. Tvorba hrubého fixního kapitálu

Navzdory silnému meziročnímu růstu investic v roce 2015 zůstával jejich objem proti roku 2008 stále nižší, ...

Hlavním zdrojem růstu ekonomiky České republiky v roce 2015 byly investice (tvorba hrubého fixního kapitálu). Za výrazné podpory dočerpávání finančních prostředků z evropských fondů stouply o 9,0 % meziročně. V porovnání s rokem 2008, kdy byly rekordní, přetrvávaly investice ale i nadále nižší (o 1,7 %).

...podobně jako v dalších sedmnácti zemích Evropské unie

V porovnání s rokem 2008 byla investiční aktivita v loňském roce nižší ve většině zemí Unie. O více než polovinu investice zaostávaly v dluhy a deflací dlouhodobě sužovaném Řecku (o 62,5 %, proti roku 2007 byly investice v této zemi nižší dokonce o 65,2 %) a rovněž na rychle se zadlužujícím Kypru (o 53,2 %). Se zhruba třetinovým úbytkem investic se vyrovnávaly Slovinsko, Rumunsko, Chorvatsko a Portugalsko. Na druhé straně žebříčku – s vyššími investicemi oproti roku 2008 – bylo deset zemí Unie vč. Německa a Velké Británie. Dominovaly jim Malta spolu s Irskem a Polskem, země, ve kterých byly investice v roce 2015 vyšší o 43,8, resp. 21,4 a 19,7 % než v roce 2008.

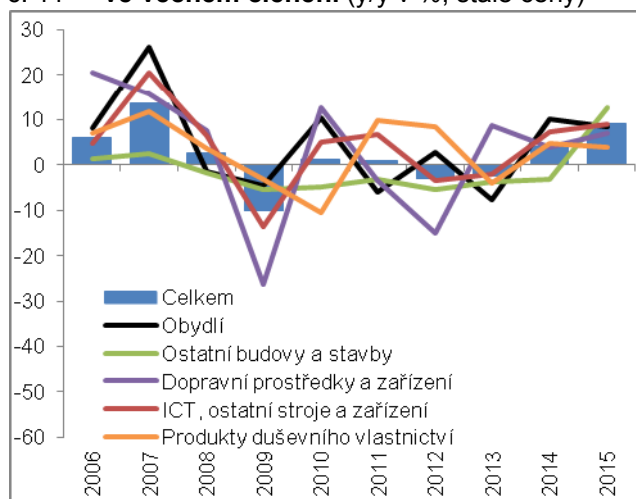
Dočerpávání peněz z fondů EU se odrazilo ve vysokém růstu investic do ostatních budov a staveb (+12,6 %), který byl nejsilnější za posledních dvacet let, ...

Poptávka po nemovitostech ožila v Česku již v roce 2014 a vloni dále zesílila. Investice do obydlí se v podmínkách rostoucích příjmů domácností a nízkých úrokových sazeb na trhu s úvěry zvýšily v meziročním srovnání o 8,4 %, investice do ostatních budov a staveb stouply díky vyšším investicím firem a dočerpávání peněz z eurofondů dokonce o 12,6 %. Dynamika investic do obydlí se proti předchozímu roku mírně snížila, avšak investice do ostatních budov a staveb narostly nejrychleji od roku 1995 (+32,6 %). Příznivý vývoj české ekonomiky ovlivňoval pozitivně i investice do ostatních skupin aktiv. Zatímco vyšší zakázky (hlavně zpracovatelských podniků) vyústily v růst investic do ICT, ostatních strojů a zařízení o 9,0 %, modernizace a rozšiřování vozových parků jednotlivých společností do přírůstku investic do dopravních prostředků a zařízení v rozsahu +7,0 %. Rovněž vývoj investic do produktů duševního vlastnictví dokresloval všeobecně pozitivní nálady firemního sektoru – stouply o 4,0 %.

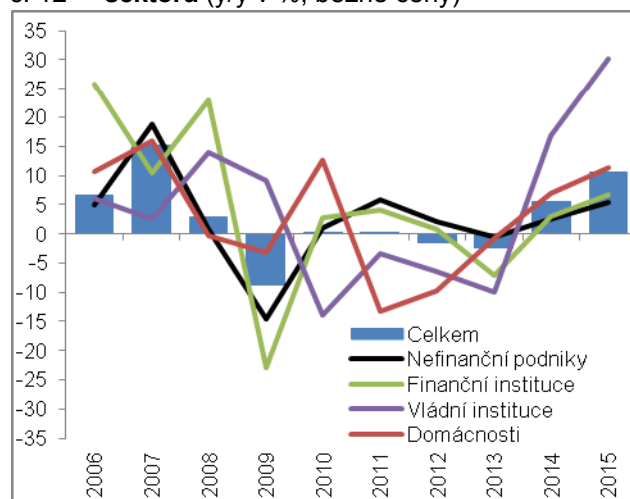
... a rovněž ve skokovém navýšení investic vládních institucí (+30,1 % nominálně)

Stěžejním sektorem z pohledu celkového objemu proinvestovaných peněz v ekonomice ČR jsou jednoznačně nefinanční podniky. V průměru za poslední dekádu se na něm podílely 61,7 %. Z hlediska meziročního růstu investic v roce 2015 byly klíčovými ale vládní instituce. Zatímco investice nefinančních podniků stouply v nominálním vyjádření o 5,4 % (37,3 mld.), vládní instituce vynaložily na investice o 30,1 % (53,5 mld.) více prostředků než před rokem. V úhrnu za roky 2014 a 2015 narostly dokonce o polovinu (+51,9 %), svojí roli v tom kromě dočerpávání EU fondů sehrála i nízká výchozí základna související s restrikcemi v letech 2010–2013, během nichž se investice vládních institucí propadly o 30,0 %.

Graf č. 11 Tvorba hrubého fixního kapitálu ve věcném členění (y/y v %, stálé ceny)

Graf č. 12 Tvorba hrubého fixního kapitálu podle sektorů (y/y v %, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Vysoká míra investic v ČR je daná strukturou ekonomiky

Míra investic vyjádřená jako podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na hrubé přidané hodnotě přetrvává v ekonomice ČR vlivem významného postavení zpracovatelského průmyslu náročného na investice velmi vysoká (vloni 29,3 %). V průměru za roky 2006–2015 činila 29,8 % a podle dat za posledních pět let 28,6 %. V obou srovnáních patřila Česku třetí příčka mezi zeměmi EU (po Rumunsku a Estonsku) a v porovnání s mírou investic v celé EU byl tento

ukazatel v ČR vyšší o necelou třetinu. Z hlediska rozvoje je vysoká míra investic pozitivem, neboť pomáhá udržovat vybavenost ekonomiky fixním kapitálem a nadto se promítá i do jeho rozšiřování. Při investicích do vysoce produktivních aktiv (například do strojů nebo do výzkumu a vývoje) ovlivňuje pozitivně rovněž technologickou úroveň. Na druhou stranu je třeba vnímat vysokou míru investic v ČR i jako jistou formu zátěže, protože při vysokých investicích jí zbývá méně prostředků na spotřebu.

2.2.4. Změna zásob

Změna zásob byla v loňském roce pozitivní a nejvyšší od roku 2008 díky růstu zásob obchodního zboží, materiálu a nedokončené produkce...

Objem zásob v české ekonomice narostl v roce 2015 podle ukazatele „změna zásob“ o 43,5 mld. korun nominálně. Jednalo se o nejsilnější naskladňování od roku 2008 (+80,5 mld.) a bylo důsledkem jednak silné procykličnosti této složky poptávky, jednak pomalého náběhu zásob v roce 2014 (na konci roku 2013 se obchodníci předzásobili tabákovými výrobky a v průběhu roku 2014 je rozprodávali). Zvyšovaly se především zásoby obchodního zboží (+26,5 mld.), vzhledem k vysokému tempu růstu výkonu zpracovatelského průmyslu a pokračujícímu růstu stavebnictví stoupaly rovněž zásoby materiálu (+16,7 mld.) a nedokončené produkce (+7,6 mld.). Hotových produktů na skladech díky všeobecně dobré poptávce a zvyšujícímu se odbytu ubylo za 7,2 mld. korun.

... a projevila se ve vyšším tempu růstu tvorby hrubého kapitálu (+10,0 % meziročně) oproti tempu růstu tvorby hrubého fixního kapitálu (+9,0 %)

Tvorba hrubého kapitálu, tj. investice v širším slova smyslu, neboť zahrnují kromě tvorby hrubého fixního kapitálu i změnu zásob a čisté pořízení cenností, stouply v loňském roce o 10,0 %. Oproti tempu růstu investic byla dynamika tvorby hrubého kapitálu vyšší o 1,0 p.b. a její příčinou bylo výhradně zmíněné naskladňování, protože váha čistého pořízení cenností je mizivá a tudíž i vliv této složky poptávky na vývoj tvorby hrubého kapitálu je zanedbatelný.

2.2.5. Zahraniční obchod

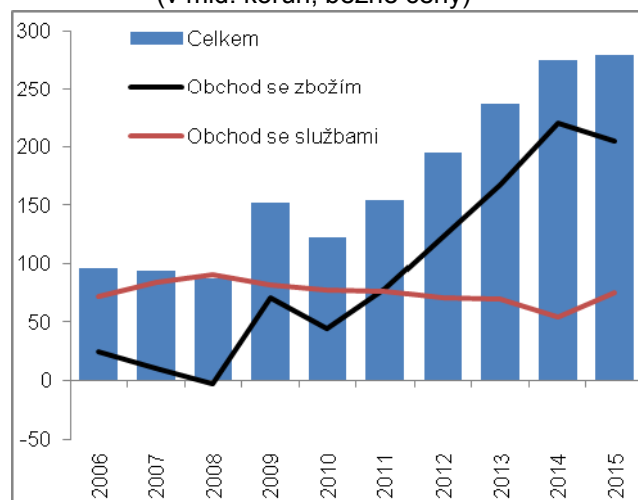
Přebytek zahraničního obchodu v nominálním vyjádření se v roce 2015 zvýšil jen o 4,7 mld. korun, ...

Přebytek zahraničního obchodu se zbožím a službami v nominálním vyjádření vzrostl v roce 2015 pouze o 4,7 mld. korun a činil 279,2 mld.⁷ Na dynamický vývoj z let 2011 až 2014, kdy se přebytek zvyšoval v průměru o 38,0 mld. za rok, se tak českému hospodářství navázat nepodařilo.

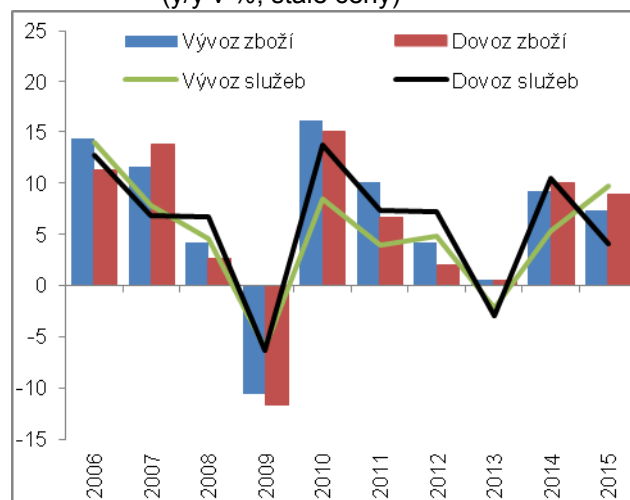
...protože zisky ze směnných relací poklesly

Slabý přírůstek nominálního přebytku zahraničního obchodu v loňském roce spočíval v nižších ziscích ze směnných relací, neboť vývoj reálných toků mezi českou ekonomikou a zahraničím, který v roce 2014 působil přímo ve směru poklesu přebytku, byl z pohledu ekonomiky ČR již pozitivní (při růstu vývozu o 7,7 % stoupl dovoz o 8,2 % a přebytek se reálně zvýšil o 1,5 %, přitom v roce 2014 se propadl o 8,7 %). Směnné relace se snížily z 101,5 % v roce 2014 na 100,1 % vloni.

Graf č. 13 **Bilance zahraničního obchodu**
(v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 14 **Zahraniční obchod**
(y/y v %, stálé ceny)

Zdroj: ČSÚ

⁷ Pokud není uvedeno jinak, jedná se o údaje národních účtů.

Obrát ve vývoji zahraničního obchodu: přebytek ve zboží poprvé od roku 2010 v meziročním srovnání nižší, ...

Několikaleté trendy ve vývoji zahraničního obchodu se v roce 2015 nepotvrdily. Nominální přebytek ve zbožových obchodech se navzdory výraznému poklesu ceny ropy na světových trzích zmenšil z 219,9 mld. korun v roce 2014 na 204,2 mld. loni. Zhoršil se poprvé od roku 2010, a jak ukazují podrobné údaje národního pojetí⁸, způsobil to především obchod s nápoji a tabákem, chemikáliemi (odstávka výrobních kapacit v chemickém průmyslu měla negativní vliv na export) a polotovary. Deficit obchodu s minerálními palivy se díky nízkým cenám ropy zmenšil z 170,9 mld. v roce 2014 na 114,4 mld. korun v roce 2015, zlomu v dlouhodobém růstu přebytku zahraničního obchodu se zbožím však zabránit nedokázal.

...naproti tomu šest let trvající pokles převahy vývozu služeb nad jejich dovozem se zastavil

V rozporu s trendem z předchozích let se vyvíjel i zahraniční obchod se službami, když po šest let trvajícím zhoršování přebytku již v roce 2015 bilance služeb zaznamenala mimořádné zlepšení v rozsahu 20,4 mld. korun. Podle podrobnějších údajů platební bilance se zlepšil zejména obchod s finančními službami – při stagnaci vývozu došlo k poklesu dovozu těchto služeb o 11,0 mld. korun. Lepší výsledek než před rokem vykázaly také transakce v oblasti ostatních podnikatelských služeb a ICT služeb.

Dodatečné zisky české ekonomiky z příznivého vývoje cen v zahraničním obchodě, tj. zisky ze směnných relací, se zmenšily na desetinu

Pokles směnných relací v rámci kladného pásma znamenal, že dodatečné zisky české ekonomiky (z příznivého vývoje cen v zahraničním obchodě) se zmenšily. V roce 2014 dosáhly 50,0 mld. korun a promítaly se do výrazně vyššího tempa růstu reálného hrubého domácího důchodu oproti HDP (+3,9 % v porovnání s +2,7 %). Loni byly ale už pouze desetinné (4,9 mld. korun) a dynamika reálného hrubého domácího důchodu proti HDP vyšší jen o 0,1 p.b. (+4,6 % / +4,5 %).

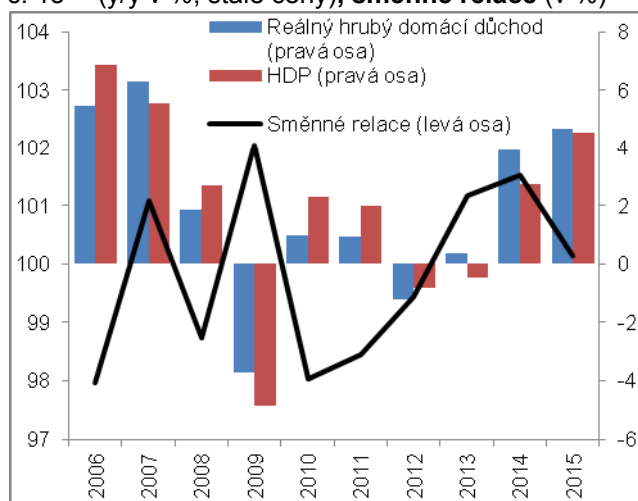
Zdrojem vyššího růstu dovozu v porovnání s vývozem v posledních dvou letech byla silná domácí poptávka

Předstih tempa růstu dovozu zboží a služeb před jejich vývozem byl v České republice patrný druhým rokem, stejně jako v Unii. V případě ČR byl však tento předstih silnější a demonstroval sílu domácí poptávky plynoucí z výrazného růstu investic a spotřeby domácností. V úhrnu za roky 2014 a 2015 stoupl dovoz do Česka o 19,1 %, vývoz z ČR do zahraničí v tomto dvouletém období vzrostl o 17,0 %. Dovoz do EU se zvýšil celkově o 11,0 % a vývoz z Unie o 9,6 %.

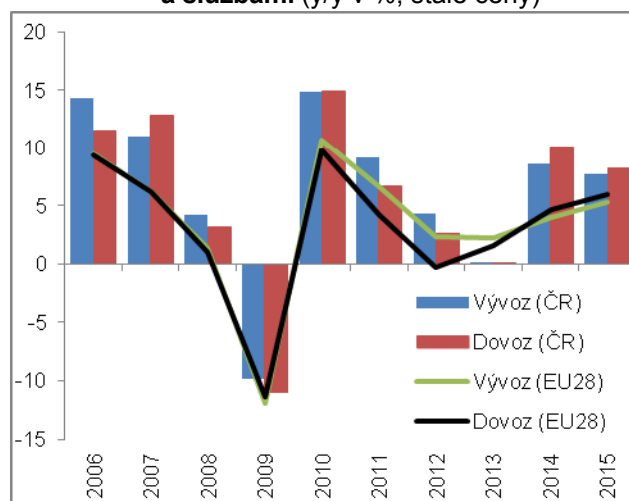
Otevřenost ekonomiky ČR (a její citlivost vůči vnějším vlivům) se během let 2014 a 2015 zvyšovala rychleji než v případě zemí EU

Podle tempa růstu vývozu zboží a služeb v roce 2015 patřilo Česko k členským zemím, které se na zahraničních trzích prosazovaly nejvýrazněji. Rychleji než z ČR rostl vývoz už pouze ze tří dalších ekonomik EU a podle celkového růstu vývozu za roky 2014 a 2015 bylo před Českem jen Irsko a Chorvatsko. Také v případě meziročního tempa růstu dovozu a celkového nárůstu dovozu za poslední dva roky patřilo Česko k vedoucím zemím Unie (čtvrté, resp. druhé místo). Znamenalo to, že v žebříčku nejotevřenějších zemí Unie se ČR posouvala dále vzhůru? Ano, poměr vývozu k HDP byl v ČR v roce 2015 již sedmý nejvyšší (v roce 2013 desátý). Z desátého na sedmé místo se Česko posunulo i v poměru dovozu k HDP.

Graf č. 15 Reálný hrubý domácí důchod a HDP (y/y v %, stálé ceny), směnné relace (v %)

Graf č. 16 Zahraniční obchod se zbožím a službami (y/y v %, stálé ceny)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

⁸ Vývoz a dovoz zboží v metodice národních účtů je v cenách FOB/FOB, v národním pojetí jde o ceny FOB/CIF.

2.3. Nabídková strana hrubého domácího produktu

Meziroční vývoj hrubé přidané hodnoty a HDP se v posledních dvou letech rozcházel vlivem předzásobení tabákovými výrobky na konci roku 2013. Celkový růst obou ukazatelů za roky 2014 a 2015 byl v porovnání s EU prakticky stejný

Hrubá přidaná hodnota vzrostla v roce 2015 o 3,9 %. Její tempo růstu bylo v porovnání s HDP slabší (o 0,6 p.b.) a docházelo tak k opačnému vývoji než v předchozím roce, kdy byl přírůstek hrubé přidané hodnoty oproti HDP naopak vyšší (o 0,7 p.b.). Výrazně rozdílný meziroční vývoj těchto dvou klíčových makroekonomických ukazatelů v posledních dvou letech byl do značné míry důsledkem předzásobení tabákovými výrobky na konci roku 2013 a dopadu tohoto efektu do salda daní z produktů a dotací na produkty v roce 2014. Srovnávací základna (HDP v roce 2014) byla výrazně ovlivněna jednorázově nižším výběrem spotřebních daní z tabákových výrobků, což se projevilo relativně vyšším meziročním růstem HDP v roce 2015. Jednalo se však částečně o zrcadlový efekt k roku 2014, kdy naopak růst hrubé přidané hodnoty předbíhal růst HDP. To dokládá i celkový nárůst HDP a hrubé přidané hodnoty za oba dva roky, jenž byl prakticky stejný. HDP se zvýšil o 7,4 %, hrubá přidaná hodnota stoupla o 7,5 %.

ČR v popředí zemí EU z hlediska meziroční dynamiky HDP i hrubé přidané hodnoty. Také celkový růst tuzemské ekonomiky za poslední dva roky byl v porovnání s EU vysoce nadprůměrný

Loňský růst hrubé přidané hodnoty byl slabší než v případě HDP, avšak česká ekonomika byla podle žebříčku nejrychleji rostoucích zemí EU velmi úspěšná i z hlediska tohoto ukazatele. Více se dařilo podle dostupných dat jen Irsku a Lucembursku. Po zahrnutí Malty, za kterou nejsou data o vývoji hrubé přidané hodnoty dostupná, by Česko zřejmě bylo na čtvrté pozici. Také úhrnné růsty hrubé přidané hodnoty a HDP za roky 2014 a 2015 vyznívají pro ČR dobře – v obou případech jí patřilo místo v první pětce takto definovaného žebříčku.

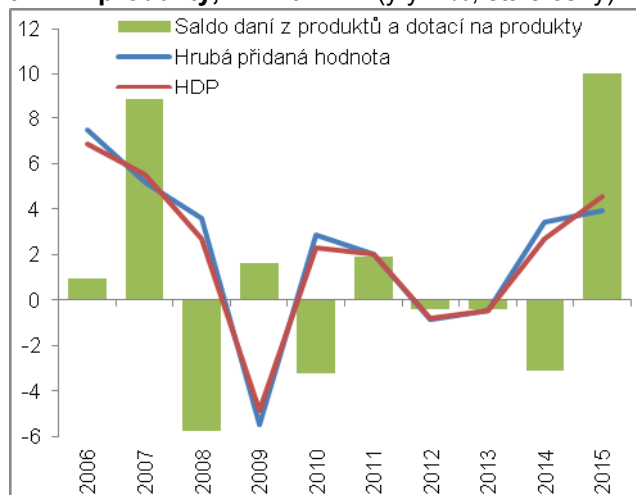
Podíl mezispotřeby na produkci se vloni snižoval již čtvrtým rokem

Úspěšnost ekonomiky při tvorbě přidané hodnoty vyplývá nejen z objemu produkce, ale také z efektivity přeměny vstupů na výsledný produkt. Lze ji měřit podílem mezispotřeby na produkci (v běžných cenách). V loňském roce se tento podíl i díky poklesu cen ropy mírně snížil a tím navázal na příznivý vývoj započatý už v roce 2012.

Na loňském růstu hrubé přidané hodnoty se podílelo pozitivně čtrnáct odvětvových uskupení z dvaceti. Ze služeb byly v poklesu pouze doprava a skladování; peněžnictví a pojišťovnictví; ostatní činnosti

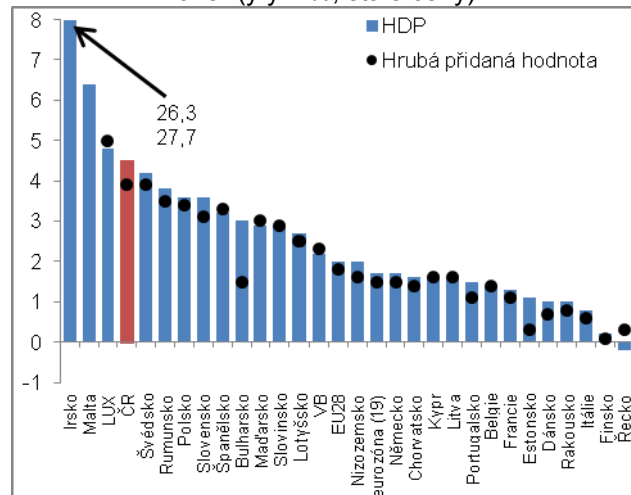
Vývoj v letech 2014 a 2015 se z hlediska strany nabídky nelišil pouze ve vykázané dynamice hrubé přidané hodnoty, která byla silnější loni, ale také v odvětvích (resp. hlavních odvětvových uskupeních), jež se na růstu hrubé přidané hodnoty podílela. Zatímco v roce 2014 byl růst založen především na oživení zpracovatelského průmyslu, v loňském roce toto odvětví v návaznosti na pokračující pozitivní vývoj zakázek zrychlilo a spolu s tím se začalo více dařit i odvětvím služeb (i těm, která nejsou na vývoji zpracovatelského průmyslu přímo závislá). V roce 2014 se na růstu ekonomiky podílelo pozitivně třináct uskupení z dvaceti. Vloni jich bylo čtrnáct, přitom z odvětví služeb hrubá přidaná hodnota klesala už pouze ve třech (před rokem v šesti). V dlouhodobém útlumu ovšem (po roční odmlce) pokračovala těžba a dobývání, třetím rokem se snižovaly výkony energetiky (loni o 23,6 % i vlivem neplánovaných odstávek v jaderných elektrárnách).

Graf č. 17 **Saldo daní z produktů a dotací na produkty, HPH a HDP (y/y v %, stálé ceny)**

*Pozn.: Údaj o vývoji hrubé přidané hodnoty na Maltě není dostupný.

Graf č. 18 **HDP a hrubá přidaná hodnota v roce 2015* (y/y v %, stálé ceny)**

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

Přírůstek hrubé přidané hodnoty zpracovatelského průmyslu v roce 2015 byl nejvyšší od období, kdy se toto odvětví zotavovalo z krize, ...

Zpracovatelský průmysl, který z hlediska generovaného výkonu a také počtu zaměstnaných osob tvoří čtvrtinu národního hospodářství, vzrostl v roce 2015 o 8,0 %. Výsledek o velmi dobré kondici tohoto odvětví může být relativizován komparací s roky 2010 a 2011, kdy se jeho hrubá přidaná hodnota zvýšila v obou letech v meziročním srovnání dokonce o desetinu. Je ale třeba vzít v úvahu, že v těchto letech se zpracovatelský průmysl zotavoval z propadu zahraniční poptávky v roce 2009 a tudíž jeho impozantní růsty byly dané velmi nízkou výchozí základnou.

... přitom pozitivem bylo, že rok 2015 byl úspěšný pro drtivou většinu oborů

Ve struktuře zpracovatelského průmyslu se v loňském roce velmi dařilo (díky trvajícím rychlému růstu zakázek v zahraničí a rovněž v tuzemsku) výrobě motorových vozidel (růst o 11,2 %). Příznivý vývoj tohoto odvětví se přes dodavatelské vztahy přenášel zčásti také na výrobce elektrických zařízení (+8,2 %) a producenty pryžových a plastových výrobků (+4,8 %). Rok 2015 byl nicméně úspěšný pro drtivou většinu ekonomických činností. Ve výraznějším poklesu bylo pouze odvětví výroby tabákových výrobků (-4,2 %), kde se ovšem hrubá přidaná hodnota snižuje dlouhodobě. Mírný pokles výkonu vykázala farmacie (-1,9 %) a výroba textilií (-0,6 %).

Objem přidané hodnoty stavebnictví přetrvával navzdory loňskému intenzivnímu dočerpávání peněz z eurofondů stále nižší než v roce 2010

Zdrojem relativně silného meziročního růstu hrubé přidané hodnoty stavebnictví v roce 2015 (+5,3 %), v dynamice dokonce silnějšího než před rokem (+2,0 %), byly intenzivní výstavba a opravy inženýrských děl, jež byly ve velkém měřítku financovány penězi pocházejícími z Unie. Rovněž pokračující růst pozemního stavitelství, který plynul z vyšší poptávky po nemovitostech ze strany domácností i firem, napomohl příznivému vývoji tohoto odvětví. Objemu hrubé přidané hodnoty z roku 2010 stavebnictví ale stále nedosáhlo – zůstával nižší o 1,7 %.

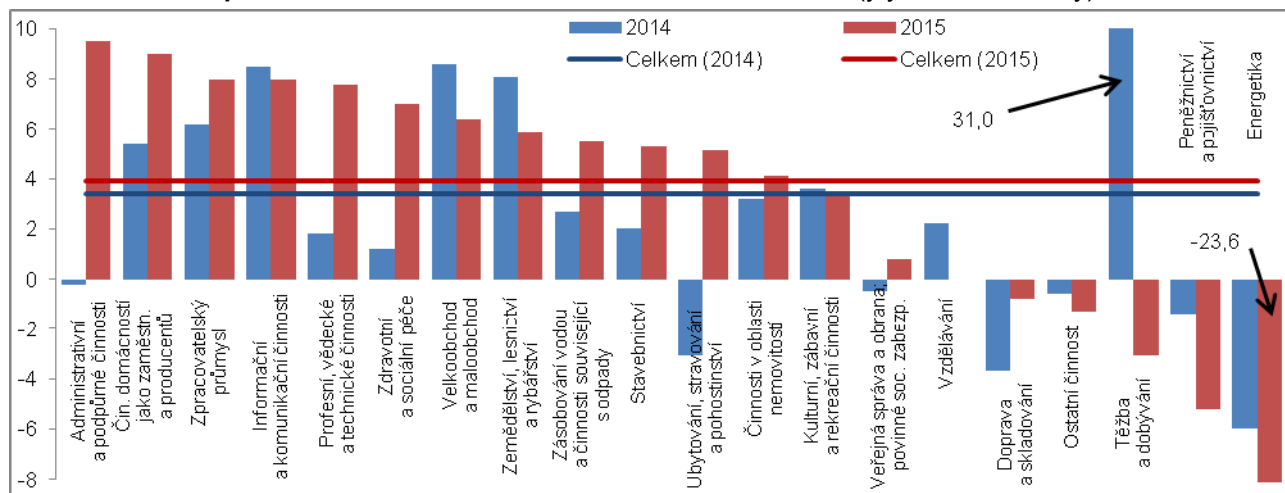
Hrubá přidaná hodnota zemědělství, lesnictví a rybníkářství meziročně vyšší o 5,9 %. Nominální zisky samotného zemědělství pod úrovní mimořádného roku 2014

Přírůstek hrubé přidané hodnoty agrárního sektoru spolu s lesnictvím a rybníkářstvím se v loňském roce (i vzhledem k vysoké základně roku 2014 související s velmi dobrou sklizní) snížil, zůstal ale vysoký (+5,9 %). V nominálním vyjádření však hrubá přidaná hodnota poklesla (o 3,2 %) a působila ve směru redukce zisků tohoto odvětví. Pokud jde o samotné zemědělství (rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti), jeho zisky v podobě čistého provozního přebytku a smíšeného důchodu poklesly o 23,2 %.

Vyšší výkony skupiny odvětví sdružující veřejnou správu a obranu, vzdělávání a zdravotní a sociální péči jdou ruku v ruce s nárůstem platových tarifů a počtu zaměstnaných osob

Terciární sektor sdružující tržní a veřejné služby zaznamenal v loňském roce nejvyšší nárůst výkonu od roku 2007, když jeho hrubá přidaná hodnota vzrostla o 3,7 %. Většina tohoto růstu připadala na shluk odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství (jehož růst byl odrazem rychle se zvyšující spotřeby domácností) spolu s odbornými činnostmi (CZ-NACE M–N) a (již druhým rokem) dynamicky rostoucími ICT činnostmi (CZ-NACE J). Finanční sektor klesal druhý rok v řadě, činnosti v oblasti nemovitostí těžily z oživení trhu s nemovitostmi a zrychlily. Nárůst platových tarifů ve státní sféře a rostoucí zaměstnanost se odrazily v přidané hodnotě odvětví s převahou veřejných služeb (CZ-NACE O–Q). Stoupla o 2,4 %, méně než ve službách jako celku, avšak nejrychleji od roku 2002 (+3,2 %).

Graf č. 19: Hrubá přidaná hodnota v odvětvích v letech 2014 a 2015 (y/y v %, stálé ceny)

Zdroj: ČSÚ

2.4. Příspěvky ke změně hrubého domácího produktu a přidané hodnoty

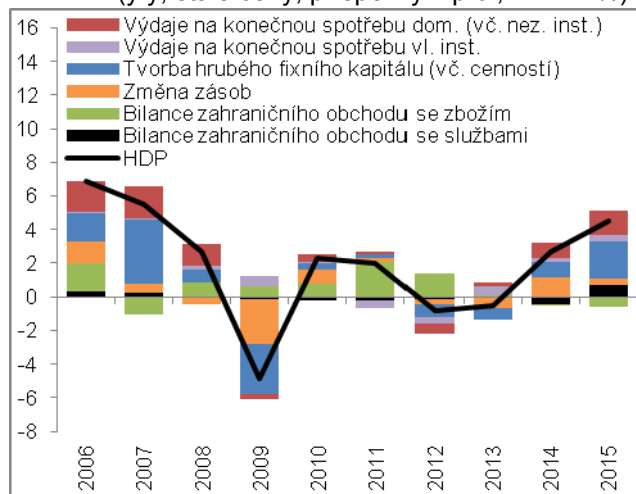
Zdrojem silného růstu české ekonomiky byly v loňském roce na straně poptávky zejména investice a výdaje na konečnou spotřebu domácností, ...

Na růstu české ekonomiky se v roce 2015 z hlediska strany poptávky podílely v největší míře investice (tvorba hrubé fixního kapitálu) následované výdaji na konečnou spotřebu domácností⁹. Investice (spolu s čistým pořízením cenností) přispívaly k růstu pozitivně druhým rokem, přitom jejich příspěvek se mezi rokem 2014 a 2015 více než zdvojnásobil (narostl z +1,0 p.b. na +2,2 p.b.). Příspěvek výdajů na konečnou spotřebu domácností (vč. výdajů na konečnou spotřebu neziskových institucí sloužících domácnostem) byl oproti investicím nižší, avšak pohyboval se v kladném pásmu dokonce již třetím rokem. Také jeho velikost se zvětšovala (z +0,3 p.b. v roce 2013 přes +0,9 p.b. v roce 2014 na +1,5 p.b. vloni). Rovněž ostatní složky domácí poptávky – změna zásob a výdaje na konečnou spotřebu vládních institucí – se podílely na růstu národního hospodářství pozitivně. Efekt silného naskladňování byl vyčíslen na +0,4 p.b., příspěvek výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí činil rovněž +0,4 p.b. Přebytek zahraničního obchodu se zbožím se vlivem silné domácí poptávky (a z ní plynoucího rychleji rostoucího dovozu oproti vývozu) snižoval již druhým rokem. Jeho podíl na růstu ekonomiky byl tedy negativní, vloni v rozsahu -0,6 p.b. Naproti tomu přebytek v obchodě se službami meziročně vzrostl a působil tudíž ve směru růstu ekonomiky ČR. K růstu přidal +0,7 p.b.

... na straně nabídky zpracovatelský průmysl a služby

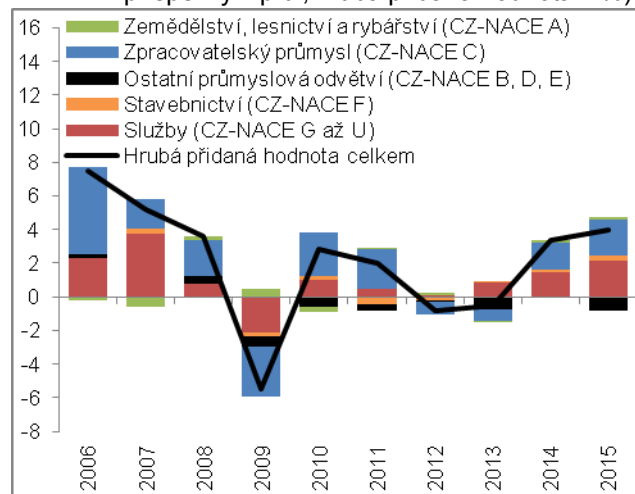
Na straně nabídky byl růst ekonomiky rovnoměrně rozložen mezi rychle rostoucí zpracovatelský průmysl a objemově významné služby, když zpracovatelský průmysl přidal +2,1 p.b. a služby se na něm podílely +2,2 p.b. Příspěvek zemědělství, lesnictví a rybářství zůstal na úrovni roku 2014 (+0,2 p.b.), příspěvek stavebnictví se zvětšil z +0,1 p.b. na +0,3 p.b. Proti růstu ekonomiky působil v loňském roce pouze soubor nezpracovatelských průmyslových odvětví zahrnující těžbu a dobývání; energetiku; zásobování vodou a činnosti související s odpady. Snižoval ho o 0,8 p.b.

Graf č. 20 Příspěvky výdajových složek ke změně HDP* (y/y, stálé ceny, příspěvky v p.b., HDP v %)

*Pozn.: Příspěvky ke změně HDP jsou bez vyloučení dovozu pro konečné užití.

Graf č. 21 Příspěvky odvětví ke změně hrubé přidané hodnoty (y/y, stálé ceny, příspěvky v p.b., hrubá přidaná hodnota v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

2.5. Hrubý domácí produkt a skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly

Ekonomická výkonost ČR, měřená hrubým domácím produktem na obyvatele v paritě kupní síly, se přibližovala průměrné úrovni zemí EU již třetím rokem, ...

Silnější meziroční růst hrubého domácího produktu v Česku v roce 2015 v porovnání se zeměmi Evropské unie se projevil v pokračující reálné konvergenci ekonomiky České republiky, měřeno vývojem relace hrubého domácího produktu na obyvatele v paritě kupní síly. V roce 2014 dosahoval HDP na obyvatele v paritě kupní síly v ČR 84 % průměru zemí Unie, loni 85 %. Česká ekonomika reálně konvergovala k zemím EU již třetím rokem. Tato konvergence přitom byla

⁹ Příspěvky ke změně HDP jsou bez vyloučení dovozu pro konečné užití.

rovnoměrná, neboť v každém roce z let 2013, 2014 a 2015 Česko z mezery „umazávalo“ vždy 1 p.b.

... rok 2015 byl úspěšný ale i pro další čtyři novější členské země (země vstupující do EU po roce 2000)

Z pohledu dohánění hospodářsky výkonnějších zemí byl loňský rok úspěšný kromě ČR také pro další čtyři novější členské země. Ve stejném rozsahu jako v Česku se relace HDP na obyvatele v paritě kupní síly zlepšila v Polsku a ve Slovinsku, o 2 p.b. se posunulo Rumunsko a 3 p.b. „umazala“ z rozdílu vůči zemím EU díky velmi silnému hospodářskému růstu Malta. Je nicméně zajímavé, že nejrychleji svoji relativní výkonnost zlepšily již rozvinuté země, tj. ekonomiky s HDP na obyvatele v paritě kupní síly pohybujícím se dlouhodobě nad průměrnou úrovní Unie. Šlo o Irsko, které se posunulo o 11 p.b., a Lucembursko, které si připsalo 5 p.b.

Postavení ČR v žebříčku novějších členských zemí i všech zemí Unie bylo v posledních dvou letech historicky nejlepší, ...

Mezi zeměmi EU, které přistoupily do Unie po roce 2000, patřila ČR v roce 2015 z hlediska ekonomické výkonnosti druhá nejlepší příčka, lépe než my na tom byla pouze Malta. Česko tím potvrdilo dosud nejlepší výsledek z roku 2014. Také v rámci všech zemí Unie byla její pozice ve dvou posledních letech historicky nejlepší, navzdory tomu, že svojí pozicí otevírala až druhou polovinu žebříčku osmadvacitky.

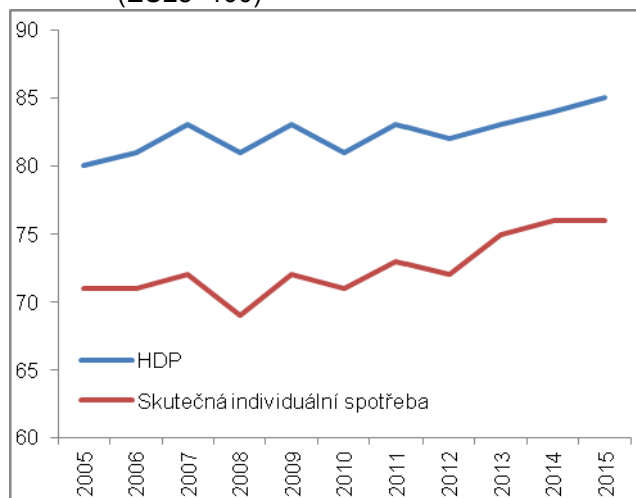
...na druhou stranu v tempu reálné konvergence v posledních deseti letech Česko nevynikalo

Za posledních deset let, tedy v porovnání s rokem 2005, svou pozici vůči průměru EU nejlépe vylepšilo Lucembursko, následovaly ho Rumunsko a Litva. Česku patřila v tomto ohledu až dvanáctá příčka, když se v průběhu dekády posunulo z 80 % průměrné úrovně zemí EU na 85 % vloni. Mezi novějšími členskými zeměmi si horší výsledek připsaly pouze Chorvatsko, jež v tomto období stagnovalo na 58 %, a Slovinsko a Kypr, které se průměrné úrovni zemí Unie vzdálily o 3, resp. o 18 p.b.

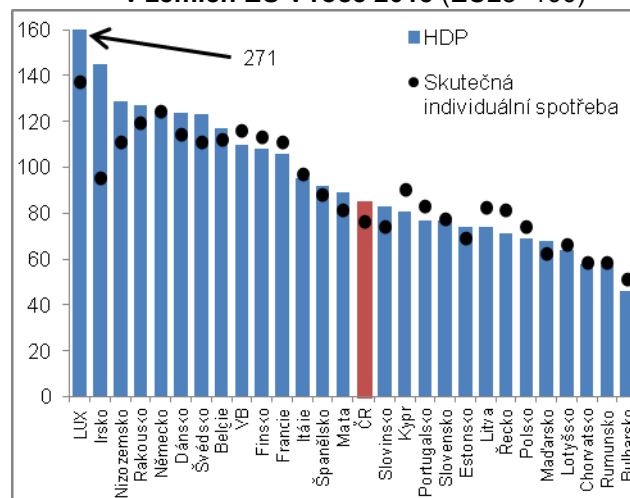
Vysoký deficit prvotních důchodů české ekonomiky má za následek, že skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly dosahuje v ČR pouze 76 % průměru zemí EU

Hrubý domácí produkt je ukazatelem ekonomické výkonnosti dané země, nic ale neříká o životní úrovni obyvatelstva. Materiální aspekty kvality života zachycuje spíše tzv. skutečná individuální spotřeba, která odpovídá výdajům na konečnou spotřebu domácností a naturálním sociálním transferům, které domácnosti získávají od vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem, a reflektuje tedy to, co domácnosti celkově spotřebují¹⁰. Z hlediska jejího objemu, opět vztaženého na jednoho obyvatele a přeceněného paritou kupní síly, si ČR stojí podstatně hůře než optikou HDP. V loňském roce dosahovala skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly v ČR pouze 76 % průměru EU, stejně jako v roce 2014. Rozdíl mezi relací hrubého domácího produktu a relací skutečné individuální spotřeby činil 9 p.b. a souvisel především s vysokým čistým odlivem prvotních důchodů do zahraničí, lze jej vysvětlovat ale i vysokou mírou investic v ČR. Výrazněji než v případě Česka zaostávala relace skutečné individuální spotřeby za relací HDP už jen u pěti dalších členských zemí (v čele s Lucemburskem a Irskem).

Graf č. 22 HDP a skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly v ČR (EU28=100)

Graf č. 23 HDP a skutečná individuální spotřeba na obyvatele v paritě kupní síly v zemích EU v roce 2015 (EU28=100)

Zdroj: Eurostat

¹⁰ Skutečná individuální spotřeba odpovídá rovněž skutečné konečné spotřebě domácností.

3. Trh práce

Trh práce byl v roce 2015 ve znamení několika rekordů, ale i přetrvávání některých strukturálních problémů (např. dlouhodobé nezaměstnanosti)

Rok 2015 zastihl trh práce v Česku ve velmi dobré kondici. Silný růst ekonomiky vytvářel nová pracovní místa a postupně srazil míru nezaměstnanosti výrazně pod 5% hranici. Ta na sklonku roku skončila na nejnižší úrovni (4,5 %) od listopadu 2008 a ČR poprvé v historii svého členství v EU atakovala pozici země s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Práci mělo nejvíce lidí v historii samostatné ČR. Tendence přechodu sebezaměstnaných do zaměstnaneckých pozic pokračovala. Především v průmyslu začaly podniky pocítovat problémem nedostatku kvalifikované pracovní síly. Na druhou stranu přetrvávala vysoká míra nezaměstnanosti osob se základním vzděláním, 28,5 % uchazečů o zaměstnání bylo na úřadech práce evidováno déle než dva roky. Tempo růstu průměrných mezd bylo spolu s rokem 2014 nejvyšší za posledních šest let, nízkoinflační prostředí přispělo k silnému růstu kupní síly výdělků. Navýšení minimální mzdy vedlo k snížení meziodvětvové i meziregionální diference mezd.

Obnovení důvěry v ekonomiku i nepolevující příliv zakázek v klíčových odvětvích vedly během roku 2015 k nejrychlejšímu meziročnímu růstu počtu pracovníků v celé ekonomice po roce 2008

Sílicí ekonomický růst se v roce 2015 pozitivně projevil také v celkové zaměstnanosti vyjádřené celkovým počtem pracujících osob¹¹, která byla meziročně o 1,4 % vyšší. Jednalo se přitom o nejlepší výsledek po roce 2008. V mezikvartálním vyjádření se zaměstnanost zvyšovala (vyjma stagnace ve 3. čtvrtletí) po celý rok. Práci mělo 5,18 mil. osob, což bylo společně s rokem 2008 nejvíce v historii samostatné ČR. Rekordní výše zaměstnanosti byla ovlivněna také dlouhodoběji působícími demografickými vlivy, když četnost toků mezi neaktivitou a zaměstnaností odrážela i zvyšující se věk odchodu do důchodu.

Ke zrychlenému růstu zaměstnanosti přispěl rozhodující měrou zpracovatelský průmysl

Ke zrychlení růstu zaměstnanosti v roce 2015 zásadně přispěl zpracovatelský průmysl, ve kterém se počet pracovníků navýšil o 42,6 tis. Dařilo se především výrobcům dopravních prostředků a s nimi provázaným oborům, vyšší zaměstnanost však byla patrná napříč téměř všemi obory (počet míst se citelněji snížil jen v petrochemickém a tabákovém průmyslu). Ze služeb k celkovému růstu zaměstnanosti přispěly nejvíce váhově významné skupiny odvětví obchod, doprava, ubytování a pohostinství (+14 tis.), v podobném rozsahu pak také služby soustřeďující obory převážně veřejného sektoru a rovněž i profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti, které zaznamenaly nejvyšší meziroční růst (o 2,6 %) za posledních osm let.

Dlouhodobý pokles celkové zaměstnanosti v těžebním průmyslu pokračoval, ve stavebnictví se výrazně zmínil...

I nadále však šlo nalézt některá spíše menší odvětví, která zůstávala ve stínu celkově příznivé situace na trhu práce. Platilo to o nezpracovatelských průmyslových odvětvích, kde pokračoval pokles v dlouhodobě útlumové těžbě a dobývání (za posledních 10 let ztratila téměř čtvrtinu pracovníků), ve velikostně srovnatelném odvětví – energetice – pouze stagnovala. S redukcí pracovních míst se potýkalo již pátý rok v řadě i stavebnictví, byť v roce 2015 ve výrazně slabším měřítku. Výrazně naopak meziročně oslabil zaměstnanost v peněžnictví a pojišťovnictví (v roce 2015 doprovázená i střídým navýšením průměrných mezd – o 1,4 %). Úsporná opatření zřejmě odráží snahu o udržení vysoké ziskovosti finančních institucí ve vysoce konkurenčním prostředí. Zaměstnanost v odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství se snížila druhý rok v řadě (o 4 %) a nacházela se na úrovni roku 2010. Z menších oborů pokračovala dlouhodobá redukce pracovních míst v telekomunikačních činnostech a v letecké dopravě.

...z menších oborů dlouhodobě ztrácí místa telekomunikační činnosti a recesí silně zasažená letecká doprava

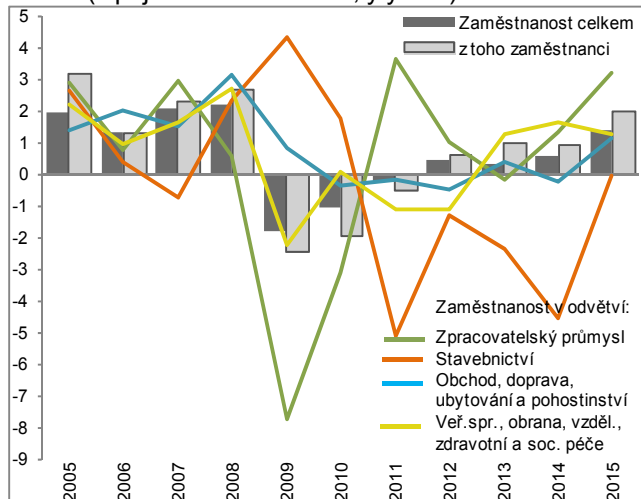
Snížení počtu sebezaměstnaných při souběžném meziročním růstu zaměstnanců trvalo s menšími výkyvy již od poloviny roku 2012...

Pokračovala disproporce mezi vývojem počtu zaměstnanců a sebezaměstnaných. Zatímco počet osob v zaměstnaneckých pozicích posílil (o 2,0 % meziročně), sebezaměstnaných bylo o 1,9 % méně než před rokem. Na úrovni odvětví byly tyto tendence nejvíce patrné ve zpracovatelském průmyslu, ale také v některých službách (velkoobchod a maloobchod; ubytování, stravování a pohostinství; doprava a skladování). Může to být způsobeno skutečností, že firmy do svých kmenových stavů stahují pracovníky, které na podobnou práci v „horších časech“ využívaly v rámci švarc systému. Část sebezaměstnaných však patrně využila zlepšené situace na pracovním trhu v podobě rozšiřující se nabídky relativně stabilnějších a často i lépe placených zaměstnaneckých míst.

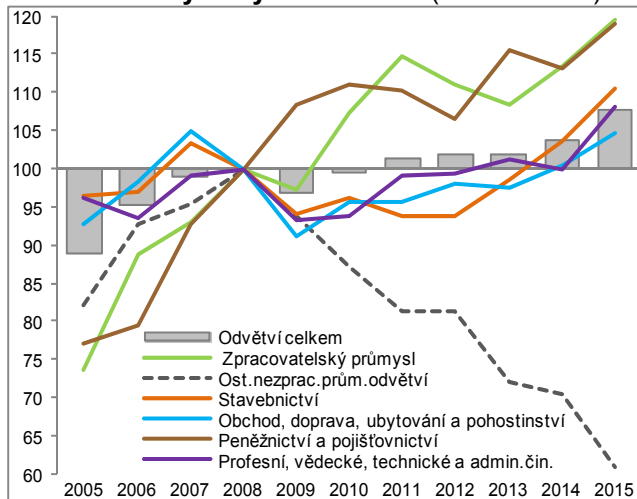
...v roce 2015 bylo nejvíce patrné ve zpracovatelském průmyslu

¹¹ Pokud není uvedeno jinak, jedná se o údaje o zaměstnanosti z národních účtů.

Graf Počty zaměstnaných osob a zaměstnanců
č. 1 (v pojetí národních účtů, y/y v %)

Graf Produktivita práce (HPH na odprac. hodinu)
č. 2 v NH a vybraných odvětvích (rok 2008=100)

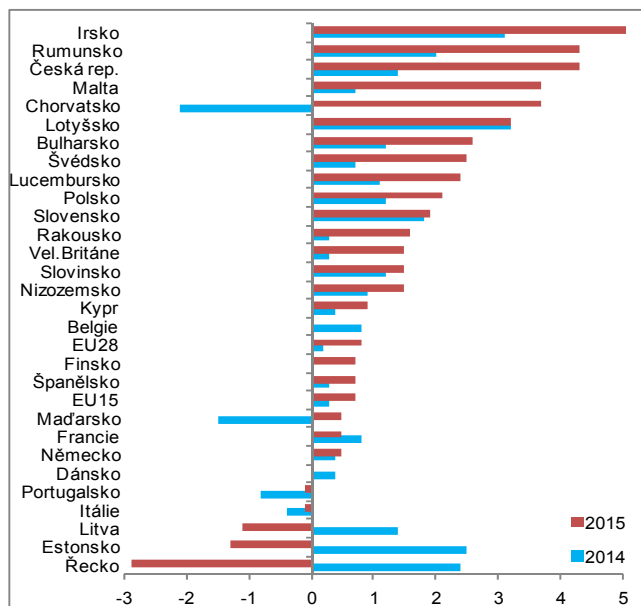
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Produktivita práce rostla již druhý rok po sobě a v roce 2015 dosáhla nejvyššího tempa za posledních osm let...

...klesala jen dopravě a skladování a zejména v energetice postižené výpadkem výrobních kapacit v jaderných elektrárnách

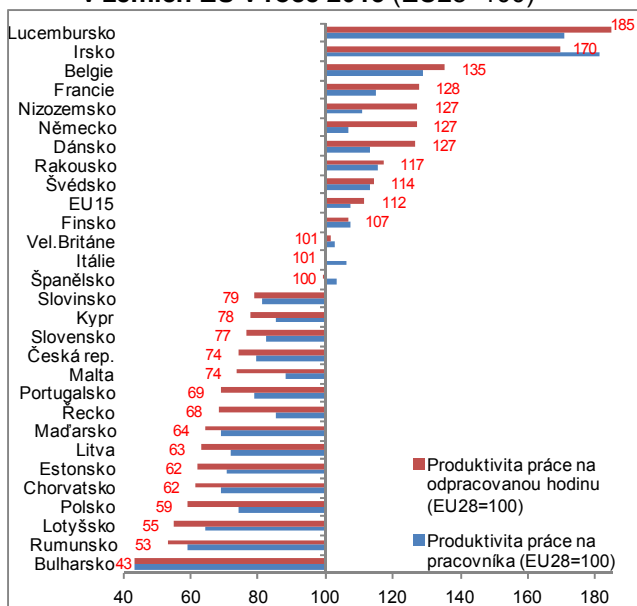
Dalším z příznivých rysů vývoje trhu práce byl v posledních dvou letech růst produktivity práce. Ta stoupla v roce 2015 o 3,8 %, když 3,9% růst hrubé přidané hodnoty byl současně realizován při pouze minimálním navýšení odpracovaných hodin (o 0,2 %). Snižovala se pouze v energetice (-23 %) a v menší míře také v dopravě a skladování. Téměř 10% růstu produktivity naopak dosáhly v roce 2015 informační a komunikační činnosti, profesní, vědecké, technické a administrativní činnosti, dařilo se ale i zemědělství, lesnictví a rybařství. Poměrně silný růst produktivity ve stavebnictví (o 6,7 %) odrážel skutečnost, že stavební firmy zvládly větší objem zakázek s nižším počtem pracovníků (-0,1 %) a dokonce i odpracovaných hodin (-1,3 %). Proti konjunkturálnímu roku 2008 byla hodinová produktivita v celé ekonomice vyšší o 7,7 % (resp. o 5,7 % při vyjádření produktivity na pracovníka). O pětinu nad touto úrovní se nacházelo peněžnictví a pojištnictví, podobně jako činnosti v oblasti nemovitostí a zpracovatelský průmysl. Předkrizovou úroveň produktivity naopak zatím stále nedosáhly energetika a vodní hospodářství, některé váhově menší obory zpracovatelského průmyslu (tabákový, textilní, oděvní, kožedělný a dřevozpracující průmysl), ale i část odvětví služeb – doprava a skladování, ubytování, stravování a pohostinství.

Graf Meziroční změny produktivity práce
č. 3 (HDP na odprac. hodinu) v zemích EU (v %)

Pozn.: Za Belgii pouze údaje z roku 2014.

Graf Nominální úroveň produktivity práce (v PPS, na pracovníka, resp. odpracovanou hodinu) v zemích EU v roce 2015 (EU28=100)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

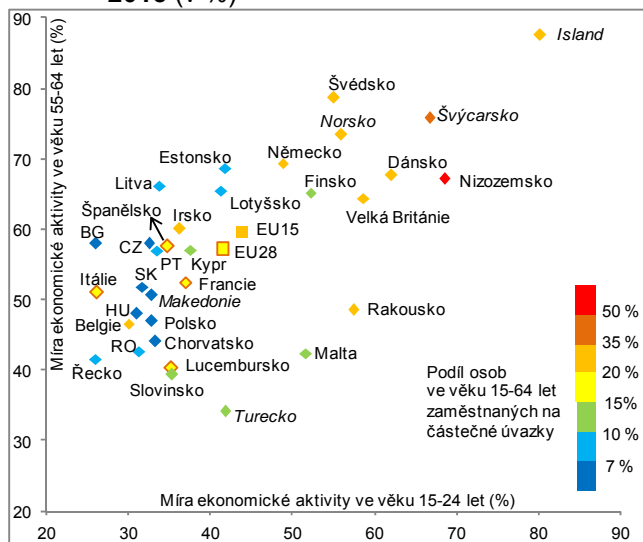
Hodinová produktivita práce rostla v ČR za poslední dva roky čtvrtým nejvyšším tempem z celé EU a zároveň nejvíce ze zemí středoevropského regionu

Meziroční růst hodinové produktivity práce v ČR patřil v letech oživení ekonomiky (2014 a 2015) v rámci celé EU k nejvyšším (rychleji se zvyšovala v šesti, resp. jen dvou zemích). A to navzdory skutečnosti, že dynamika produktivity byla v tomto období v Česku ve srovnání se silnými konjunkturními roky (2005–2007) zhruba jen poloviční. Produktivita práce rostla v ČR v průměru za poslední dva roky nejvíce ze zemí středoevropského regionu. Unijním členům výrazně dominovalo Irsko, dynamika produktivity v roce 2015 citelně zrychlovala také v Rumunsku (na 4,3 %, z 2,0 % v předchozím roce). Naopak v Řecku, Estonsku a Litvě se produktivita po náznacích oživení již v roce 2015 opět vrátila k meziročním poklesům.

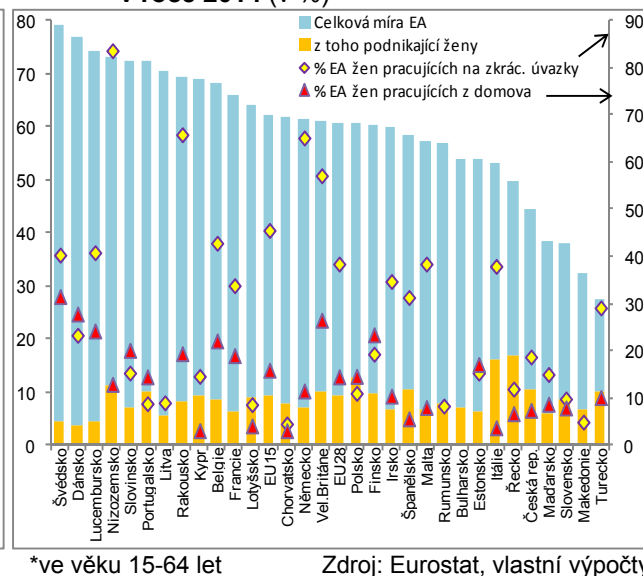
V rámci EU přetrvávají výrazné rozdíly v úrovni hodinové produktivity práce, Česku patřilo v roce 2015 mezi největšími členy EU až čtvrté místo

Navzdory současnému příznivému vývoji patřilo ČR v roce 2015 podle úrovně hodinové produktivity práce (přepočtené dle parity kupní síly) v rámci EU až sedmácté místo. V relaci k EU28 dosáhlo Česko 74 % nominální úrovně hodinové produktivity. Při vyjádření na jednoho pracovníka, tj. bez zohlednění délky úvazků, činil tento poměr 79,7 %, v pořadí zemí si přesto Česko mírně pohoršilo, když jej předskočily Řecko a Malta. Z novějších členů (vstoupivších do EU až po roce 2000) přestihly svou hodinou produktivitou v roce 2015 úroveň Česka nejen malé ekonomiky (Kypr), ale i Slovinsko (79,1 %) a Slovensko (76,7 %). Přestože produktivita v ČR v posledních třech letech k EU28 mírně konvergovala, v dlouhodobějším pohledu byl pozitivní posun méně viditelný, neboť ve srovnání s konjunkturním rokem 2007 spíše stagnovala.

Graf č. 5 **Míra ekonomické aktivity mladých a starších pracovníků a podíl zaměstnaných na částečné úvazky v roce 2015 (v %)**

Graf č. 6 **Ženy* s věkem nejmladšího dítěte do 6 let – míra ekonomické aktivity, podíl pracujících ve flexibilních formách úvazků v roce 2014 (v %)**

Česko patří v EU k zemím s nejvyšším rozdílem míry zaměstnanosti mezi muži (83,7 %) a ženami (66,9 %) u osob ve věku 20-64 let

Česko dlouhodobě patří v kontextu EU k zemím s nadprůměrnou mírou zapojení práce schopného obyvatelstva na trhu práce. Např. v samotném 4. čtvrtletí 2015 dosahovala míra zaměstnanosti osob (dle výběrového šetření pracovních sil) ve věku 20-64 let 75,4 %. Pouze šest unijních členů zaznamenalo vyšší intenzitu. Příznivé postavení Česka souvisí s nízkou úrovní nezaměstnanosti a také specifickou odvětvovou strukturou ekonomiky charakterizovanou vysokým podílem pracovních míst v průmyslu. To je patrné zejména u mužů, u kterých dosáhla míra zaměstnanosti 83,7 %, což byla nejvyšší hodnota v EU (úroveň ČR se těsně blížily Velká Británie a Německo).

Potenciál zvýšení zaměstnanosti osob v obou krajních věkových skupinách tkví ve větším rozšíření flexibilních forem pracovních úvazků

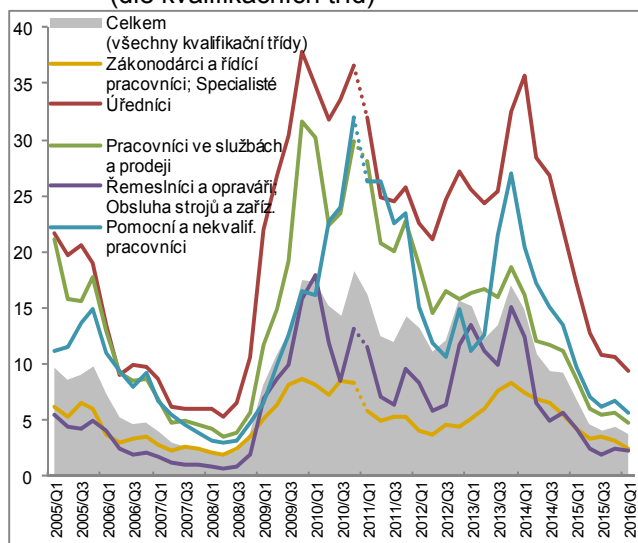
Potenciál dalšího růstu intenzity zaměstnanosti tkví ve větším vtažení „krajních věkových skupin“ práce schopného obyvatelstva na trh práce. Zatímco intenzita zapojení starších pracovníků (ve věku 55-64 let) v ČR patří v rámci EU k průměrným, u mladých pracovníků (15-24 let) v roce 2015 platilo, že více než dvě třetiny z nich bylo buď nezaměstnaných, resp. mnohem častěji studovalo. Rozšiřování nabídky terciárního vzdělávání, jakož i postupně se prodlužující věk nároku na starobní důchod, představují v ČR jedny z klíčových determinant pracovní

aktivity dotčených věkových skupin obyvatel. Jak je však patrné z evropského srovnání, významnou roli hraje také možnost práce na částečný úvazek, která je dlouhodobě nejrozšířenější v zemích severní a západní Evropy.

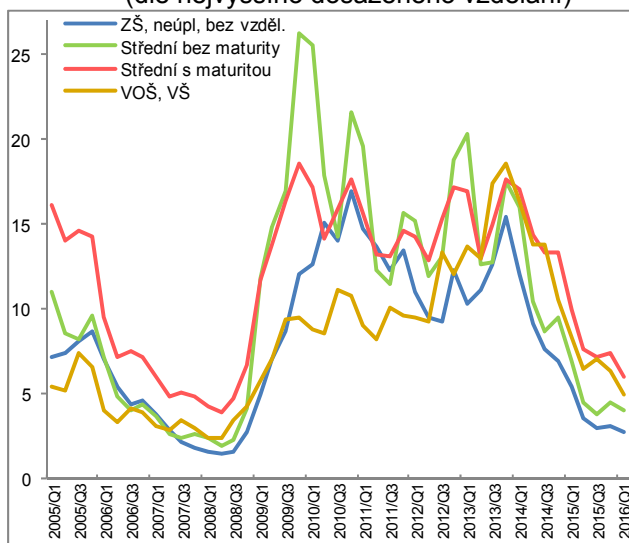
Nabídky flexibilních forem pracovních úvazků společně s nastavením rodinné politiky státu jsou důležitými faktory zaměstnanosti žen s malými dětmi. Pro Česko je charakteristické, že intenzita ekonomické aktivity žen s dětmi v předškolním věku dosahuje v rámci EU velmi nízkých hodnot, míra zapojení žen na trhu práce však prudce stoupá s rostoucím věkem nejmladšího dítěte. U žen (ve věku 15-64 let) s nejmladším dítětem ve věku 6-11 let dosahovala v roce 2014 míra ekonomické aktivity již téměř 84 % a byla tak v rámci EU třetí nejvyšší (po Švédsku – 89 % a Finsku – 85 %).

Míra ekonomické aktivity žen s věkem nejmladšího dítěte do šesti let byla v Česku (společně s Maďarskem a Slovenskem) vůbec nejnižší z celé EU

Graf č. 7 Počet nezaměstnaných uchazečů na 1 volné pracovní místo (dle kvalifikačních tříd)

Graf č. 8 Počet nezaměstnaných uchazečů na 1 volné pracovní místo (dle nejvyššího dosaženého vzdělání)

Pozn.: Kvalifikační třídy jsou do konce roku 2010 uvedeny dle klasifikace KZAM, od roku 2011 již podle CZ-ISCO. Všechny údaje vyjadřují skutečnost na konci příslušných čtvrtletí.

Zdroj: MSPV, vlastní výpočty

Počet volných pracovních míst se zvyšuje již dva roky, v prosinci 2015 jich úřady práce nabízely nejvíce od listopadu 2008

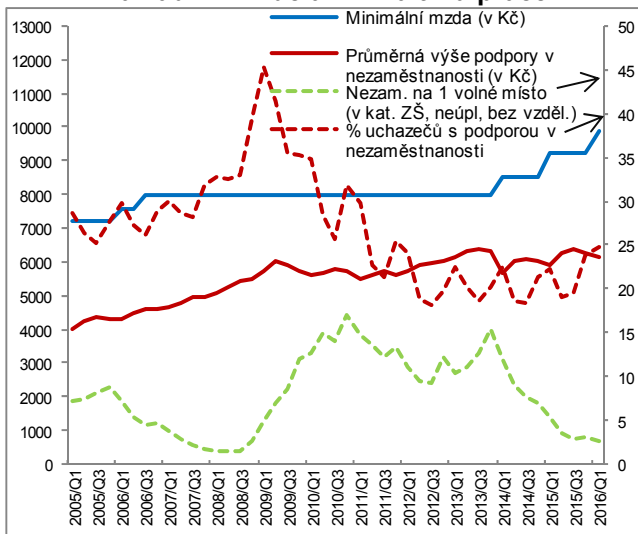
Intenzita tvorby nových pracovních míst zrychlila. Zatímco na sklonku roku 2014 bylo v nabídce úřadů práce 59 tis. volných pozic (o rok dříve pouhých 35 tis.), o dvanáct měsíců později šlo již o 103 tis. míst. Nadále existoval významný územní i vzdělanostní (resp. kvalifikační) nesoulad mezi nabízenými volnými pozicemi a registrovanými uchazeči o zaměstnání. Již téměř po dva roky platí, že největší šanci na uplatnění mají uchazeči ve skupině „obsluha strojů a zařízení, montéři“, kde na 1 volné místo připadaly koncem roku pouze dva uchazeči (na Plzeňsku, Pardubicku a Liberecku byly dokonce počty uchazečů a míst prakticky totožné). Velmi podobně na tom byli i řemeslníci a opraváři (2,9), s nevelkým odstupem následovali specialisté a techničtí a odborní pracovníci. Naopak u pomocných a nekvalifikovaných pracovníků (kteří např. na Karlovarsku tvořili 40 % z celkového počtu registrovaných uchazečů) na jedno místo aspirovalo již sedm uchazečů a u úřednických postů již téměř jedenáct adeptů (ve středních Čechách 22 osob).

Obecná míra nezaměstnanosti poklesla na nejnižší úroveň od listopadu 2008

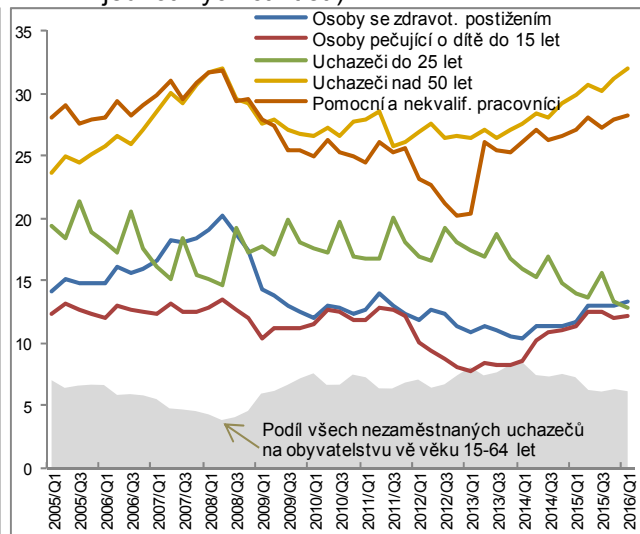
Obecná míra nezaměstnanosti¹² se snižovala v průběhu celého roku. Během léta pokořila 5% hranici a v prosinci 2015 skončila na nejnižší úrovni (4,5 %) od listopadu 2008. Proti počátku roku se snížila o 1,4 p.b., bez rozdílů mezi pohlavími. Příznivý vývoj v průmyslu pomohl stlačit na nízké hodnoty míru nezaměstnanosti mužů (na 3,6 % ve 4. čtvrtletí), podobně jako v početné skupině osob se středním vzděláním bez maturity, vč. vyučených (4,6 %). Na druhou stranu přetrvávala vysoká míra nezaměstnanosti v relativně málo početné skupině osob se základním vzděláním (22,8 %), podobně jako i vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných mezi všemi uchazeči o práci (48,5 %).

¹² Ve věku 15-64 let, očištěná od sezónních vlivů.

Graf č. 9 Minimální mzda, průměrná výše podpory v nezaměstnanosti a možnosti uplatnitelnosti osob s nejvyšše dosaženým základním vzděláním na trhu práce

Graf č. 10 Podíl vybraných ohrožených skupin na všech registrovaných uchazečích o zaměstnání (dle stavů na konci jednotlivých čtvrtletí)

Pozn.: Kvalifikační třídy jsou do konce roku 2010 uvedeny dle klasifikace KZAM, od roku 2011 již podle CZ-ISCO.

Všechny údaje vyjadřují skutečnost na konci příslušných čtvrtletí.

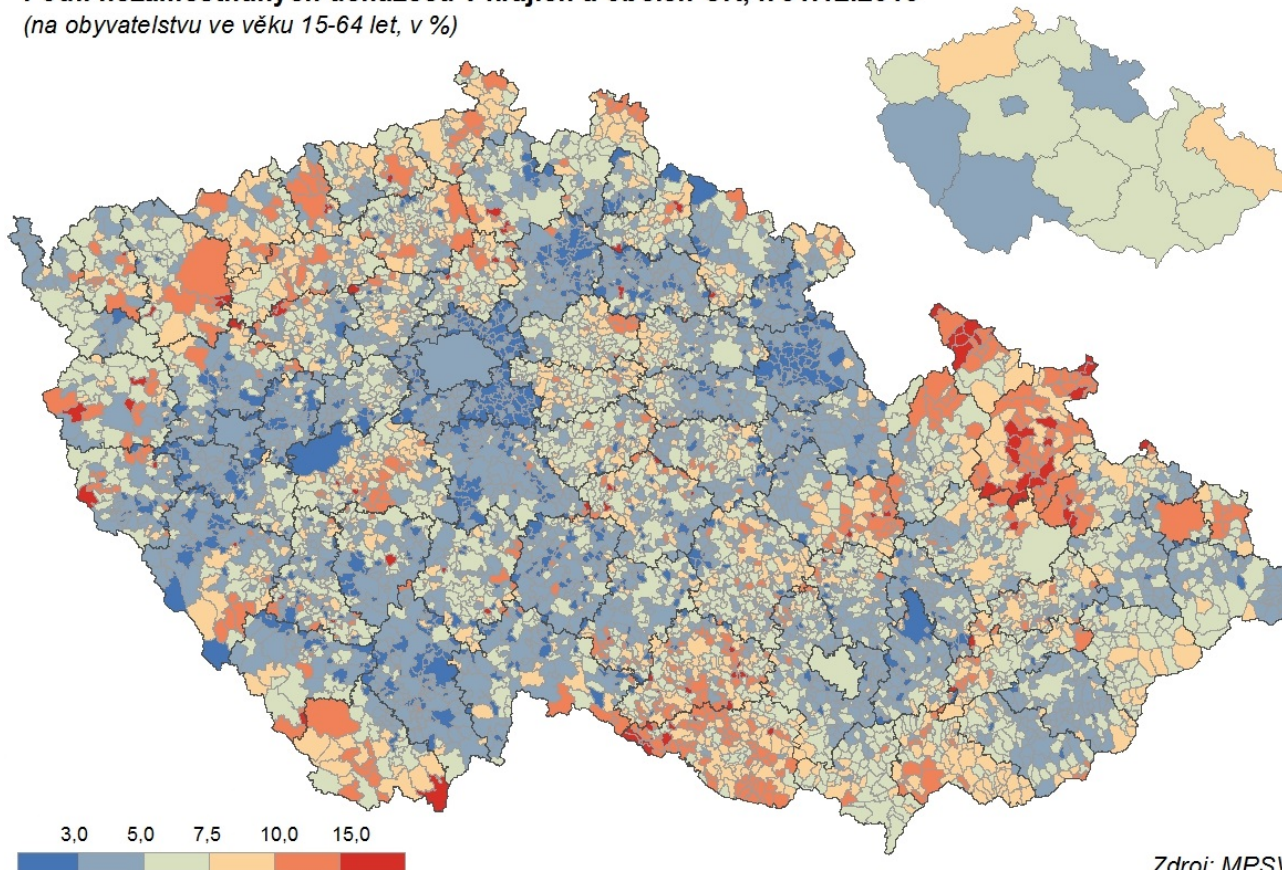
Zdroj: MSPV, vlastní výpočty

Podíl nezaměstnaných uchazečů se během roku 2015 snižoval ve všech okresech, celoplošný pokles nezaměstnanosti byl ale patrný již v průběhu roku 2014

Příznivý dopad ekonomického růstu na národní úrovni se pozitivně projevil na trhu práce ve všech regionech ČR. Podíl dosažitelných uchazečů (v evidenci úřadů práce) na počtu obyvatel ve věkové skupině 15-64 let se v průběhu roku 2015 snižoval ve všech okresech (mezi kraji nejvíce na Olomoucku a Ústecku – shodně o 1,8 p.b.). Rozpětí mezi okresy s nejvyšším podílem nezaměstnaných (k 31.12. 2015 šlo o okres Bruntál s 11,6 %) a nejnižším podílem (Praha-východ 2,6 %) se za poslední dva roky významně snížil (o bezmála 2 p.b.).

Podíl nezaměstnaných uchazečů v krajích a obcích ČR, k 31.12.2015

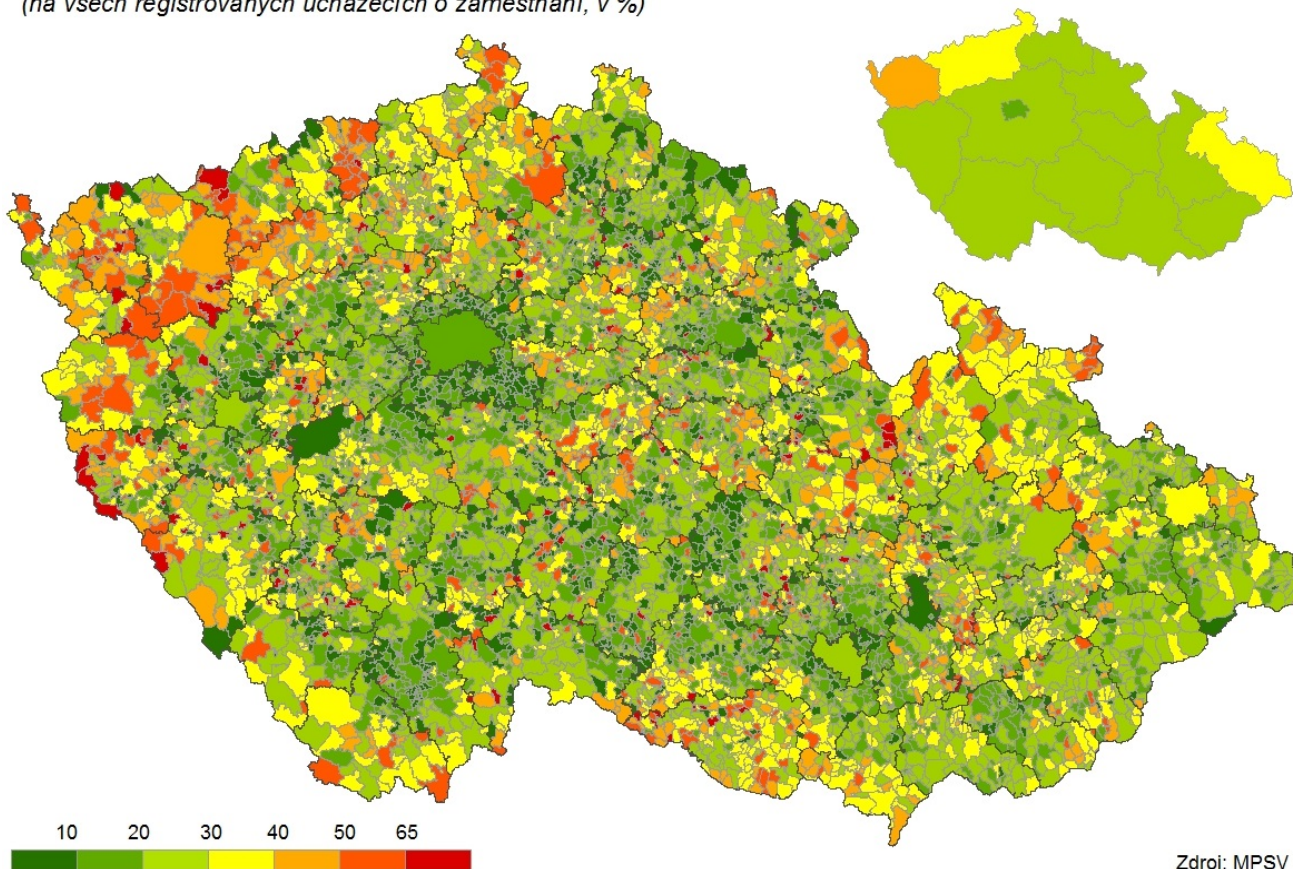
(na obyvatelstvu ve věku 15-64 let, v %)

Zdroj: MPSV

Podíl pomocných a nekvalifikovaných uchazečů v krajích a obcích ČR, k 31.12.2015

(na všech registrovaných uchazečích o zaměstnání, v %)

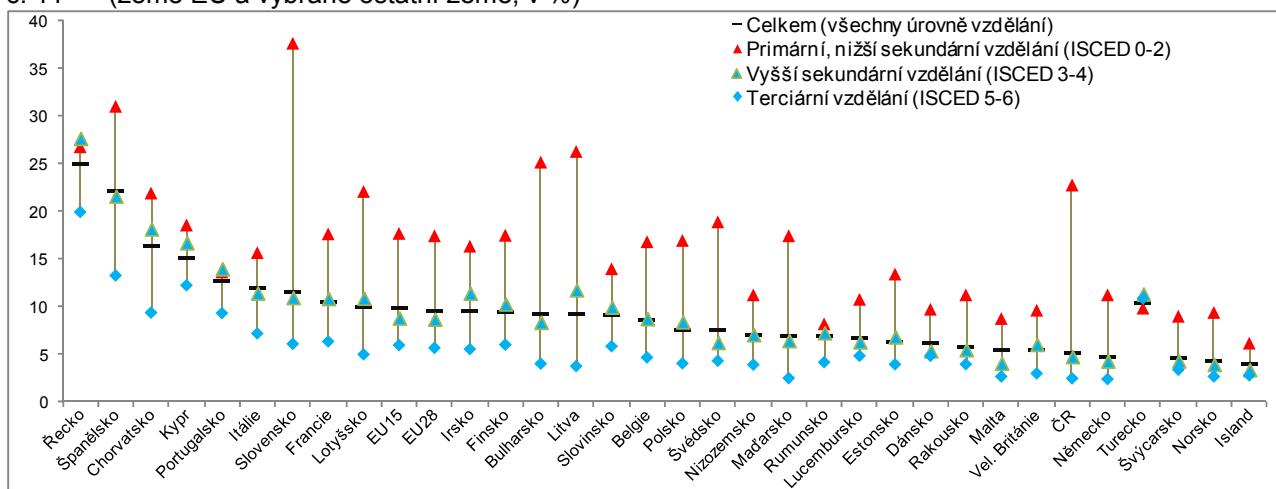

Zdroj: MPSV

Navzdory zmírnění v posledních dvou letech stále přetrvávají významné regionální disparity v nezaměstnanosti

I přes tuto skutečnost stále přetrvávají významné územní disparity v nezaměstnanosti. Odráží se v nich specifika struktury zaměstnanosti v jednotlivých regionech charakterizované například přítomností významného zaměstnavatele (navázaného na silné exportně zaměřené průmyslové podniky), zastoupení odvětví s výraznějším sezónním charakterem práce (zemědělství, lesnictví, stavebnictví, cestovních ruch, pohostinství), dopravní dostupnost významných center (zejména krajských měst) a v neposlední řadě i kvalifikační, resp. vzdělanostní struktura pracovní síly. Územní rozložení podílu osob s nízkou úrovní kvalifikace do značné míry kopíruje disparity v zastoupení dlouhodobě nezaměstnaných.

Graf č. 11 **Specifické míry nezaměstnanosti podle nejvyššího dokončeného vzdělání v roce 2015**
(země EU a vybrané ostatní země, v %)

Zdroj: Eurostat

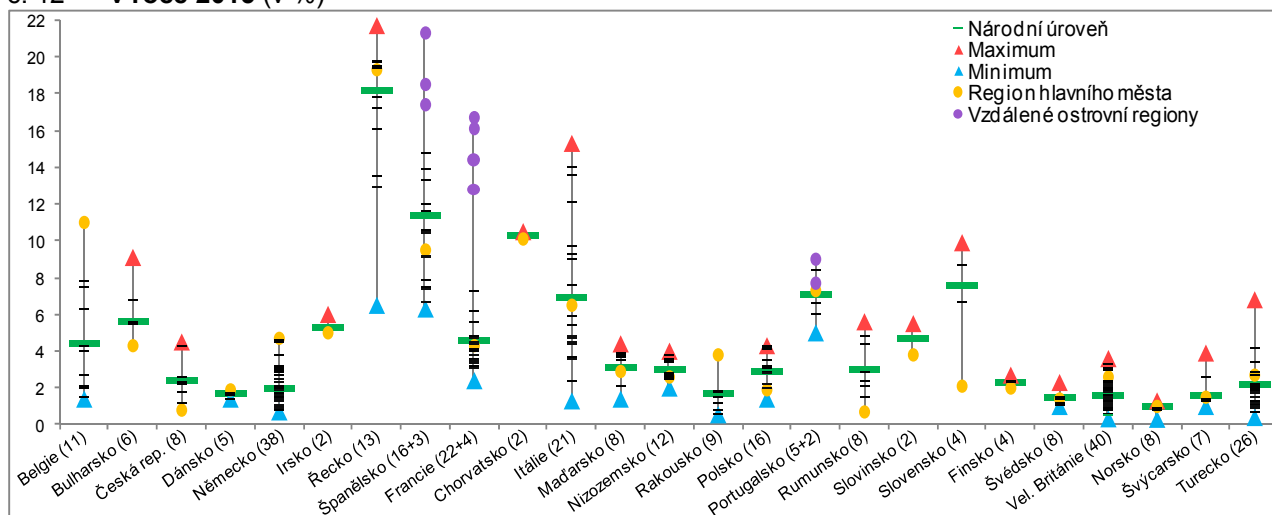
ČR patřila společně s Německem k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti v rámci celé EU

Podíl nezaměstnaných osob na celkové pracovní síle se postupně snižuje i v EU (rychleji mezi mladšími členskými státy), stále však zůstává vysoký (ve 4. čtvrtletí 2015 na úrovni 9 %). ČR patřila na konci roku 2015 společně s Německem k zemím s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Méně příznivá byla situace u žen, kde dosahovaly lepších výsledků hned čtyři země (Německo, Rakousko, Velká Británie a Malta), v případě míry dlouhodobé nezaměstnanosti dokonce devět zemí.

Výrazná diferenciací míry nezaměstnanosti podle vzdělání zejména v nových členských státech EU

Významný faktor z hlediska rizika nezaměstnanosti (zejména dlouhodobé) představuje úroveň nejvyššího dokončeného vzdělání. Nepřímý vztah mezi úrovní vzdělání a mírou nezaměstnanosti je dobře patrný v drtivé většině zemí EU. ČR patří k zemím s nejvyššími rozdíly v nezaměstnanosti podle vzdělání. V relativním vyjádření patří Česku dokonce primát, když míra nezaměstnanosti osob s primárním či nižším sekundárním vzděláním byla téměř osmkrát vyšší než v případě osob s terciárním vzděláním. Nepříznivé postavení nízkokvalifikovaných osob na trhu práce je dlouhodobě patrné zejména v novějších členských státech EU (Slovensko, Bulharsko, pobaltské státy).

Graf č. 12 **Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v regionech NUTS 2 vybraných evropských zemí v roce 2015 (v %)**

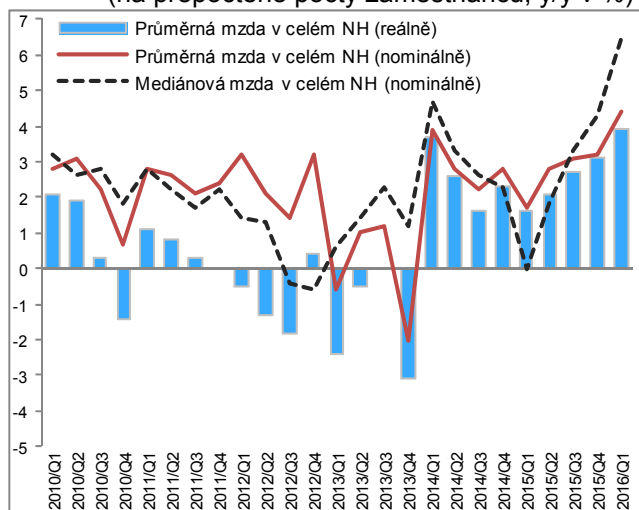

Pozn: Nejsou uvedeny země EU, které se člení pouze na 1 region NUTS 2 (pobaltské státy, Malta, Kypr, Lucembursko). Počty hodnocených regionů NUTS 2 jsou uvedeny v závorce (vč. vzdálených ostrovních regionů Francie, Španělska a Portugalska). Zdroj: Eurostat, vlastní výpočty

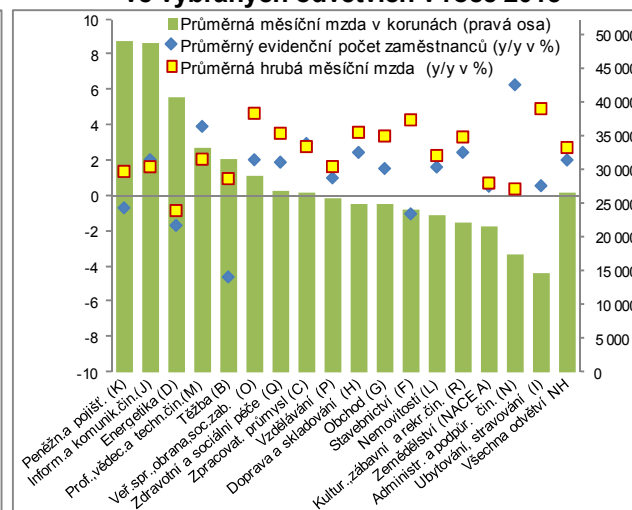
Největší meziregionální rozdíly v míře dlouhodobé nezaměstnanosti byly v roce 2015 v Itálii, nízké naopak v severovýchodních státech a Nizozemsku

Nezaměstnanost je v EU tradičně diferencována nejen mezi jednotlivými státy, ale na nižší úrovni také v rámci nich. To se týká zejména dlouhodobé nezaměstnanosti (zachycující osoby nezaměstnané déle než 12 měsíců). Nejhorší postavení má Řecko, jehož vysoká míra nezaměstnanosti má na rozdíl od většiny jihoevropských zemí také výrazně dlouhodobý charakter. Řecko patří rovněž k zemím s nejvyššími regionálními rozdíly (míra dlouhodobé nezaměstnanosti v některých ostrovních regionech těžících z cestovního ruchu byla v roce 2015 proti regionu hlavního města pouze třetinová). Rozvinuté meziregionální disparity jsou typické také pro Španělsko a Francii, zde jsou však zčásti „uměle“ navýšeny vzdálenými relativně malými ostrovními regiony. Největší rozdíly mezi regiony NUTS 2 tak vykazovala Itálie s tradiční severojižní polaritou (zatímco v tyrolském regionu Bolzano činila míra dlouhodobé nezaměstnanosti jen 1,3 %, v Kalábrii 15,3 %). Česko patří k zemím se spíše nižšími disparitami, které navyšují především regiony Severozápad (4,3 %) a Moravskoslezsko (4,5 %). Důležitou pozici zastávají regiony hlavních měst. Zatímco ve většině novějších členských zemí patří k územím nejméně postiženým dlouhodobou nezaměstnaností (ČR, SR, Rumunsko), v některých tradičních státech Unie (Velká Británie, Německo, Rakousko, Belgie) je tomu naopak. Dlouhodobá nezaměstnanost zde souvisí s vyšším zastoupením nízkokvalifikovaných pracovníků, často původem ze zemí mimo EU. V samotném Bruselu dosahovala 11,4 % (při podílu uchazečů nezaměstnaných déle než rok 64 %) a blížila se některým postiženým rurálním regionům jižní Itálie, Řecka či Španělska.

Graf č. 13 Průměrná hrubá měsíční mzda nominálně a reálně (na přepočtené počty zaměstnanců, y/y %)

Graf č. 14 Prům. hrubá měsíční mzda (na přepočtené počty zaměstnanců) a zaměstnanost ve vybraných odvětvích v roce 2015

Zdroj: ČSÚ

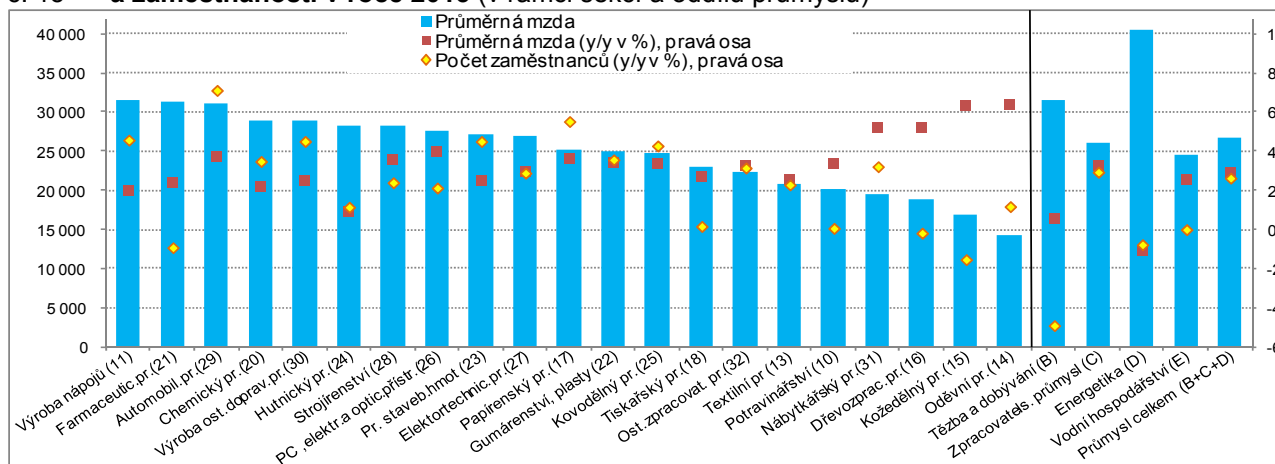
Výrazné zrychlení meziročního tempa růstu mezd v průběhu roku 2015

Stoupající poptávka po pracovních silách se v ČR postupně projevila i v oblasti výdělků. Tempo růstu průměrných mezd (na přepočtené počty zaměstnanců) bylo v roce 2015 druhé nejvyšší za posledních šest let a v průběhu roku zrychlovalo (z 1,7 % v 1. čtvrtletí až na 3,2 % na konci roku). Relativně nejvíce si v roce 2015 polepšili zaměstnanci v ubytování, stravování a pohostinství (4,9 %), jde však o odvětví s dlouhodobě nízkou úrovní mezd. Ve zpracovatelském průmyslu rostly mzdy (o 2,8 %) podobně jako na úrovni celého národního hospodářství, významně zde však rostl počet zaměstnanců (+2,9 %, dle podnikové statistiky). V odvětvích s nejvyšší úrovní mezd (informační a komunikační činnosti, peněžnictví a pojišťovnictví) byl růst výdělků podstatně střídmější, v energetice dokonce o téměř 1 % poklesl (při téměř 2% snížení počtu zaměstnanců). U odvětví spadajících převážně do veřejného sektoru byla situace různorodá. Nejvíce si polepšili zaměstnanci ve veřejné správě obraně a sociálním zabezpečení (+4,7 %), navíc při souběžném růstu zaměstnanosti (+2 %) realizovaném hlavně u složek integrovaného záchranného systému. Obdobným tempem se navyšovala zaměstnanost také ve zdravotní a sociální péči, mzdový růst zde však byl skromnější (+3,5 %). Nízké bylo naopak meziroční navýšení objemu mzdových prostředků ve vzdělávání (1% růst počtu zaměstnanců při zvýšení průměrné mzdy o 1,6 % – ta se však dlouhodobě nachází pod celorepublikovou úrovní).

Zvýšení minimální mzdy přispělo k zastavení dalšího prohlubování mzdové diferenciace

Důležitou skutečností bylo, že mzdový medián rostl vyšším tempem než průměrná mzda (především na konci roku). Růst diferenciace výdělků se tak zastavil. Přispělo k tomu také zvýšení úrovně minimální mzdy na počátku roku.

Graf č. 15 Průměrná hrubá měsíční mzda (v korunách, na fyzické osoby), meziroční vývoj mzdy a zaměstnanosti v roce 2015 (v rámci sekcí a oddílů průmyslu)*

*Hodnota mzdy za rok 2015 je vypočtena jako průměr údajů za jednotlivá čtvrtletí.

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

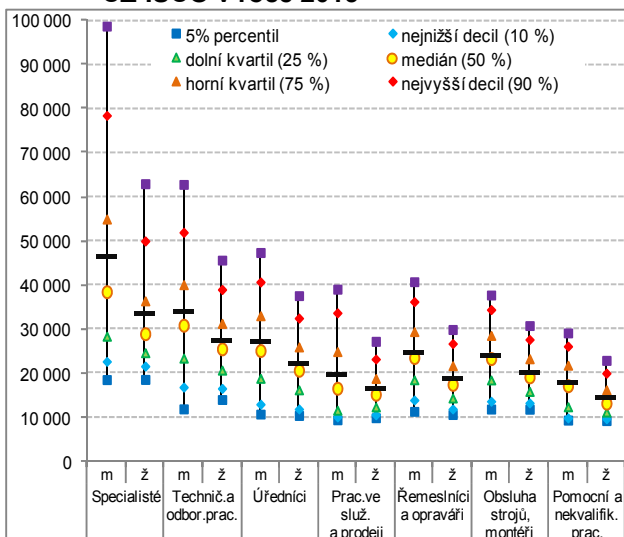
V rámci zpracovatelského průmyslu vzrostla průměrná mzda relativně nejvíce v menších oborech s výraznějším zastoupením zaměstnanců ohodnocených v pásmech blízko úrovně minimální mzdy

Průmysl jako celek patřil v roce 2015 k oborům, kde byla meziroční dynamika růstu mezd spíše umírněná. S ohledem na jeho význam pro celou ekonomiku ČR je vhodné nahlédnout podrobněji do jeho struktury až na úroveň dílčích odvětví. Z nejvyššího růstu mezd (v rozmezí 4-6 %) se mohli těšit zaměstnanci v menších odvětvích, kde dlouhodobě přetrvává nízká úroveň výdělků (oděvní, kožedělný, nábytkářský či dřevozpracující odvětví). Vysoká tempa růstu mezd zde souvisí se zvýšením minimální mzdy, ale také se zlepšenými hospodářskými výsledky těchto oborů (např. v oděvním průmyslu vzrostla v roce 2015 produkce meziročně o desetinu). V některých silných exportních oborech (automobilový průmysl s navazujícími obory) se rychleji zvyšovaly počty zaměstnanců nežli jejich průměrné mzdy.

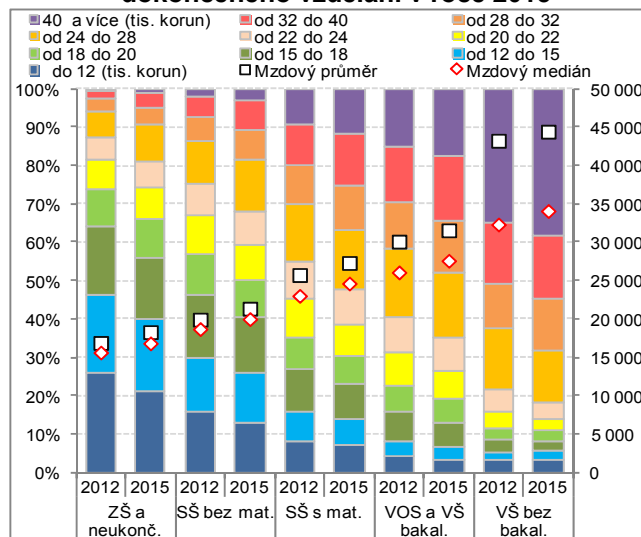
Nízkoinflační prostředí přispívá k růstu kupní síly zaměstnanců

Nízká míra inflace a zrychlující růst průměrné mzdy se příznivě odrazily ve vývoji kupní síly zaměstnanců. Zatímco v 1. čtvrtletí 2015 stoupla průměrná mzda v reálném vyjádření meziročně o 1,6 %, na konci roku to bylo již o 3,1 %. Jednalo se o druhý nejvyšší růst od konce roku 2009. Tehdy však byla její dynamika tažena vysokým nominálním růstem mezd (v relaci na jednoho zaměstnance) způsobeným zejména propouštěním nízkokvalifikovaných pracovníků s podprůměrnými mzdami, kteří se stali jednou z prvních obětí nastupující hluboké recese.

Graf č. 16 **Distribuce hrubých měsíčních mezd mužů a žen (zaměstnanců) podle hlavních tříd CZ-ISCO v roce 2015**

Graf č. 17 **Distribuce (v %) a výše (v korunách, pr. osa) hrubých měsíčních mezd podle nejvyššího dokončeného vzdělání v roce 2015**

Zdroj: ČSÚ, MPSV, vlastní výpočty

Diferenciace mezd se mezi roky 2012 a 2015 mírně snížila...

Podrobnější pohled na diferenciaci mezd umožňuje strukturální mzdová statistika¹³. Na zastavení nárůstu relativních mzdových disparit poukazuje nejen rychlejší meziroční dynamika růstu mzdového mediánu oproti průměru v období 2013-2015, ale snižující se variační koeficient mezd (v roce 2015 se rovnal 0,79, o tři roky dříve činil 0,87). Variační koeficient mezd se v tomto období snižoval intenzivněji u mužů, poklesl ale i u mezd žen, jež jsou tradičně více nivelizovány (z 0,65 na 0,62). V rámci hlavních tříd zaměstnání dosahovaly nejvyšší úrovně mezd (3,8 násobku průměrných mezd pomocných a nekvalifikovaných pracovníků) a zároveň i nejrozvinutější rozrůzněnosti výdělků řídicích pracovníků. Do této manažerské kategorie však náleželo jen 5,5 % mužů na zaměstnaneckých pozicích, resp. 3 % žen. Diferenciace mezd v rámci jednotlivých tříd zaměstnanosti klesá úměrně s výší mezd. Vysoce diferencované výdělků má proto také třída specialistů, kde desetina nejlépe placených zaměstnanců pobírala měsíčně v roce 2015 více než 65,4 tis. korun, zatímco 10 %

...přesto v roce 2015 dosahovaly průměrné mzdy u řídicích pracovníků 3,8 násobku mezd pomocných a nekvalifikovaných pracovníků

¹³ Ta poskytuje údaje o jednotlivých zaměstnancích. Oproti tomu podniková zjišťování sledují evidenční počet zaměstnanců a objem mezd za celý ekonomický subjekt. Průměrná mzda vypočtená ze strukturálního šetření není zcela srovnatelná s průměrnou mzdou poskytovanou podnikovou statistikou. Průměrná mzda ze strukturálního šetření je vypočtena poměření s placenou dobou zaměstnance (nezahrnuje se neplacená nepřítomnost v práci, např. pro nemoc), nezahrnují se ale zaměstnanci s týdenním úvazkem kratším než 30 hodin. Oproti tomu v podnikových zjišťováních je mzda vypočtena poměření s evidenčním počtem zaměstnanců (zaměstnanci s krátkodobou neplacenou nepřítomností jsou zahrnuti) bez ohledu na délku jejich týdenního úvazku.

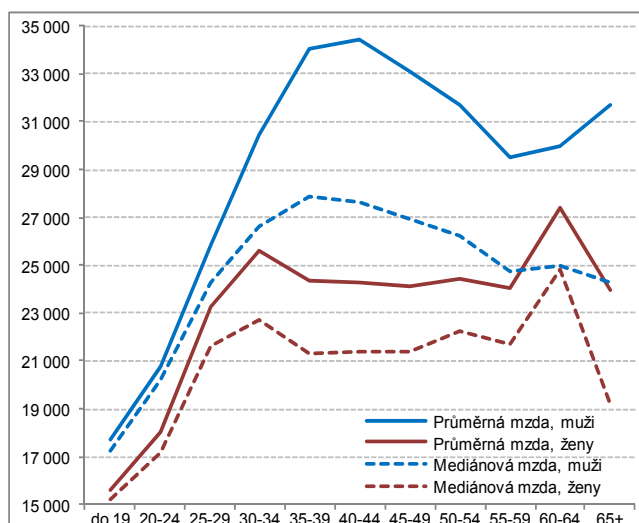
nejméně ohodnocených specialistů se muselo spokojit s výdělkem do 21,9 tis. korun. Decilový poměr tak činil u specialistů 2,98, zatímco u pomocných a nequalifikovaných pracovníků 2,42 (a v málo početné třídě kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybářství dokonce jen 2,20). Ve všech hlavních třídách zaměstnanosti byla úroveň a také diference mužských výdělků vyšší než ženských. Poměrně velké rozdíly mezi pohlavími byly u početné třídy pracovníků ve službách a prodeji (zahrnuje 8,5 % všech zaměstnaných mužů, u žen dokonce 17,6 %), kde decilový poměr výše mezd žen činil 2,20, u mužů pak poměrně vysokých 3,34.

Rozdíly ve výši výdělků podle vzdělání byly ve srovnání s disparitami podle hlavních tříd zaměstnání nižší

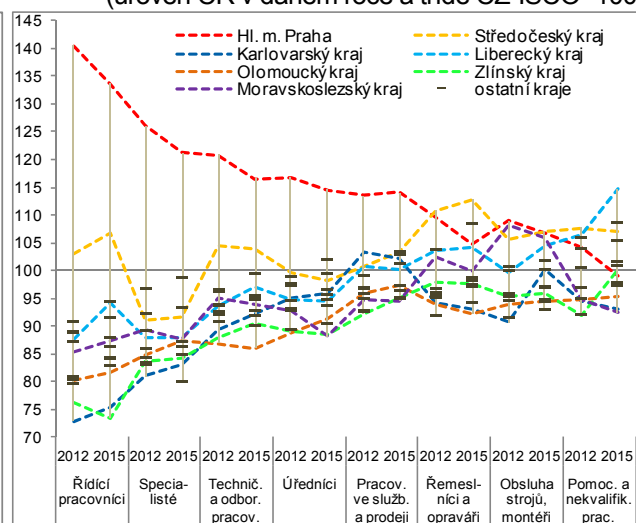
Méně rozvinuté (ve srovnání s třídami zaměstnání), avšak stále významné, byly rozdíly výdělků podle úrovně nejvyššího dokončeného vzdělání. Poměr mezd mužů s vysokoškolským diplomem (bez bakalářů) k výdělkům mužů s maximálně základním vzděláním se v roce 2015 rovnal 2,56 (v případě průměrných mezd), resp. 2,08 (u mediánu). Obdobné proporce u žen činily 2,18, resp. 1,96. Ve srovnání s rokem 2012 byly tyto poměry nižší, a to u obou pohlaví. Zaměstnancům s nižší úrovní vzdělání tak rostly mzdy rychlejším tempem. Platilo také, že diference výdělků roste s výší dosaženého vzdělání (variační koeficient mezd u osob se základním popř. neukončeným vzděláním byl v porovnání s vysokoškolskými poloviční). Rozrůzněnost výdělků zaměstnanců s maximálně základním vzděláním a těch se středoškolským vzděláním s maturitou byla prakticky totožná, největší zlom nastává mezi pracovníky s vyšším odborným vzděláním (a vysokoškolským v bakalářském stupni) a ostatních osob s vysokoškolským diplomem. Měsíční mzdu nad 40 tis. korun pobíralo v roce 2015 více než 38 % vysokoškolských (bez bakalářů), ale již pouze 17,6 % osob s nižším stupněm terciárního vzdělání. Zároveň však 11 % vysokoškolských pobíralo mzdu nižší než 20 tis. korun, obdobné procento středoškolských bez maturity si přišlo měsíčně na více než 32 tis. korun.

Průměrná mzda vysokoškolských (bez bakalářů) byla v roce 2015 2,4krát vyšší než výdělek zaměstnanců s maximálně základním vzděláním

Graf 18 Průměr a medián hrubých měsíčních mezd podle pohlaví v roce 2015 (v korunách)

Graf 19 Prům. hrubé měsíční mzdy v krajích dle hlavních tříd CZ-ISCO v letech 2012 a 2015 (úroveň ČR v daném roce a třídě CZ-ISCO=100)

Zdroj: ČSÚ, MPSV, vlastní výpočty

Výše průměrných výdělků mužů a žen se mění v souvislosti s věkem odlišně...

Lze soudit, že ne zcela zanedbatelný podíl vysokoškolských s podprůměrnými mzdami souvisí s uplatňováním absolventů, zejména na pozicích ve veřejném sektoru. Rozdíly ve výši výdělků podle věku mají však komplexnější charakter, liší se i mezi pohlavími. Nejmladší osoby na trhu práce (do 19 let) pobíraly v roce 2015 jen 57 % průměrné mzdy nejlépe ohodnocených zaměstnanců (ve věku 35-39 let). Tito nejmladší pracovníci však tvoří stále více okrajovou skupinu (jen 2 promile všech zaměstnanců), vlivem nízkého věku navíc mezi nimi nejsou prakticky zastoupeni absolventi terciárního stupně vzdělání. S rostoucím věkem se pozice mladých na trhu práce výrazně zlepšuje, maximálních výdělků dosahují muži ve věku 40-44 let, ženy o dekádu dříve. Nižší výdělků žen po 35. roku (ve srovnání s ženami ve věku 30-34 let) souvisí s obtížnějším skloubením pracovního a rodinného života, ženy vracející se z rodičovské dovolené jsou tak často nuceny snížit své pracovní aspirace a přistoupit i na méně kvalifikovanou pozici. Výše výdělků žen v průběhu středního věku se ale

...muži dosahují nejvyšší mzdy ve věku 40-44 let, ženy o dekádu dříve

Ženy pobíraly 78 % průměru mezd mužů, mezi lety 2012 a 2015 se tento poměr nezměnil

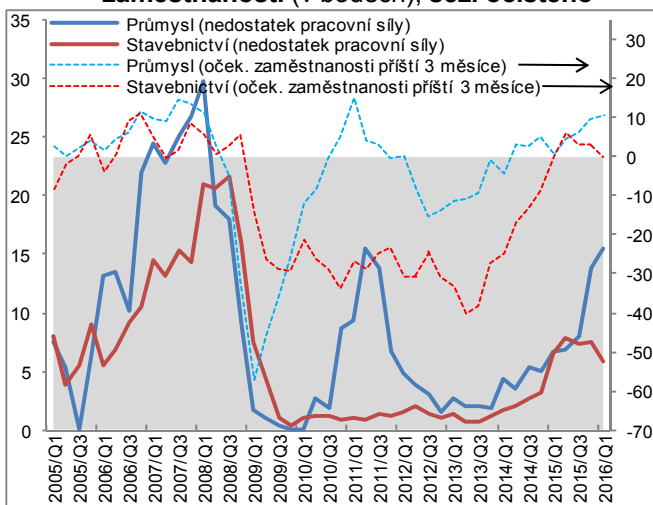
na rozdíl od mužů nesnižuje. Nárůst mezd žen ve věku 60-64 let souvisí s dosud odlišnou věkovou hranicí nároku na starobní důchod. Zatímco u mužů jde z velké části ještě o „řádné“ pracující (napříč různými socioekonomickými skupinami), u žen zůstávají v tomto věku „dobrovolně“ na pracovním trhu především osoby s vyšší kvalifikací. Mediánové mzdy žen ve věku 60-64 let tak výjimečně dosahují prakticky 100 % úrovně mužů této věkové skupiny. Naopak ve věku 40-44 let činily výdělky žen jen 77,4 % úrovně mediánu mezd mužů (u průměrné mzdy dokonce pouze 70,4 %).

Převís průměrné mzdy v metropoli nad ostatními kraji se snížil...

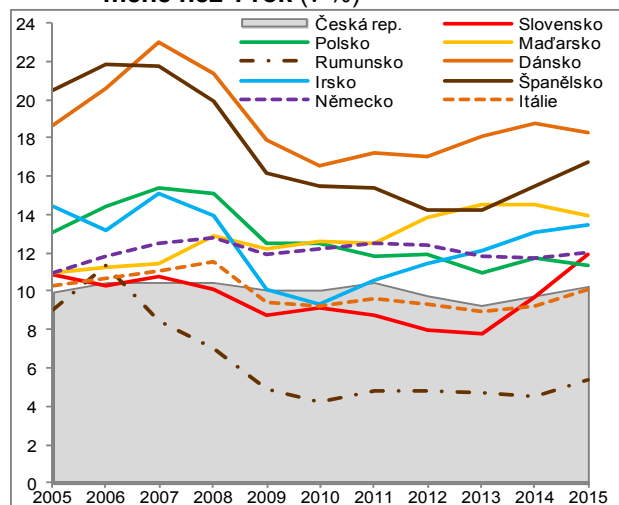
Mzda v Praze převyšovala v roce 2015 průměrnou mzdu na národní úrovni o 31 %, v případě mediánu o 21 %. Rozdíly v mimopražských regionech byly poměrně nízké, pohybovaly se u průměrné mzdy od 101 % (Středočeský kraj) po 87 % (Karlovarsko). Převís Prahy nad národní úroveň se v posledních letech snížil – v roce 2012 dosahoval u průměrné mzdy 36 % (resp. 24 % u mediánové mzdy). V rámci hlavních tříd zaměstnání dosahovala Praha největší dominance u řídicích pracovníků, jejichž průměrné mzdy byly v metropoli (81,3 tis.) oproti Zlínsku téměř dvojnásobné. Výsostné postavení Prahy bylo patrné také u specialistů, naopak v kvalifikovaných manuálních profesích ji pokořil Středočeský kraj (kde lze předpokládat dobré uplatnění těchto pracovníků v automobilovém průmyslu a na něj navázaných oborech). Průměrné mzdy pomocných a nekvalifikovaných pracovníků v Praze se dokonce nacházely pod celorepublikovým průměrem této třídy. Nejméně kvalifikovaní pracovníci na Liberecku si tak vydělali o šestinu více než v Praze (v absolutním vyjádření však šlo jen o 2,5 tis. korun měsíčně). Nejnižší mezikrajské disparity byly u obsluhy strojů a zařízení (mezi 21,2 tis. na Pardubicku po 24,4 tis. ve středních Čechách). V této třídě zaměstnání však na celorepublikové úrovni pracovala desetina žen a více než pětina mužů.

...nejvíce viditelný byl u řídicích pracovníků a specialistů, naopak u kvalifikovaných i nekvalifikovaných manuálních profesí si mírně více vydělali lidé z regionů

Graf č. 20 **Nedostatek pracovní síly jako bariéra růstu (% podniků v prům./ staveb.), saldo očekávání zaměstnanosti (v bodech), sez. očištěno**

Graf č. 21 **Podíl zaměstnanců (ve věku 25 a více let) v současném zaměstnání s délkou trvání méně než 1 rok (v %)**

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

Výrazný růst podílu průmyslových podniků, jež uvádějí jako bariéru růstu nedostatek pracovní síly, byl patrný od poloviny roku 2015...

Přetrvávající silná zahraniční poptávka v tradičních exportních průmyslových oborech, ale i silný růst inženýrského stavitelství v souvislosti s dočerpáváním prostředků z rozpočtu EU, vyústily ve zvýšený tlak na trhu práce. V průběhu roku 2015 výrazně vzrostl podíl podniků, které uvádějí nedostatek (zejména kvalifikované technicky zaměřené) pracovní síly jako významnou bariéru svého růstu. Např. v průmyslu šlo v 1. čtvrtletí 2016 již o každý sedmý podnik, tedy nejvíce za poslední 4,5 roku. Strukturální nesoulad nabídky a poptávky se v budoucnu v určitých kvalifikačních skupinách zaměstnanců může projevit rostoucím tlakem na růst mezd a s tím souvisejícím zvýšením pracovní fluktuace. Podíl zaměstnanců (25-letých a starších), kteří byli v současném zaměstnání kratší dobu než 1 rok, v posledních dvou letech v ČR mírně roste (z 9,3 % na 10,3 %). V evropském srovnání však jde o hodnoty podprůměrné. Růst podílů „nových“ pracovníků souvisí s ekonomickým cyklem, v době konjunktury dochází ke vzniku nových pracovních míst, tak i k přetahování kvalifikovaných zaměstnanců mezi podniky. Pozitivní dopad obnoveného růstu ekonomiky je dobře patrný např. v Irsku, Španělsku či Slovensku, kde se rychle zvyšuje i podíl „nových“ pracovníků v „zaměstnaneckém portfoliu“ podniků.

...proti úrovni z vrcholu konjunktury (30 %) byl však tento podíl na počátku roku 2016 zatím pouze poloviční

4. Cenový vývoj

Cenový vývoj v České republice byl v roce 2015 silně poznamenán poklesem cen komodit na světovém trhu, především ropy, a deflací ve zpracovatelském průmyslu v eurozóně. Tyto vnější vlivy snižovaly ceny dovozu do ČR a promítaly se dále v cenách výrobců. Zcela zřetelný byl jejich vliv v průmyslu, kde ceny klesly vůbec nejvýrazněji v historii. Růst spotřebitelských cen dále oslabil a byl nejnižší od roku 2003.

4.1. Deflátor HDP

Růst celkové cenové hladiny se v roce 2015 snížil na +1,0 %. Zpomalily ceny všech hlavních složek domácí poptávky kromě výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí. Směnné relace setrvaly pozitivní, již třetím rokem, jejich hodnota však poklesla

Celková cenová hladina se v roce 2015 zvýšila pouze o 1,0 %. Ukazuje na to implicitní deflátor HDP. Přírůstek cenové hladiny poklesl podstatně, neboť v roce 2014 činil +2,5 %. I v porovnání s průměrem za posledních pět (+1,3 %) či deset let (+1,4 %) byl cenový vývoj v Česku vloni utlumený. Pokud jde o strukturu deflátoru, snížila se cenová dynamika všech hlavních složek domácí poptávky s výjimkou výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí. Nižší byly i směnné relace. Ceny výdajů na konečnou spotřebu domácností se zvýšily pouze o 0,1 %, když v roce 2014 narostly o 0,6 %. Mírnější přírůstky cen byly patrné i v případě tvorby hrubého fixního kapitálu, tj. investic (vloni +1,4 %, v roce 2014 +1,6 %). Směnné relace v zahraničním obchodě sice přetrvávaly pozitivní, jejich hodnota ale byla menší než před rokem. Zatímco v roce 2014 dosáhly díky silnějšímu růstu cen vývozu (+4,0 %) v porovnání s dovozem (+2,5 %) hodnoty 101,5 % a byly nejvyšší za posledních pět let (2010–2014), loni při souběžném poklesu cen vývozu (o 1,5 %) a dovozu (o 1,6 %) činily pouze 100,1 %.

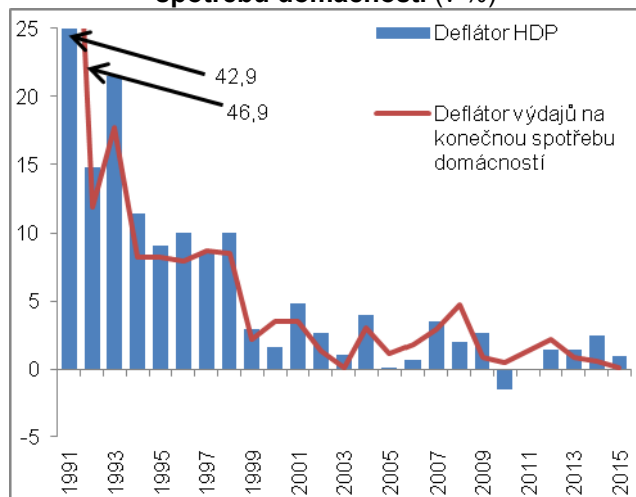
Slabší růst dovozních cen strojů a dopravních prostředků se odrazil v nižším přírůstku cen investic do dopravních prostředků a zařízení a cen investic do ICT, ostatních strojů a zařízení

Na dezinflační až deflační tlaky v české ekonomice ukazoval i cenový vývoj investic podle věcného členění. Téměř ve všech skupinách byl horší než v roce 2014. Výrazně poklesla dynamika cen investic do dopravních prostředků a zařízení (z +1,9 % na +0,1 %), podobný vývoj byl patrný i u investic do ICT, ostatních strojů a zařízení (cenový přírůstek se snížil z +2,9 % na +1,9 %). Jelikož jde o investice, které jsou ve velkém rozsahu uspokojovány dovozem, lze pokles jejich cenové dynamiky připisovat zejména slabšímu růstu dovozních cen strojů a dopravních prostředků. Ceny investic do obydlí i přes nízké úrokové sazby a dobrou situaci na trhu práce, kdy se domácnosti přestávaly obávat investovat do nemovitostí, pokračovaly v poklesu, který se navíc prohloubil. Snížily se o 2,3 % a klesaly již sedmým rokem.

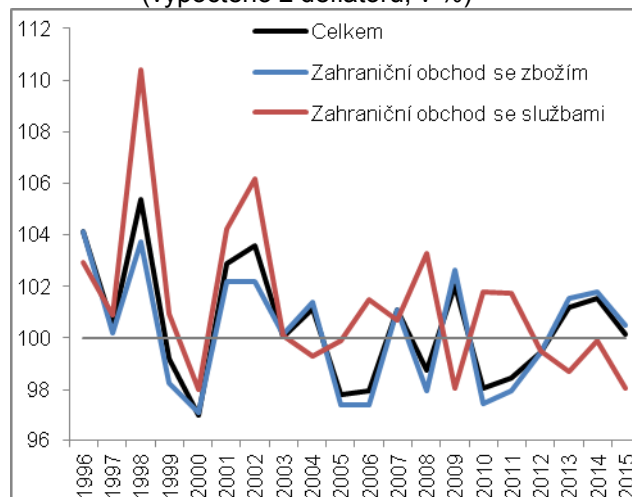
Zatímco směnné relace v zahraničním obchodě se zbožím byly v roce 2015 pozitivní již potřetí, u služeb setrvaly negativní čtvrtým rokem

Směnné relace v zahraničním obchodě se zbožím se dlouhodobě vyvíjí odlišně od směnných relací v obchodě se službami. Prvně jmenované byly pozitivní v roce 2015 již třetím rokem a favorizovaly tak vývoj celkového přebytku zahraničního obchodu (ekonomice z příznivého vývoje cen plynuly dodatečné zisky). Naproti tomu směnné relace v obchodě se službami nedosáhly hranice 100 % již čtyři roky. Ekonomika tedy na jejich nepříznivém cenovém vývoji trpěla.

Graf č. 1 Deflátor HDP a výdajů na konečnou spotřebu domácností (v %)

Graf č. 2 Směnné relace v zahraničním obchodě (vypočteno z deflátorů, v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

4.2. Spotřebitelské ceny

Růst spotřebitelských cen se v roce 2015 snížil na +0,3 % a byl nejslabší za posledních dvanáct let, ...

Míra inflace vyjádřená meziroční změnou indexu spotřebitelských cen činila v roce 2015 pouze +0,3 % a byla nejnižší za posledních dvanáct let, tj. od roku 2003 (+0,1 %). Jak je patrné z vývoje v posledních čtyřech letech, cenová dynamika se kontinuálně snižovala. Jestliže v roce 2012 stouply ceny pro spotřebitele o 3,3 %, v roce 2013 činil jejich přírůstek pouze +1,4 % a v roce 2014 dokonce jen +0,4 %. Tento trend se však nezastavil a vyústil v roce 2015, za přispění poklesu ceny ropy na světovém trhu, v inflaci dosahující zmíněných +0,3 %.

...přitom měnové podmínky přetrvaly uvolněné

Míra inflace se v roce 2015 snížila navzdory stále uvolněným měnovým podmínkám podporujícím stranu poptávky a stimulujícím tak hospodářský růst. Hlavní měnověpolitická sazba České národní banky (ČNB), tj. 2T repo sazba, zůstala blízká nule (0,05 %) a stejně tak diskontní (0,05 %) a lombardní sazba (0,25 %). Také měnový kurz působil proinflačně, i když už ne v takovém rozsahu jako v roce 2014. Tehdy koruna k euru oslabila vzhledem k zahájení devizových intervencí (v listopadu 2013) o 6,0 % a k americkému dolaru rovněž. V roce 2015 byla koruna k euru sice již silnější (o 0,9 %), avšak k dolaru ztratila téměř pětinu své hodnoty (18,6 %).

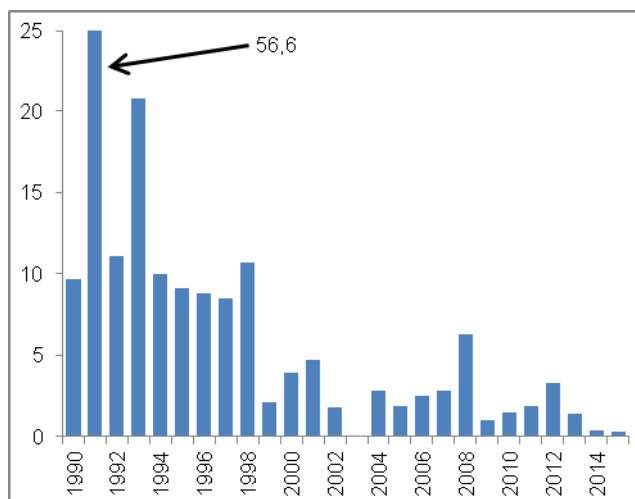
Pokles míry inflace v roce 2015 byl z velké části způsoben propadem ceny ropy na světovém komoditním trhu. Komplexní vliv tohoto nabídkového šoku na inflaci vyčíslit nelze, ...

Hlavní příčinou pokračující dezinflace v české ekonomice byl propad cen komodit na burze, zejména ropy. Také deflace ve zpracovatelském průmyslu v eurozóně a pokles cen zemědělských výrobců v tuzemsku přispěly podstatně k dalšímu snížení dynamiky spotřebitelských cen. Zatímco v červnu 2014 se barel ropy Brent obchodoval na světových trzích v průměru za 112 amerických dolarů, v lednu 2015 byla jeho cena na 48 dolarech. Převis nabídky této suroviny nad poptávkou však tlačil ceny dolů dále a v prosinci 2015 se ropa obchodovala už jen za 38 dolarů. Její cena byla nejnižší od roku 2004 a je logické, že se promítala nejen přímo v cenách pohonných hmot, ale v cenách mnohem širšího spektra výrobků a služeb, neboť tato komodita se využívá – ať už v menším či větším rozsahu – při výrobě jakéhokoli produktu.

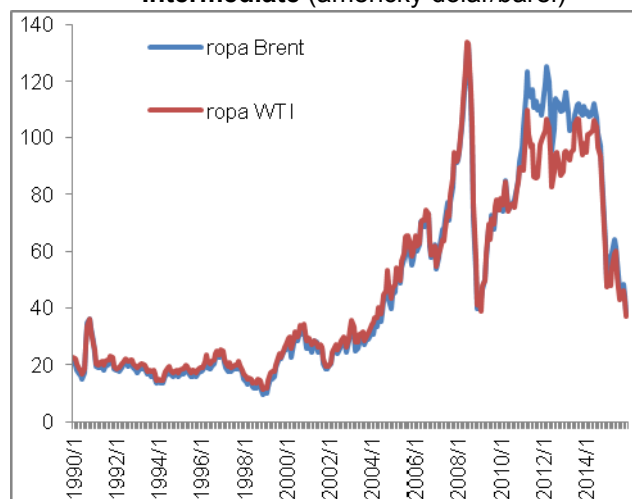
...avšak samotné pohonné hmoty, které se v roce 2014 na vývoji spotřebitelských cen nepodílely, přispěly v loňském roce -0,5 p.b.

Úplný vliv poklesu ceny ropy na dynamiku indexu spotřebitelských cen v České republice vyčíslit nelze, protože k tomuto účelu by bylo nutné znát, jak se cena této komodity odrazila v cenách jednotlivých produktů. Lze však ukázat, jak se v indexu promítala skrze ceny pohonných hmot. Ty jsou ve spotřebním koši zastoupeny v položce „provoz osobních dopravních prostředků“ a jejich váha v celém koši v letech 2014 a 2015 činila 3,6 %. V roce 2014 byly ceny pohonných hmot meziročně vyšší o 0,1 % a jejich příspěvek k vývoji spotřebitelských cen byl prakticky nulový. V loňském roce pohonné hmoty v návaznosti na strmý propad ceny ropy zlevnily o 13,5 % a podílely se na vývoji spotřebitelských cen výraznými -0,5 p.b.

Graf č. 3 Spotřebitelské ceny (y/y v %)

Graf č. 4 Ceny ropy Brent a West Texas Intermediate (americký dolar/barel)

Zdroj: ČSÚ, U. S. Energy Information Administration

Nejvýznamnějšími položkami spotřebního koše jsou potraviny a energie,...

... jejich cenový vývoj v roce 2015 byl podprůměrný a z pohledu domácností tedy příznivý

Ceny potravin se v loňském roce snížily díky poklesu cen zemědělských výrobců. Ceny dovozu potravin a živých zvířat totiž fakticky stagnovaly

Mírný nárůst cen energií v roce 2015 pod taktovkou plynu a tepelné energie

Z utlumeného cenového vývoje v letech 2014 a 2015 těžily hlavně domácnosti důchodců

Nejvýznamnějšími položkami spotřebního koše jsou dlouhodobě potraviny a energie¹⁴. Podle struktury spotřebního koše z roku 2015, která byla sestavena na základě výdajů domácností z roku 2012, se potraviny na celkových spotřebních vydáních domácností podílely 15,5 % a energie 10,3 %.

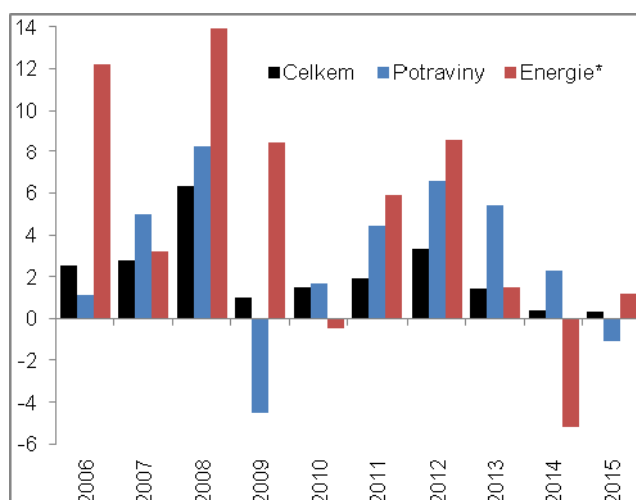
Co se týče cenového vývoje potravin a energií v loňském roce, ten byl z pohledu domácností poměrně příznivý. Ceny potravin totiž poprvé od roku 2009 v meziročním srovnání klesly (o 1,1 %) a ceny energií narostly pouze mírně (+1,2 %). V obou případech šlo o vývoj mimořádný, protože byl výrazně pod průměrem posledních pěti i deseti let. Potraviny zdražovaly v letech 2011–2015 v průměru o 3,5 % za rok a energie o 2,3 %. V dekadě 2006–2015 šlo o průměrné přírůstky ve výši +2,8 % u potravin a +4,8 % v případě energií.

Ceny potravin závisí na cenách zemědělských výrobců. Záleží ale i na cenách dovozu, neboť velká část potravin v obchodech – anebo jejich dílčích složek – má původ v zahraničí, hlavně v Německu a v Polsku. Pokud jde o ceny zemědělských výrobců (vč. ryb) v roce 2015, ty klesly o 6,0 %. Efekt poklesu cen se přenášel i do cen producentů potravinářských výrobků (-3,7 %) a promítal se do cen potravin v obchodech (-1,1 %). Je však velmi dobře patrné, že prvotní vliv se v průběhu výrobního řetězce pozvolna rozpouštěl. Příčinou byly právě ceny dovozu, které v roce 2015 fakticky stagnovaly (+0,1 %). Relativně slabé „prosáknutí“ nižších cen zemědělských výrobců do cen potravin bylo dané ale i dalšími náklady potravinářů a obchodníků, které jsou se zpracováním a obchodem spjaty, a rovněž existencí marží. A ty se na rozdíl od cen zemědělských výrobců snižovat nemusely.

Po výrazném poklesu cen energií v roce 2014 (o 5,2 %), který byl v historickém ohledu ojedinělý a daný zejména nižšími cenami elektřiny (o 10,3 %), už ceny energií v roce 2015 zvolna rostly. Zvýšily se o 1,2 %, přitom ve směru jejich růstu působily zejména ceny plynu (+3,0 %) a tepelné energie (+1,9 %). Ceny elektřiny se dále snižovaly, v porovnání s rokem 2014 ale již podstatně pomaleji (-0,4 %).

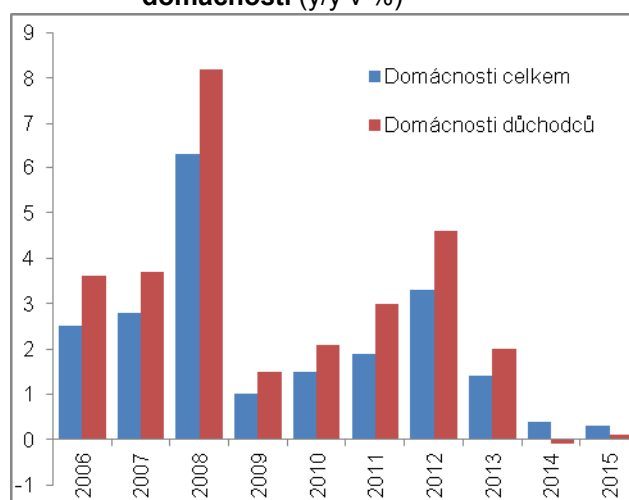
Roky 2014 a 2015 byly obdobím nízkého růstu spotřebitelských cen. Z hlediska makroekonomického vyvolával utlumený cenový vývoj obavy, neboť se mohl překloupat do deflace a ovlivňovat negativně poptávku. Z mikro-pohledu šlo ale o příznivé období – příjmy domácností se příliš „neznehodnocovaly“. Je zajímavé, že z tohoto vývoje těžily více domácnosti důchodců. Růst spotřebitelských cen z jejich pohledu byl totiž dokonce nulový (-0,1 %, +0,1 %). V roce 2014 byl vývoj cen pro domácnosti důchodců příznivější oproti cenám pro domácnosti celkem vlivem poklesu cen energií, na které vynakládají větší část svých výdajů. Loni se jednalo o důsledek nižších cen výdajů na zdraví (jež souvisely se zrušením regulačních poplatků za výdej léků na recept a poplatků při návštěvě lékaře).

Graf č. 5 Spotřebitelské ceny (y/y v %)

*Pozn.: Energie = Elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva.

Graf č. 6 Spotřebitelské ceny podle typu domácnosti (y/y v %)

Zdroj: ČSÚ

¹⁴ Elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva.

Ceny pro spotřebitele narostly za posledních deset let skoro o čtvrtinu, ...

... svoji roli v tom sehrály i daňové úpravy. Sazby DPH vzrostly hned čtyřikrát – v letech 2008, 2010, 2012 a 2013

Za posledních deset let (2006–2015) narostly ceny pro spotřebitele v ČR o 23,6 %. V tomto ohledu byly klíčovými roky 2006–2008, kdy se ceny zvýšily celkově o 12,1 %, a také rok 2012 (+3,3 %). Nejméně se na tomto celkovém nárůstu naopak podílely roky 2014 a 2015 (v úhrnu +0,7 %).

Jistou roli v dlouhodobém nárůstu spotřebitelských cen, nikoliv však rozhodující, sehrály úpravy nepřímých daní. Jen samotné sazby DPH se během posledních deseti let změnilly pětikrát, z toho ve čtyřech případech byly změny sazeb implementovány tak, že působily ve směru růstu cen pro spotřebitele. V letech 2008 a 2012 byla navýšena snížená sazba DPH, v letech 2010 a 2013 došlo k nárůstu snížené i základní sazby DPH. K jediné úpravě sazeb, která mohla vést k poklesu spotřebitelských cen, došlo v loňském roce. Byla zavedena druhá snížená sazba DPH ve výši 10 %. Její efekty v cenové dynamice v roce 2015, a logicky tedy i v celém období 2006 až 2015, byly nicméně malé. Dotýkala se totiž pouze úzkého segmentu trhu, konkrétně šlo o léky, knihy, dětskou výživu a některé suroviny pro výrobu speciálních potravin. Lze rovněž předpokládat, že prodejci pokles sazby DPH v cenách zohlednili pouze částečně, a nikoliv v plném rozsahu.

Ceny alkoholických nápojů narostly za desetiletí o 25,9 %, avšak ceny tabáku se zdvojnásobily (+97,4 %)

Z jednotlivých oddílů spotřebního koše narostly nejrychleji mezi rokem 2005 a 2015 ceny alkoholických nápojů a tabáku (o 60,9 %). Souviselo to primárně s růstem spotřebních daní uvalených na tabák. Obecně je totiž tématem posílit prostřednictvím jeho zdanění příjmy státního rozpočtu. Zároveň je ale snahou odrazovat společnost od spotřeby tabáku, ať už cigaret nebo podobných výrobků, neboť ohrožuje zdraví.

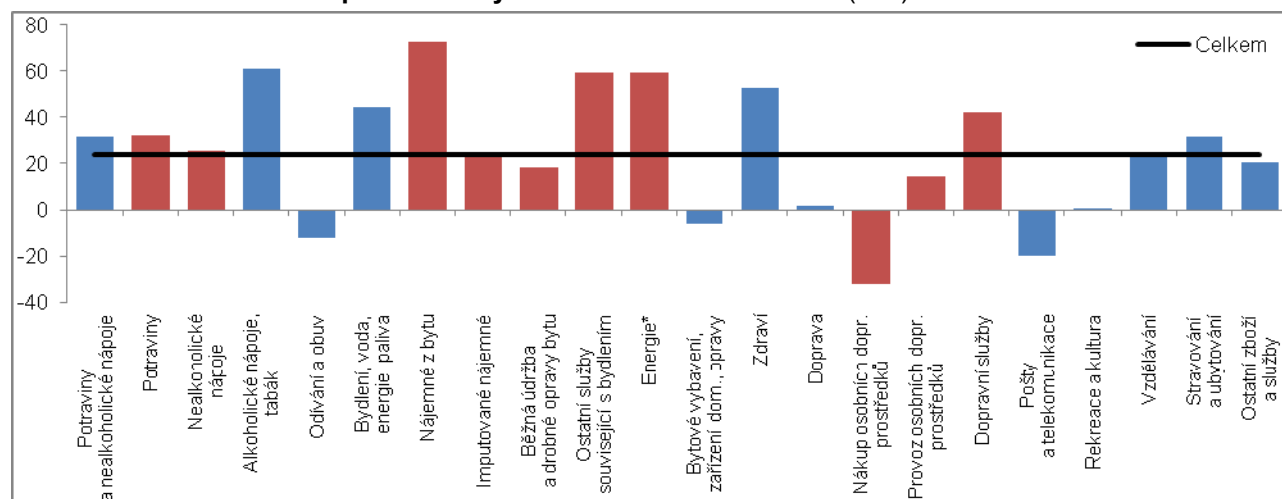
Více než dvojnásobný celkový růst cen výdajů na zdraví v porovnání s úhrnným růstem spotřebitelských cen v posledních deseti letech souvisel zřejmě s tržním uspořádáním odvětví farmacie

Velmi výrazně stouply v poslední dekádě i ceny výdajů na zdraví (o 52,9 %). Pohled na data naznačuje, že příčinou bylo zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví v roce 2008, kdy ceny výdajů na zdraví narostly meziročně o 31,4 %. Jenomže tomu tak být nemohlo, protože v roce 2015 již byly všechny regulační poplatky zrušeny. Výjimkou byl pouze poplatek za využití pohotovostní služby ve výši 90 korun, ten zůstal v platnosti i nadále. Intenzivní nárůst cen výdajů na zdraví, ke kterému v letech 2006–2015 docházelo, je tak třeba přisuzovat jiným vlivům. Jedním z hlavních byla patrně síla farmaceutických společností, kterou měly při prosazování cen.

Výrazně vyšší růst cen nájemného z bytu (+72,6 %) v porovnání s imputovaným nájemným (+23,0 %) naznačuje, že ve „svém“ lidé bydlí spíše v méně lukrativních lokalitách

Třetím nejrychleji rostoucím oddílem spotřebního koše, co se týče cenové úrovně, byly výdaje na bydlení, vodu, energie a paliva (+44,6 %). Z Grafu č. 7 je patrné, že příčinou byl vysoký růst cen nájemného z bytu (+72,6 %), ostatních služeb souvisejících s bydlením (+59,6 %), zejména vodného a stočného, a také už zmiňovaných energií (+59,2 %). Ceny váhově významného imputovaného nájemného, tj. nájmu, který by spotřebitelé bydlící ve vlastním domě či bytě platili, když by si ho pronajímali, stouply mnohem méně (o 23,0 %).

Graf č. 7: Celková změna spotřebitelských cen v letech 2006–2015 (v %)

*Pozn.: Energie = Elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva.

Zdroj: ČSÚ

Tři oddíly spotřebního koše mezi rokem 2005 a 2015 zlevnily

Cenový vývoj v jednotlivých oddílech spotřebního koše byl v letech 2006–2015 diametrálně odlišný. V některých byl výrazně rychlejší, než odpovídalo průměrnému nárůstu spotřebitelských cen, v jiných naopak podprůměrný. V případě tří oddílů cenová úroveň v tomto období dokonce poklesla.

Navzdory dramatickému zdražení poštovních služeb klesly ceny výdajů na pošty a telekomunikace v poslední dekádě o pětinu

Nejrazantněji se mezi roky 2005 a 2015 snížily ceny výdajů na pošty a telekomunikace (o 20,1 %). Způsobil to zejména pokles cen telefonických a telefaxových služeb (o 16,4 %), jehož základem byla silící konkurence mezi poskytovateli mobilního a internetového připojení, částečně to ale souviselo i s propadem cen telefonních a telefaxových zařízení (o 86,1 %). Poštovní služby tento vývoj tlumily. Jejich váha je sice malá, na druhou stranu jejich ceny za roky 2006–2015 vzrostly markantně (+88,4 %).

Levné dovozy z Asie stlačovaly ceny odívání

V roce 2015 jsme v porovnání s rokem 2005 kupovali levněji také odívání a obuv (o 12,4 %). Jak ukazuje podrobnější struktura, příčinou byl pokles cen odívání (o 18,7 %), protože ceny obuvi (vč. oprav) mírně narostly (+8,1 %). Vyplyval z levných dovozů oděvů ze zahraničí, především z Asie (jejich negativním dopadem ale bylo vytěšňování tuzemských producentů). Třetím a posledním oddílem spotřebního koše, jehož ceny během poslední dekády klesly, bylo bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy (o 6,1 %).

Míra inflace v ČR v roce 2015 patřila v rámci zemí Evropské unie k nadprůměrným, ...

Podle harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) byla míra inflace v České republice v roce 2015 rovna +0,3 %, stejně jako podle národního indexu. Přestože se jednalo o malý cenový přírůstek, umístila se ekonomika ČR v žebříčku zemí EU z hlediska dynamiky spotřebitelských cen na šestém místě.

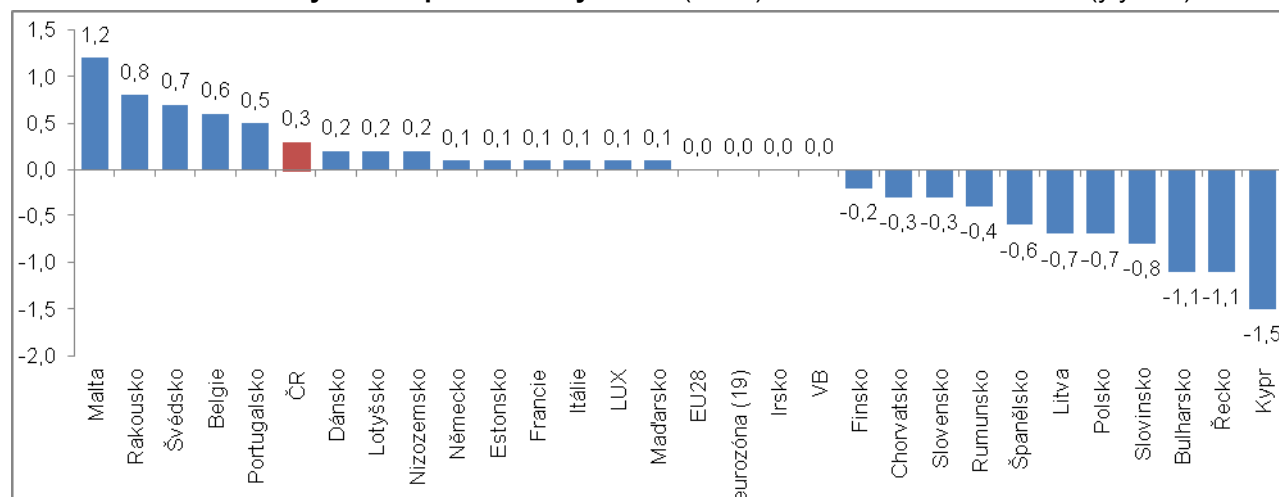
...v deflaci bylo jedenáct zemí tohoto celku

Cenový vývoj v Evropské unii v roce 2015 byl velmi slabý. Meziroční přírůstek spotřebitelských cen vyšší než 1 % si připsala pouze Malta (+1,2 %) a vyšší než 0,5 % další tři země (Rakousko, Švédsko, Belgie). Jedenáct zemí Unie bylo v deflaci, přitom ve třech z nich – v Bulharsku, Řecku a na Kypru – byla již poměrně hluboká (v těchto zemích ceny klesly o více než 1 %). Cenová hladina v eurozóně v loňském roce „zamrzla“ a stejně tak i v celé EU.

I přes mohutné nákupy cenných papírů ze strany ECB zaměřila míra inflace v eurozóně v roce 2015 k nule

Cenová stagnace v eurozóně v roce 2015 byla vyústěním dlouhodobé dezinflace. Zatímco v roce 2011 stouply ceny v tomto hospodářském prostoru o 2,7 %, v dalších letech se cenové přírůstky snižovaly přes +2,5, +1,3 a +0,4 % až k nule v roce 2015. Uvolněná měnová politika Evropské centrální banky (ECB) tento proces zvrátit nedokázala, nezabránily mu ani netradiční nástroje typu kvantitativního uvolňování (nákup vládních dluhopisů na sekundárním trhu), které bylo zahájeno v březnu 2015. ECB v rámci všech svých programů kupovala každý měsíc cenné papíry v hodnotě 60 mld. euro (od dubna 2016 je to již za 80 mld.). Navíc se vyjádřila, že v tomto režimu setrvá až do března 2017 a zároveň do té doby, dokud se inflace na horizontu měnové politiky nebude blížit 2 %.

Graf č. 8: Harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP) v zemích EU v roce 2015 (y/y v %)

Zdroj: Eurostat

Cenová dynamika v roce 2015 horší ve většině zemí EU...

Meziroční dynamika spotřebitelských cen oslabil v loňském roce ve většině zemí Unie. Výjimkou bylo jen Bulharsko a Řecko, kde se zmírnila deflace, dále Portugalsko, které se z ní vymanilo. Mírně inflace narostla ve Švédsku, na Maltě, v Maďarsku a v Belgii. Ostatní země na tom byly v cenové dynamice hůře než v roce 2014, jednu z hlavních rolí sehrály v tomto ohledu nízké ceny ropy.

...i vlivem poklesu ceny ropy

Ceny pohonných hmot (vč. olejů a podobných přípravků) klesly v roce 2015 ve všech zemích Unie. Nejrychleji se snížily v Bulharsku (-14,5 %) a v pobaltských zemích, následovaly je Polsko (-13,4 %), Česko (-13,3 %) a Velká Británie (-13,2 %). V EU jako celku klesly o 11,1 %. Vzhledem k tomu, že cena ropy se na světovém trhu začala snižovat už v polovině roku 2014, je vhodné provést totéž srovnání i v úhrnu za poslední dva roky. V nich se ceny pohonných hmot snížily nejrychleji opět v Bulharsku (-18,2 %), dále ve Velké Británii (-17,5 %), pobaltí a v Polsku (-16,3 %). Hloubka poklesu cen pohonných hmot v ČR za poslední dva roky činila -13,2 % a její pozice byla až sedmáctá. Tyto relace naznačují, že ceny pohonných hmot v ČR reagovaly na nižší ceny ropy pomaleji než v EU. Otázka ovšem je, zda to bylo způsobeno vyčkáváním zpracovatelů a prodejců, kdy se při poklesu cen ropy snažili zvýšit své marže ve větší míře, než bylo obvyklé v Unii, anebo dlouhodobějšími kontrakty na dovoz této komodity do tuzemska.

Ceny v ČR jsou stále výrazně nižší než v Evropské unii. V roce 2015 se komparativní cenová hladina skutečné individuální spotřeby rovnala 59,0 % ...

S dlouhodobou reálnou konvergencí je spjata i konvergence nominální. Zatímco v prvním případě jde o přibližování ekonomické výkonnosti méně rozvinutých zemí těm výkonnějším, ve druhém o přibližování cenových hladin. K němu může docházet buď rychlejším růstem cen v dohánějící ekonomice, anebo zhodnocením měny této ekonomiky. V roce 2015 byla cenová hladina v Česku na 59,0 % průměrné úrovně zemí evropské osmadvacítky a 54,9 % průměru EU15, vyjádřeno ukazatelem komparativní cenové hladiny skutečné individuální spotřeby. Život v ČR tak byl stále výrazně levnější než v Unii a především v porovnání s její vyspělejší částí. Je však třeba zdůraznit, že toto srovnání bere v potaz pouze ceny a nikoliv příjmy domácností. Nic tedy neříká o jejich kupní síle.

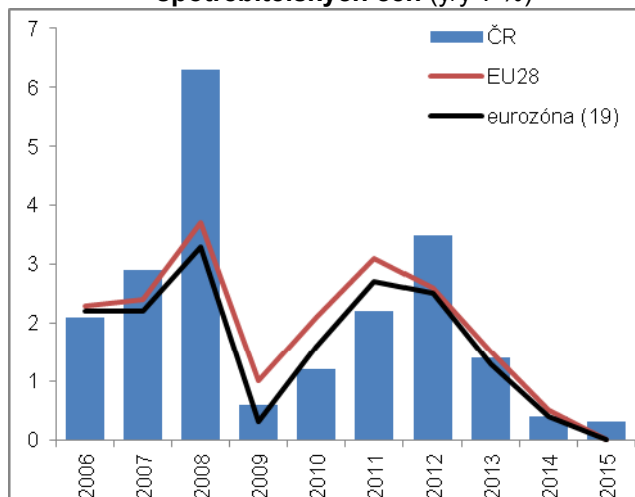
... a v porovnání s rokem 2005 stoupla jen o 5,0 p.b.

Mezi rokem 2005 a 2015 se cenová hladina v ČR přiblížila cenám běžným v Unii pouze mírně (o 5,0 p.b.) a cenám v EU15 ještě pomaleji (o 3,9 p.b.). Důležitou roli v tom sehrál vývoj v posledních pěti letech (2011–2015), kdy se cenová hladina v Česku průměru zemí EU i EU15 kontinuálně vzdalovala.

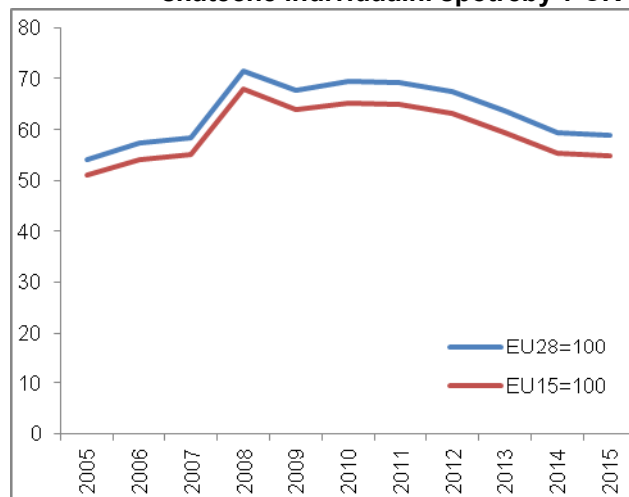
V ČR jsou levnější hlavně vzdělávání a výdaje na zdraví. Nejbliže cenám běžným v EU jsou ceny pošt a telekomunikací

Podle údajů z roku 2015 jsou v ČR proti průměru EU levnější zejména služby. Jejich ceny se totiž vyrovnávají obtížně. Ceny výdajů na vzdělávání byly na 43,0 % průměru Unie, na zdraví na 47,4 %. Za stravování a ubytování jsme platili 53,1 % a za bydlení, vodu, energie, paliva 56,5 %. Blízká cenová úroveň byla naopak typická pro snadno obchodovatelné zboží, jednalo se především o odívání a obuv (88,3 %) a potraviny a nealkoholické nápoje (79,0 %). Je nicméně zajímavé, že vůbec nejbliže průměru EU byly ceny pošt a telekomunikací (88,7 %).

Graf č. 9 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (y/y v %)

Graf č. 10 Komparativní cenová hladina skutečné individuální spotřeby v ČR

Zdroj: Eurostat

4.3. Ceny výrobců

Ceny zemědělských výrobců (vč. ryb) klesly v roce 2015 o 6,0 %, ...

...podílela se na tom jak dobrá sklizeň v letech 2014 a 2015 (snižující ceny rostlinné výroby), ...

... tak vnější vlivy (promítající se do poklesu cen živočišné výroby)

Výroba mléka se loni zvýšila o 3,2 %, nízkým cenám navzdory. Výroba jatečných prasat byla nižší než před rokem

Vývoj cen zemědělských výrobců v poslední dekádě byl ve struktuře výrazně diferencovaný. Zatímco ceny rostlinné výroby stouply celkově o 53,6 %, živočišné pouze o 1,1 %

Ceny zemědělských výrobců (vč. ryb) v roce 2015 dále klesly a skrze výrobní řetězec působily ve směru poklesu dynamiky spotřebitelských cen. Snížily se o 6,0 % a v úhrnu za poslední dva roky již téměř o desetinu (o 9,5 %). Zatímco v roce 2014 poklesly pouze ceny rostlinné výroby (o 10,3 %) a cenový vývoj živočišné výroby působil proinflačně, neboť její ceny stouply o 4,9 %, loni klesly ceny v obou segmentech. Rostlinná výroba se v porovnání s rokem 2014 vykupovala za ceny nižší o 2,2 %, ceny živočišné výroby se propadly o 10,5 %.

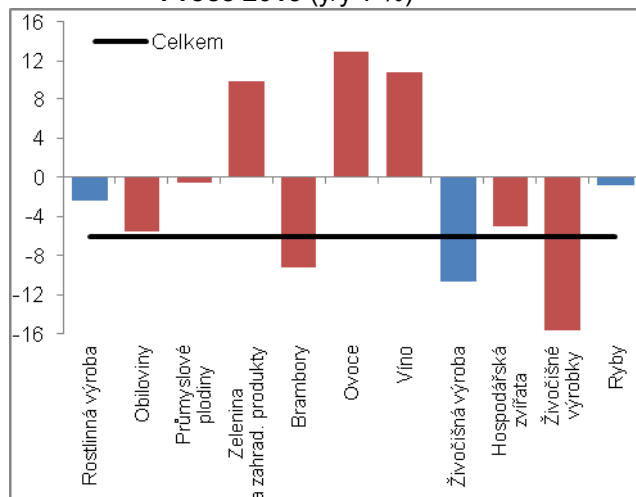
Pokles cen rostlinné výroby v posledních dvou letech vyplýval především z dobré sklizně. V roce 2014 byla dobrá obecně, loni (i přes výrazná sucha v průběhu léta) hlavně v případě obilovin. Pokud se zprůměruje sklizeň zemědělských plodin za poslední dva roky a ta se srovná s průměrnou sklizní v letech 2011–2015, pak je zjevné, že sklizeň obilovin byla v posledních dvou letech vyšší o 7,8 %. Pšenice a ječmene – dvou nejrozšířenějších obilovin v ČR (na celkových osevních plochách obilovin se společně podílí více než 80 %) – se v těchto letech sklídilo dokonce o 12,3 %, respektive o 10,2 % více. Oproti průměru za posledních pět let bylo k dispozici také více řepky (o 9,3 %) a mírně i technické cukrovky (o 1,3 %).

Propad cen živočišné výroby v roce 2015, ke kterému došlo poprvé od roku 2009, způsobily zejména vnější vlivy. Vyvolalo ho jednak zrušení tzv. mléčných kvót, jež vstoupilo v platnost na počátku dubna 2015, jednak restrikce uvalené na dovoz zemědělských produktů a potravin do Ruské federace. Oba tyto faktory vedly k nárůstu nabídky produktů na evropském trhu a tlačily na pokles jejich cen. Ceny mléka v České republice klesly o 17,2 % (z průměrné ceny 9,50 korun za litr v roce 2014 na 7,86 korun loni), jatečných prasat o 12,0 %.

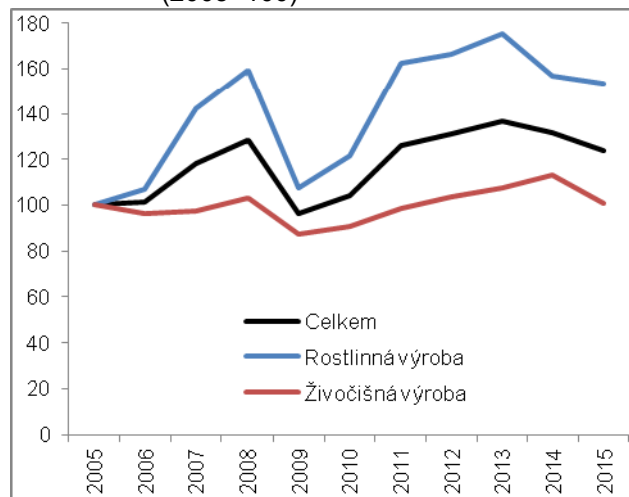
V kontextu nižších cen mléka v loňském roce je zajímavé, že jeho výroba stoupla meziročně o 3,2 %, nejrychleji za posledních deset let. Souviselo to s vyšší doživostí. Mléčná produkce byla dokonce nejvyšší od roku 1996. Na pokles cen jatečných prasat zemědělci reagovali omezením produkce, jejich výroba se meziročně snížila o 1,4 % (poprvé po dvou letech) a spolu s roky 2012 a 2013 byla nejnižší v historii ČR.

Pomyslné nůžky mezi cenami rostlinné a živočišné výroby se v posledních deseti letech výrazně rozevřely. Zatímco ceny rostlinné výroby byly v loňském roce o více než polovinu vyšší (+53,6 %), ceny živočišné výroby se prakticky nezměnily a zůstaly na úrovni roku 2005 (stouply o 1,1 %). Vývoj výkupních cen favorizoval rostlinnou výrobu před živočišnou produkcí a deformoval tak strukturu tuzemského agrárního sektoru. Docházelo k upřednostňování rostlinné výroby před živočišnou. Zároveň se však měnila i struktura rostlinné výroby jako takové, a to ve prospěch rentabilnějších rostlin (například řepky) na úkor plodin, jež jsou určeny primárně ke zpracování v potravinářském průmyslu nebo k přímé spotřebě.

Graf č. 11 Ceny zemědělských výrobců (vč. ryb) v roce 2015 (y/y v %)

Graf č. 12 Ceny zemědělských výrobců vč. ryb (2005=100)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Pokles cen průmyslových výrobců v roce 2015 (o 3,2 %) byl nejméně výraznější v historii České republiky, ...

Ceny průmyslových výrobců klesly v roce 2015 o 3,2 % a navázaly tak na vývoj v roce předchozím, kdy se snížily o 0,8 %. Pokračující pokles cen byl výsledkem propadu ceny ropy na světovém trhu a nižších cen zpracovatelů v eurozóně, jež do nadprůměrně otevřené tuzemské ekonomiky pronikaly spolu s dovozem zboží určeným k dalšímu zpracování. Přestože se ceny průmyslových výrobců v ČR za dobu její existence snížily již popáté, právě loňský pokles byl nejhlubší.

... způsobily ho především nižší ceny ve zpracovatelském průmyslu (o 3,9 %)

Z členění podle klasifikace produkce (CZ-CPA) vyplývá, že ke snížení cen průmyslových výrobců přispěl v největší míře zpracovatelský průmysl (-3,9 %). Nepatrně se na něm podílel i dlouhodobě nepříznivý vývoj cen v těžbě a dobývání (loni -0,6 %) a také snížení cen v energetice (o 0,8 %), konkrétně dodávek elektřiny. Ve zprac. průmyslu došlo k poklesu cen ve většině segmentů, nejsilnější byl však u výrobců, kteří se přímo zabývají zpracováním ropy a ropných výrobků – producentů koksů a rafinovaných ropných produktů a výrobců chemických látek a výrobků.

Někteří zpracovatelé v loňském roce zdražili, ve všech případech ale pouze mírně

V roce 2015 se ceny snížily ve většině oborů zpracovatelského průmyslu vč. váhově významných producentů potravinářských výrobků, nápojů, tabáku (-2,5 %), obecných kovů, kovodělných výrobků (-1,5 %) či dopravních prostředků (-0,5 %). Někteří producenti své ceny – i přes pozitivní nákladový šok v podobě nízkých cen ropy – nicméně zvýšili. Ve všech případech se ale jednalo o malé přírůstky, v rozmezí od +0,1 % do +1,6 %. Šlo o producenty PC, elektronických a optických přístrojů; textilu, oděvů, usní; základních farmaceutických výrobků a rovněž o producenty nábytku a ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu (kde se zvýšily ceny zejména v případě oprav, údržby a instalace strojů a zařízení).

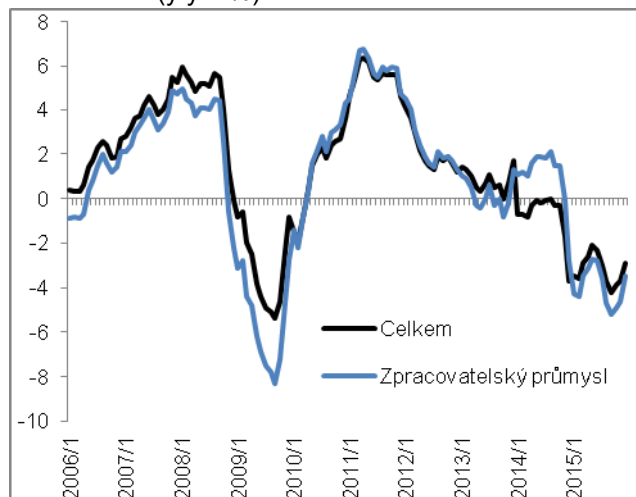
Zatímco ceny zpracovatelů vzrostly za posledních deset let o 8,4 %, zásobování vodou (a služby související s odpadními vodami) zdražilo o 65,5 %

ČR je nejprůmyslovější zemí EU a cenový vývoj v průmyslu je pro ni proto důležitější než pro ostatní země Unie. Ovlivňuje částečně zisky firem, je rovněž jedním z faktorů, od kterého se odvíjí úroveň mezd zaměstnanců. V úhrnu za posledních deset let (2006 až 2015) stouply ceny průmyslových výrobců o 13,1 %. Vývoj cen v konkrétních segmentech byl ale velmi odlišný. Ceny ve zpracovatelském průmyslu, které musí obstát v mezinárodní konkurenci, vzrostly v tomto období pouze o 8,4 % (výrazný růst mezd zaměstnanců v tomto odvětví byl tažen zvyšující se produktivitou práce). Ceny v těžbě a dobývání stouply (i přes aktuálně nízké ceny uhlí) o 23,6 %, v energetice o 38,6 % a v oligopolním odvětví zásobování vodou dokonce o 65,5 %.

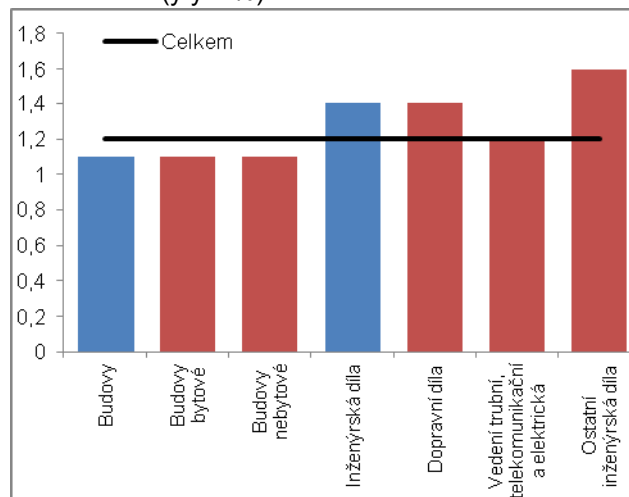
Růst cen stavebních prací, který započal v roce 2014, byl v loňském roce potvrzen

Ceny stavebních prací se loni zvýšily o 1,2 % a rostly druhým rokem (v roce 2014 stouply o 0,5 %). Rychlejší cenový růst v porovnání s dynamikou z roku 2014 lze zčásti přisuzovat setrvalému snižování cen stavebních prací v letech 2010–2013 a tedy stále nízké cenové úrovni, zčásti dočerpávání peněz z fondů EU, jehož doprovodným jevem byla zvýšená poptávka po stavebních činnostech ze strany veřejných institucí. V porovnání s rokem 2009, kdy ceny stavebních prací dosáhly svého maxima, zůstávaly nicméně o 0,8 % nižší.

Graf č. 13 Ceny průmyslových výrobců (y/y v %)

Graf č. 14 Ceny stavebních prací v roce 2015 (y/y v %)

Zdroj: ČSÚ

Růst cen stavebních prací, doprovázený poklesem nákladů stavební výroby, se objevil poprvé od roku 2009. Působil pozitivně na zisky stavebních firem

Z členění stavebních děl podle typu vyplývá, že v roce 2015 rostly nepatrně rychleji ceny inženýrských děl (+1,4 %) než bytových a nebytových budov (shodně o 1,1 %). Pomyslným jazýčkem na vahách byla zřejmě zmíněná vyšší poptávka po stavebních činnostech ze strany veřejných zadavatelů a blížící se termín, do kterého mohly být peníze z fondů EU alokovaných ČR v rámci programového období 2007 až 2013 čerpány. Velké a specializované firmy, které jsou schopné stavět infrastrukturní díla, a šlo hlavně o kolejové dráhy, tak požadovaly vyšší ceny. Z pohledu celého stavebnictví bylo pozitivem, že při růstu cen stavebních prací docházelo (poprvé od roku 2009) k poklesu nákladů stavební výroby (o 0,6 %). Tento vývoj působil ve směru růstu zisků stavebních firem.

Cenový vývoj tržních služeb je dlouhodobě utlumený

Vývoj cen tržních služeb je dlouhodobě utlumený a nic na tom nezměnil ani rok 2015. Loni ceny tržních služeb pouze stagnovaly, po mírném růstu v roce 2014 (+0,3 %). V porovnání s jejich vrcholem v roce 2009 byly nižší o 2,1 %. Jejich dopad do vývoje spotřebitelských cen, přestože nepřímý, neboť jde o ceny sjednávané mezi podnikatelskými subjekty, byl tak z dlouhodobějšího pohledu negativní.

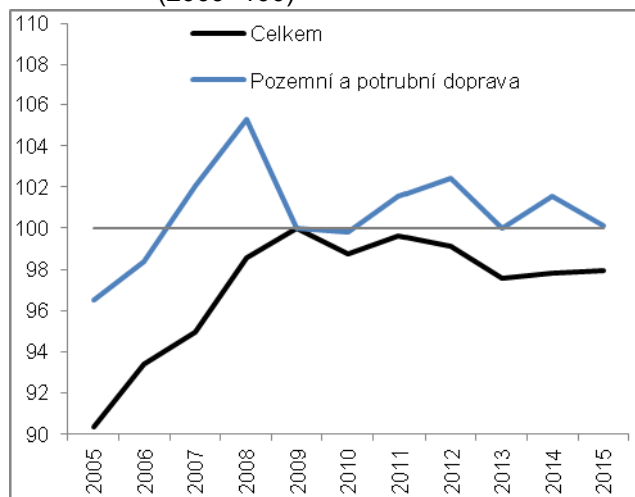
Navzdory růstu výkonu zpracovatelského průmyslu a s ním spojeného obratu zahraničního obchodu se ceny železniční a silniční nákladní dopravy snížily. Dopravcům klesly náklady na pohonné hmoty a mohli zlevnit

Široké spektrum producentů tržních služeb své ceny v roce 2015 zvyšovalo a někteří z nich přitom výrazně. Například ceny poštovních a kurýrních služeb stouply v loňském roce o 6,4 % a finanční služby podražily o 3,0 %. Pokles cen v dalších segmentech jejich pozitivní příspěvky ale plně eliminoval. Tím hlavním byla pozemní a potrubní doprava (-1,4 %), kde se snížily jak ceny železniční nákladní dopravy (-5,4 %), tak váhově významnější silniční nákladní dopravy (-0,8 %). Mohlo by být překvapivé, že v období silného růstu výkonu zpracovatelského průmyslu a s ním spojeného nárůstu obratu v zahraničním obchodě se ceny poskytovatelů dopravních služeb snižovaly. Muselo by však jít o standardní období. Pokles cen železniční a silniční nákladní dopravy vyplynul z propadu ceny ropy. Dopravcům klesly náklady na pořizování pohonných hmot a ti byli i přes rostoucí poptávku schopni zlevnit.

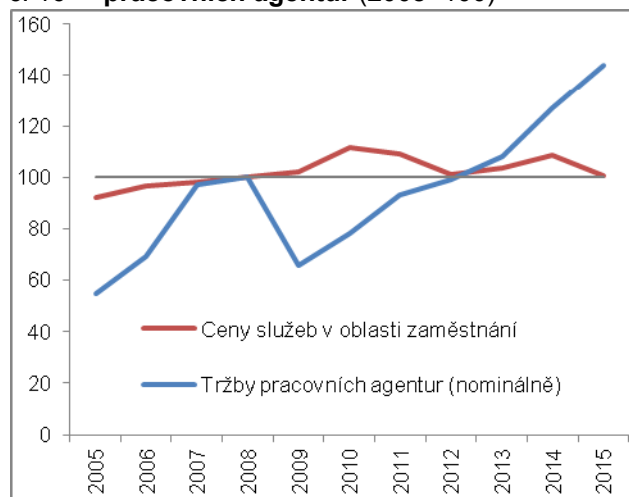
Ceny služeb v oblasti zaměstnání klesly v loňském roce o 7,5 %. I tak ale byly nominální tržby pracovních agentur meziročně o 13,3 % vyšší. Tržby z roku 2008 převyšovaly dokonce o 44,1 %

Loňský rok přinesl obrát ve vývoji cen služeb v oblasti zaměstnání, tedy služeb pracovních agentur. Zatímco v úhrnu za roky 2013 a 2014 narostly o 7,5 %, v roce 2015 stejným tempem klesly. Tento pokles šel na vrub silného poklesu cen služeb agentur zprostředkujících pracovníky na přechodnou dobu o 9,1 %, protože ceny služeb agentur zprostředkujících zaměstnání se snížily jen mírně (-0,5 %). Pracovní agentury si mohly zlevnění dovolit, neboť jejich tržby rostly vskutku imponantně. I přes snížení cen byly meziročně vyšší o 13,3 % nominálně a proti roku 2008 dokonce o 44,1 %. Vyplývaly z růstu zpracovatelského průmyslu, kdy se podniky se zvyšujícím objemem zakázek obávaly přijímat zaměstnance do kmenových stavů a raději si připlácely za „komfort“ služeb pracovních agentur. Měly totiž špatnou zkušenost s rokem 2009, kdy na pokles poptávky nemohly reagovat flexibilně redukcí počtu zaměstnanců. Alternativní přístup, přes zaměstnávání agenturních pracovníků, měl případným problémům předcházet.

Graf č. 15 **Ceny tržních služeb (2009=100)**

Graf č. 16 **Ceny služeb v oblasti zaměstnání a tržby pracovních agentur (2008=100)**

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

4.4. Ceny v zahraničním obchodě se zbožím

Zatímco k euru česká koruna v roce 2015 mírně posílila, k americkému dolaru oslabila nejrychleji v historii

Zatímco v roce 2014 byl průměrný kurz koruny k euru 27,53, v loňském roce 27,28. Koruna posílila o 0,9 %. K americkému dolaru však ztratila, oslabilo z 20,75 korun za dolar v roce 2014 na 24,60. Oslabilo o 18,6 %, nejrychleji v historii ČR. Příčinou tohoto vývoje lze spatřovat zejména v silné apreciaci amerického dolaru k euru ve spojení s aktivitou ČNB na devizovém trhu, kdy ČNB ve snaze dále stimulovat hospodářský růst a podpořit inflační vývoj v Česku nedovolila posílit koruně pod hranici 27 korun za euro. Apreciace amerického dolaru k euru tak automaticky znamenala i apreciaci dolaru k české koruně.

Ceny vývozu zboží klesly v loňském roce o 1,7 %, podílely se na tom přitom všechny třídy SITC s výjimkou nápojů a tabáku, ...

V dynamice cen vývozu zboží v roce 2015 nehrál kurzový vývoj prakticky žádnou roli. Ve vývozech totiž výrazně převažují obchody denominované v eurech nad obchody dolarovými a mírná apreciacie koruny k euru se tak kompenzovala s mohutným oslabením k dolaru. Ceny vývozu klesly o 1,7 %, z jednotlivých tříd SITC se pokles cen přitom dotýkal všech, výjimkou byly pouze objemově málo významné nápoje a tabák (růst o 3,1 %). Dlouhodobě nejvýznamnější komodita českého vývozu, tvořící více než polovinu celkového vývozu zboží, tj. stroje a dopravní prostředky, se do zahraničí vyvážela za ceny nižší o 0,4 %. Ceny polotovarů poklesly o 1,6 % a průmyslového spotřebního zboží o 0,3 %.

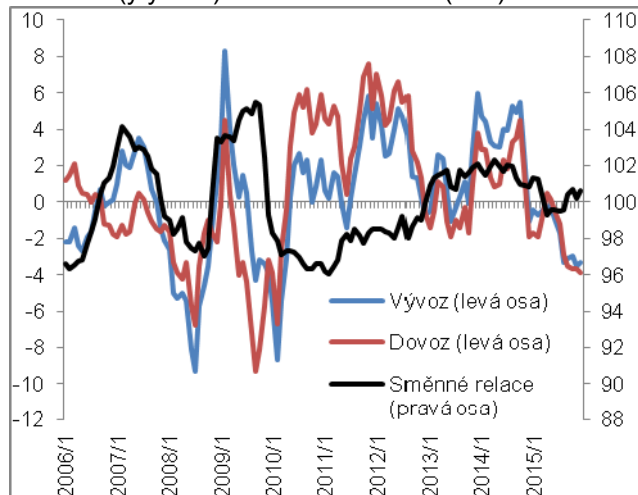
... ceny dovozu byly nižší o 1,9 %. Dovozní ceny minerálních paliv se snížily o 23,8 % a v úhrnu za poslední tři roky dokonce o 32,3 %

Taktéž dovoz zboží do České republiky je denominován ve větší míře v eurech než v amerických dolarech, dominance eurových obchodů nad dolarovými ale není na straně dovozu tak výrazná jako v případě vývozu. Kurzový vývoj v loňském roce tak působil ve směru růstu dovozních cen. Ty se však snížily (o 1,9 %, tedy dokonce více než na vývozu) a ze zahraničí se do ČR dovážela deflace. Způsobil to zejména propad ceny ropy na světovém trhu, i další suroviny a meziproducty využívané v tuzemském zpracovatelském průmyslu se nicméně do Česka dovážely za ceny nižší než před rokem. Ceny minerálních paliv klesly o 23,8 %, nejvýrazněji od roku 2009 (pokles o 26,0 %). Ceny ostatních surovin byly nižší o 9,2 %, chemikálií o 3,1 % a polotovarů o 0,4 %. S ohledem na minerální paliva je zajímavé, že jejich dovozní ceny klesaly již třetím rokem – v úhrnu za roky 2013, 2014 a 2015 poklesly téměř o třetinu (-32,3 %).

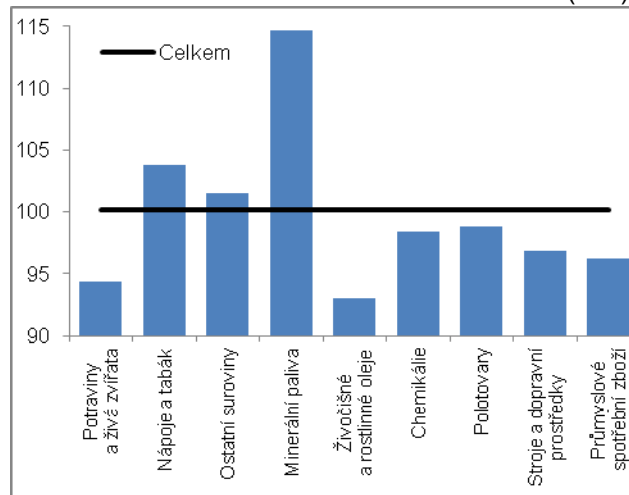
Směnné relace v zahraničním obchodě se zbožím setrvaly pozitivní již třetí rok za sebou, jejich hodnota se ale snížila na 100,2 %

Směnné relace v zahraničním obchodě se zbožím, vlivem nepatrně silnějšího poklesu cen dovozu oproti vývozu, dosáhly hodnoty 100,2 %. Šlo o horší výsledek než v předchozích dvou letech (v roce 2013 činily 101,4 %, v roce 2014 101,6 %) a zisky ekonomiky ČR z příznivého vývoje cen v obchodě se zbožím se tak podstatně snížily. Z tříd SITC byly směnné relace vysoce pozitivní v případě minerálních paliv (114,7 %), což souviselo s hlubokým poklesem ceny ropy a větší vahou této suroviny na dovozu v porovnání s vývozem. Z ostatních komodit byly kladné už jen v případě nápojů a tabáku (103,8 %) a ostatních surovin (101,5 %).

Graf č. 17 Ceny v zahraničním obchodě se zbožím (y/y v %) a směnné relace (v %)

Graf č. 18 Směnné relace v zahraničním obchodě se zbožím v roce 2015 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

5. Vybrané makroekonomické nerovnováhy

Poměr deficitu vládních institucí k HDP poklesl v roce 2015 na nejnižší úroveň v historii (0,4 %), míru zadlužení tohoto sektoru se dařilo snižovat již druhým rokem. Nerovnováha mezi odlivem prvotních důchodů a běžných transferů do zahraničí a jejich přílivem do tuzemské ekonomiky přetrvávala značná, když přerozdělení skončilo deficitem ve výši 7,3 % HDP. Byla však mírnější než v roce 2014.

5.1. Deficit sektoru vládních institucí

Deficit sektoru vládních institucí poklesl v roce 2015 na nejnižší úroveň v historii datované od roku 1995...

... a rekordně nízká byla tato nerovnováha i v poměru k hrubému domácímu produktu

Při růstu celkových příjmů vládních institucí o 147,4 mld. korun, způsobeném především silným růstem ekonomiky a dočerpáváním finančních prostředků z fondů EU,...

... se celkové výdaje tohoto sektoru zvýšily o 83,0 mld. korun. Samotné investice byly meziročně vyšší o 53,5 mld. korun

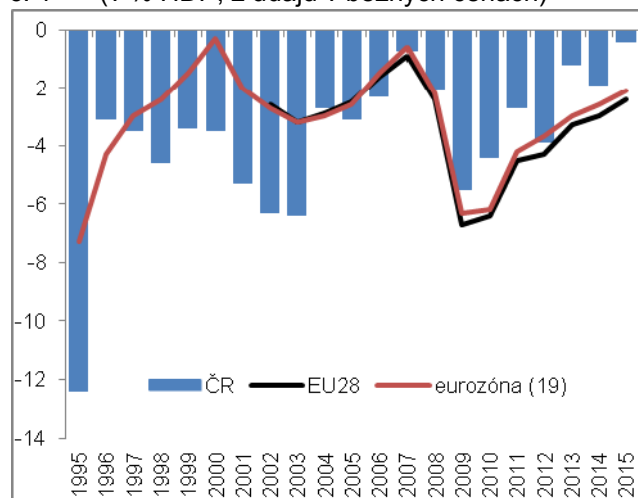
Sektor vládních institucí¹⁵ hospodařil v roce 2015 (stejně jako v předchozích letech) s deficitem, celková potřeba financování (čistých výpůjček) tohoto sektoru dosahovala ale pouze 18,7 mld. korun. Deficit byl nejnižší na dostupné časové řadě, tj. od roku 1995. Díky podstatně rychlejšímu meziročnímu růstu příjmů vládních institucí v porovnání s výdaji se výsledný deficit proti roku 2014 zmenšil téměř na pětinu a proti průměru posledních pěti a deseti let byl nižší o 65,8, resp. o 81,7 mld.

Také relativní výše deficitu vládních institucí byla v loňském roce rekordně nízká. Poklesla na 0,4 % HDP a překonala dosud nejnižší míru potřeby financování z roku 2007, kdy se rovnala 0,7 % HDP. Přestože byl dobrý výsledek hospodaření vládních institucí v roce 2015 zčásti vyvolán mimořádně silným růstem ekonomiky a dočerpáváním peněz z evropských fondů, jež se společně promítaly do výrazného nárůstu příjmů, zdá se být patrné, že šlo rovněž o vyústění nastaveného trendu k redukci schodků z předchozích let. Ten započal již v roce 2010 a vloni tak pokračoval šestým rokem. Tento trend se jevil prakticky jako celoevropský, neboť příklon k nižším deficitům byl v tomto období patrný i v eurozóně a v EU jako celku.

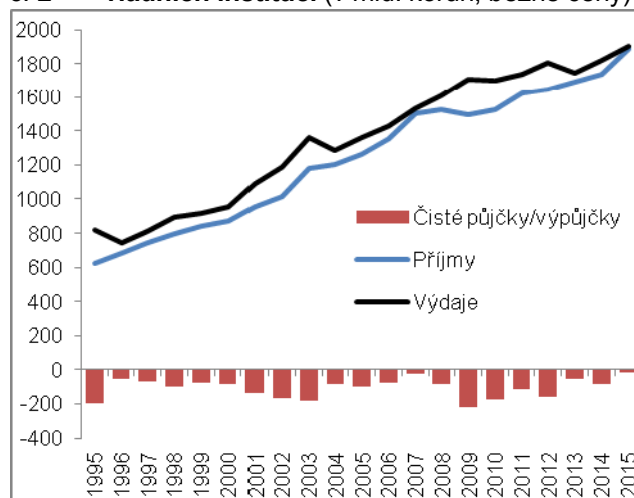
Celkové příjmy vládních institucí stouply v roce 2015 o 8,5 %. Jednalo se o nejvyšší přírůstek od roku 2007 (+11,3 %), kdy se několik let trvajícím silným růstem ekonomiky promítal velmi pozitivně ve výši vybraných daní a sociálních příspěvků. V objemu se celkové příjmy vládních institucí v loňském roce zvýšily o 147,4 mld. korun a šlo především o důsledek vyšších přijatých daní z výroby a z dovozu (o 47,2 mld.), kapitálových transferů (o 43,7 mld.) a čistých sociálních příspěvků (o 34,4 mld.).

Dynamika celkových výdajů vládních institucí byla v loňském roce oproti příjmům skromnější a rovněž v historickém ohledu nevybočovala tolik, jako dynamika na příjmové straně – narostly o 4,6 % (nejvýrazněji od roku 2009). V peněžním vyjádření vydaly vládní instituce do ekonomiky o 83,0 mld. korun více než před rokem. Klíčovými byly z hlediska vývoje investice (tvorba hrubého fixního kapitálu), jež byly přímo spojené s vyššími příjmy z fondů EU. Přírůstek investic činil 53,5 mld.

Graf č. 1 Čisté půjčky/výpůjčky vládních institucí (v % HDP, z údajů v běžných cenách)

Graf č. 2 Příjmy, výdaje a čisté půjčky/výpůjčky vládních institucí (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

¹⁵ Sektor vládních institucí sestává z ústředních vládních institucí (organizační složky státu, státní a mimorozpočtové fondy, veřejné vysoké školy, některé finanční instituce atd.), místních vládních institucí (zejména krajské a městské úřady, magistráty, obce) a fondů sociálního zabezpečení (zdravotní pojišťovny).

Nižší výnosy státních dluhopisů znamenaly pro sektor vládních institucí úsporu v řádu miliard korun. Objem úroků vyplacených vládními institucemi poklesl v roce 2015 o 7,8 mld. a snížil se na úroveň srovnatelnou s rokem 2009

Na úrocích zaplatily vládní instituce v loňském roce celkově 48,4 mld. korun. Šlo především o úrokové náklady vyplývající z dluhopisů emitovaných státem. Po stagnaci objemu vyplacených prostředků v letech 2012–2014, který mírně přesahoval 55 mld., poklesly vydané úroky na úroveň srovnatelnou s rokem 2009. V podmínkách mírného nárůstu dluhu vládních institucí se objem úroků snížil v návaznosti na pokračující pokles úrokových sazeb ve světě. Svoji roli však sehrál i obecně vyšší zájem investorů o státní dluhopisy ČR vyplývající z jejího nízkého kreditního rizika a v případě zahraničních investorů i z očekávaného budoucího posílení české koruny. Tyto faktory vytvářely dodatečný tlak na pokles výnosů státních dluhopisů. Průměrný výnos státních dluhopisů se splatností 10 let poklesl vloni na 0,58 % (po Lucembursku a Německu byl třetí nejnižší v EU), u dluhopisů se splatností 5 let na 0,13 %. A pokud si investoři kupovali dluhopisy s dvouletou splatností, pak za to státu dokonce „platili“ – výnos těchto instrumentů činil -0,09 %. Ve všech třech případech šlo o nejnižší výnosy v historii.

Meziroční pokles deficitu v režii všech subsektorů: ústředních vládních institucí, místních vládních institucí i fondů sociálního zabezpečení

Deficit sektoru vládních institucí v roce 2015 byl způsoben pouze ústředními vládními institucemi, jejichž potřeba financování dosáhla 45,0 mld. korun. Místní vládní instituce totiž generovaly již třetím rokem přebytky, ten loňský ve výši 24,5 mld. korun byl dokonce nejvyšší od roku 1996. Po roční odmlce převyšoval celkový objem příjmů výdaje i v případě fondů sociálního zabezpečení (o 1,8 mld.). Na meziročně příznivějším výsledku hospodaření vládních institucí, když deficit tohoto sektoru poklesl z 83,1 mld. korun v roce 2014 na 18,7 mld. vloni, se však podílely již všechny subsektory a zejména pak ústřední vládní instituce. Jejich hospodaření se zlepšilo o 43,1 mld. korun, u místních vládních institucí o 16,8 mld. a v případě fondů sociálního zabezpečení o 4,5 mld.

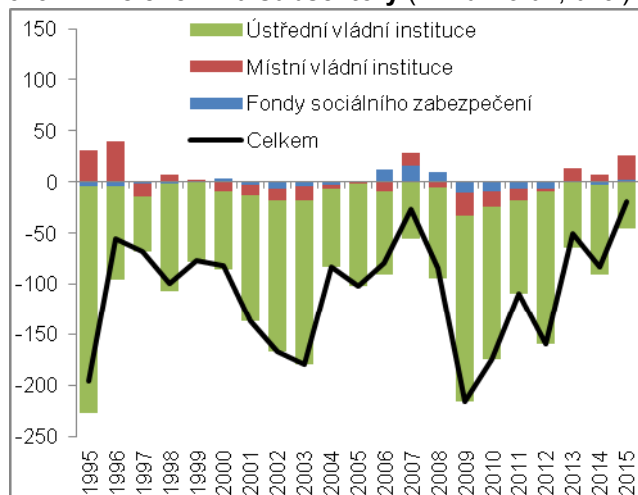
Ve skupině zemí EU, které v roce 2015 hospodařily s deficitem, byl výsledek za ČR po Litvě druhý nejlepší (0,4 % HDP) ...

Nejlépe hospodařícími zeměmi EU byly v roce 2015 Lucembursko, Německo a Estonsko – vládní instituce těchto zemí generovaly přebytky ve výši 1,2 %, 0,7 % a 0,4 % HDP. V Lucembursku jsou přebytky už standardem, neboť převaha příjmů nad výdaji byla v této zemi v loňském roce patrná pátým rokem. Německo a Estonsko je tvořily podruhé. Česko se v žebříčku zemí Unie umístilo na šestém místě – ještě nižšího schodku dosáhla Litva (0,2 % HDP) a vyrovnané příjmy a výdaje mělo Švédsko. Pozice ČR byla vloni mezi zeměmi Evropské unie nejlepší v historii, když dosud nejpříznivější výsledek přinesl rok 2013 (sedmá pozice).

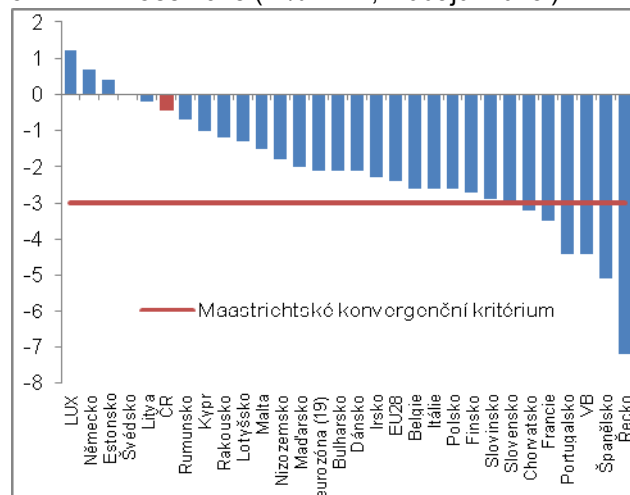
...a v porovnání s úhrnem za eurozónu (2,1 %) zhruba pětinou a proti Evropské unii (2,4 %) šestinou

S deficitem v maximální výši 3 % HDP, tak jak je určený jedním z maastrichtských konvergenčních kritérií, hospodařila ČR v letech 2013, 2014 i 2015. Z Unie tento požadavek vloni splňovalo i dalších jednadvacet zemí a také celá eurozóna (2,1 %) a Evropská unie (2,4 %). Neplnily ho země jižního křídla Řecko (7,2 %), Španělsko (5,1 %), Portugalsko (4,4 %) a Chorvatsko (3,2 %) a rovněž velké ekonomiky EU Velká Británie (4,4 %) a Francie (3,5 %). Všechny z těchto zemí porušovaly toto kritérium minimálně již sedmým rokem a samotné Řecko dokonce po celou dobu, za kterou je tento ukazatel sledován (od roku 1995).

Graf č. 3 Čisté půjčky/výpůjčky vládních institucí v členění na subsektory (v mld. korun, b. c.)

Graf č. 4 Čisté půjčky/výpůjčky vládních institucí v roce 2015 (v % HDP, z údajů v b. c.)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

5.2. Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí

Hrubý konsolidovaný dluh vládních institucí v meziročním srovnání o 17,1 mld. korun vyšší, jeho poměr k HDP se však snižoval již druhým rokem

Celkový dluh sektoru vládních institucí vystoupal na konci loňského roku na 1 836,2 mld. korun. Vývoj absolutní výše hrubého konsolidovaného dluhu na jednu stranu již nenavázal na rok 2014, kdy dluh vládních institucí teprve podruhé v historii v meziročním srovnání poklesl (o 21,3 mld.). Na druhou stranu se zvýšil jen o 17,1 mld. a šlo o nejmínější přírůstek v rámci dostupné časové řady (od roku 1995). Míra zadlužení vyjádřená poměrem dluhu k HDP ale klesala i nadále, neboť meziroční dynamika dluhu (+0,9 %) byla oproti dynamice nominálního HDP (+5,6 %) pouze šestinová. Zatímco v roce 2013 činil dluh vládních institucí 44,9 % HDP a předloni 42,2 %, v roce 2015 40,3 %. Míru zadlužení dokázalo redukovat v letech 2014 a 2015 kromě Česka už jen dalších šest zemí EU (Německo, Irsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta a Slovensko). Kromě Lucemburska nicméně všechny z nich přetrvávaly podstatně zadluženější než ČR.

Absolutní výše dluhu narostla za poslední tři roky jen mírně

Jestliže v období 1996–2008 rostl dluh vládních institucí v České republice v průměru o 72,0 mld. korun ročně a od roku 2009 do roku 2012 dokonce o 163,7 mld., v letech 2013–2015 jeho průměrný meziroční přírůstek činil už jenom 10,2 mld. V každém roce z období 2012–2015 „spadl“ dluh vládních institucí do intervalu ohraničeného 1,80 a 1,85 bil. korun.

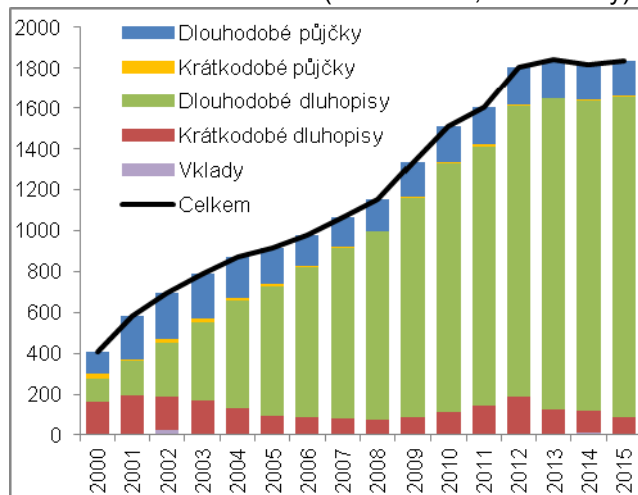
Další nárůst podílu dlouhodobých dluhopisů ve struktuře dluhu vládních institucí jde ruku v ruce s pokračujícím poklesem úrokových sazeb na finančních trzích

Ve struktuře dluhu vládních institucí z hlediska jeho financování převažují dlouhodobé dluhopisy. V letech 2008–2012 tvořily již čtyři pětiny všech závazků tohoto sektoru. V průběhu let 2013, 2014 a 2015 jejich zastoupení ale dále posilovalo, a to až na 85,2 % celkového dluhového portfolia na konci roku 2015. Přestože byl nárůst významu dlouhodobých dluhopisů doprovázen mírným poklesem podílu dlouhodobých půjček, ukazovalo se, že vládní instituce (a z nich především stát) využívaly příznivých podmínek na finančních trzích a při nízkých úrokových sazbách transformovaly strukturu dluhu ve prospěch instrumentů s delší splatností. Na konci roku 2015 dosahoval podíl dlouhodobých typů závazků (dluhopisů a půjček) na všech závazcích tohoto sektoru 94,6 %.

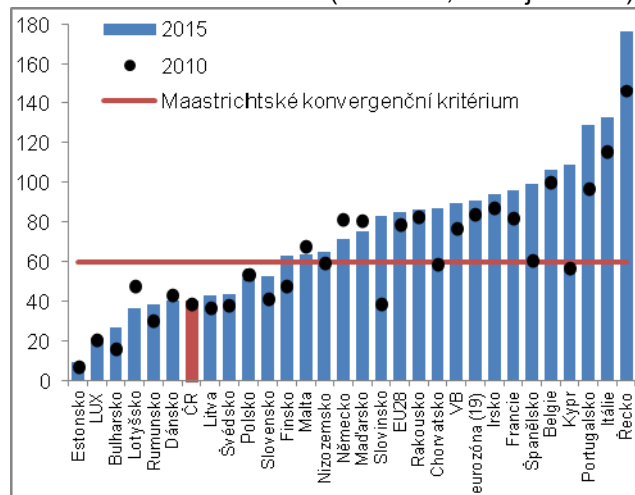
Česká republika stále patří mezi nejméně zadlužené ekonomiky Evropské unie. Řadí se rovněž mezi jedenáct zemí plnících obě fiskální maastrichtská konvergenční kritéria

Navzdory rychlému růstu dluhu vládních institucí do roku 2012 zůstává naše ekonomika stále jednou z nejméně zadlužených v celé Evropské unii. Mezi členskými zeměmi jí patřilo podle poměru dluhu k HDP druhým rokem sedmé místo a proti celé EU bylo její zadlužení poloviční. Maastrichtské kritérium, jež limitní hranici pro dluh vládních institucí stanovuje na úrovni 60 % HDP, nesplňovalo vloni sedmnáct zemí EU. Neplnila ho ani celá eurozóna (90,7 %) a Unie (85,2 %). Portugalsko (129,0 %) a Itálie (132,7 %) ho překračovaly více než dvojnásobně a Řecko (176,9 %) téměř trojnásobně. Během posledních pěti let, navzdory proběhnuvším restriktivním opatřením, se nejrychleji zadlužily jižní ekonomiky v čele s Kyprem sanujícím jeho bankovní sektor (z 56,3 % v roce 2010 na 108,9 % loni). Částečně se v tomto období „oddlužilo“ šest zemí včetně Maďarska a Polska.

Graf č. 5 Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 6 Hrubý konsolidovaný dluh sektoru vládních institucí (v % HDP, z údajů v b. c.)

Zdroj: ČSÚ, Eurostat

5.3. Saldo prvotních důchodů a běžných transferů

Deficit prvotních důchodů ekonomiky ČR v roce 2015 dále narostl na 299,4 mld. korun, ...

Saldo prvotních důchodů, jež zachycuje přerozdělení finančních prostředků mezi domácí ekonomikou a zahraničím (resp. nerezidenty) z titulu „propůjčení“ výrobních faktorů (kapitálu a práce), se v roce 2015 zvětšilo na 299,4 mld. korun v neprospěch ČR. V meziročním srovnání deficit prvotních důchodů narostl o 7,9 mld. korun a kromě roku 2011 (305,5 mld.) byl historicky nejvyšší. Průměr posledních pěti let převyšoval o 20,9 mld. a v porovnání s průměrnou úrovní v dekádě 2006–2015 byl vyšší o 30,9 mld. V poměru k HDP deficit prvotních důchodů nicméně poklesl na 6,6 %, což byl s výjimkou specifických let 2012 a 2013 nejpříznivější výsledek od konjunktury.

... když jeho snížení na 251,6 a 244,6 mld. v letech recese bylo pouze dočasným jevem

Dlouhodobý trend zvětšování deficitu prvotních důchodů ve vztahu k zahraničí byl v případě České republiky přerušen pouze v letech recese 2012 a 2013, kdy do zahraničí odešlo 251,6 a 244,6 mld. korun, což bylo zhruba o 50 až 60 mld. korun méně než v „nejsilnějším“ roce 2011. S oživením české ekonomiky v roce 2014 a při jejím velmi rychlém růstu vloni, který patřil k nejsilnějším v Unii, kdy se dynamicky zvyšovaly i zisky podniků pod zahraniční kontrolou, se však trend narůstajícího deficitu prvotních důchodů obnovil.

Odliv prvotních důchodů do zahraničí se přiblížil půl bilionu

Zesilující odliv důchodů do zahraničí v podobě záporného salda prvotních důchodů je důsledkem výrazně nerovnoměrného vývoje na straně příjmů a výdajů. Objem finančních prostředků směřujících do Česka čítal v roce 2015 184,4 mld. korun, nerezidentům ale v ekonomice ČR připadlo již 483,8 mld. Objem peněz odcházejících z tuzemska do zahraničí byl 2,6krát vyšší než v případě finančních prostředků směřujících do České republiky, ještě hůře však tato disproporce vypadala v letech 2009–2011 a také v letech 2013 a 2014.

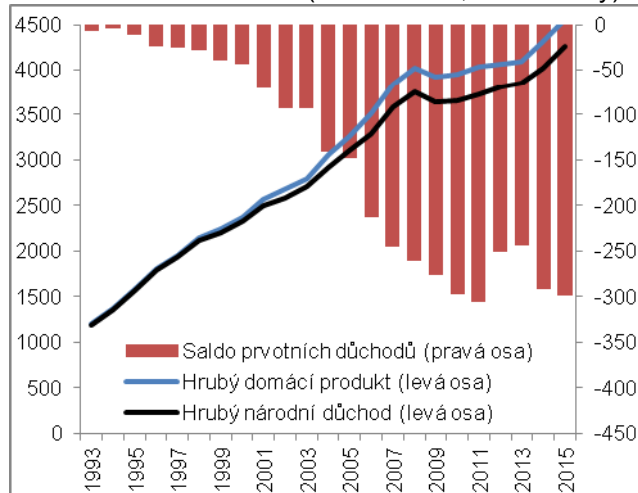
V prvotních důchodech převládají z více než 80 % transakce se zeměmi Unie

Propojenost českého hospodářství se zeměmi EU se projevuje zcela jasně nejen v zahraničním obchodě, ale také v přímých investicích a v omezené míře i v pracovní migraci. Je proto logické, že i v prvotních důchodech jsou významně zastoupeny transakce s členskými zeměmi. Z celkových přijatých prvotních důchodů pocházelo podle dat z roku 2015 88,3 % právě z hospodářského prostoru EU, z objemu vydaných prvotních důchodů odešlo do Unie v tomto roce 82,4 %. Rovněž deficit se zeměmi Evropské unie je dominantní – tvořil 78,8 % celkového deficitu prvotních důchodů.

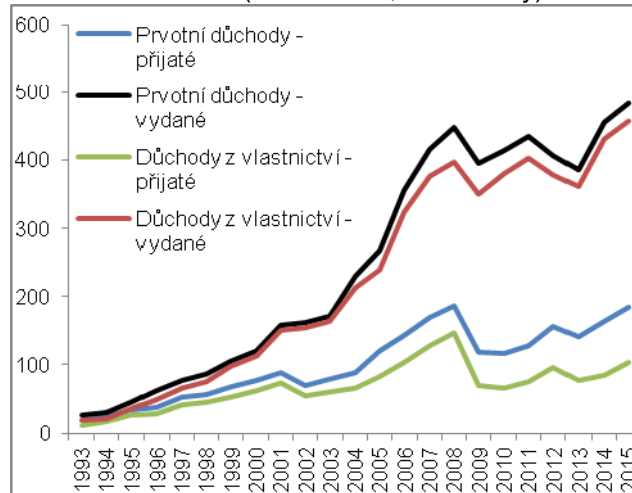
Podíl hrubého národního důchodu (zohledňujícího přerozdělení prvotních důchodů) na HDP je v ČR dlouhodobě jeden z nejnižších v celé Unii

Výsledek transakcí s prvotními důchody přetrvává v tuzemsku jeden z nejhorších v celé EU. Podle posledních dostupných údajů za rok 2014 (které nezahrnují Bulharsko a Lucembursko) byl podíl hrubého národního důchodu na HDP nižší než v ČR (93,2 %) už pouze v Irsku (86,7 %). Přitom druhá nejhorší pozice patřila Česku již sedmým rokem. Tyto výsledky demonstrují, že přerozdělení prvotních důchodů se zahraničím bylo a zůstává z pohledu ekonomiky ČR velmi nepříznivé.

Graf č. 7 Saldo prvotních důchodů, HDP a hrubý národní důchod (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 8 Přijaté a vydané prvotní důchody ve vztahu k zahraničí (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Meziroční nárůst deficitu prvotních důchodů způsoben zejména vyšším deficitem důchodů z vlastnictví

Deficit prvotních důchodů je v případě České republiky utvářen zejména výrazně silnějším odlivem důchodů z vlastnictví oproti jejich přílivu. Tento typ transakcí byl rovněž hlavní příčinou meziročního zvýšení deficitu prvotních důchodů v roce 2015, když při nárůstu důchodů z vlastnictví směřujících do zahraničí o 26,1 mld. korun jejich příliv zesílil jen o 18,2 mld. Deficit v důchodech z vlastnictví stoupl o 7,9 mld. korun a činil 354,2 mld.

Podniky pod zahraniční kontrolou repatriují od roku 2007 většinu z dosažených zisků do zahraničí. V posledních dvou letech, v prostředí silného ekonomického růstu, se však objem reinvestovaných zisků podstatně zvýšil a přiblížil objemu rozdělovaných důchodů

Pokud jde výhradně o pasivní stranu důchodů z vlastnictví, zhruba od roku 2007 v ní převažují rozdělované důchody společností nad reinvestovanými zisky z přímých zahraničních investic. Souvisí to se vstupem přímých investic do tzv. třetí fáze životního cyklu, kdy podniky pod zahraniční kontrolou větší část dosažených zisků repatriují mateřským společnostem, než v tuzemsku reinvestují. V posledních dvou letech však reinvestované zisky v ČR narostly tak, že se jejich objem výrazně přiblížil výši rozdělovaných důchodů. Zda v tuzemsku došlo ke změně, kdy jsou zahraniční investoři ochotni zanechat významnější část dosažených zisků v tuzemsku za účelem dalšího rozvoje, ukáže teprve budoucnost. Tyto prostředky totiž mohou být vyplaceny v některém z dalších období.

Zisky tuzemských společností v zahraničí jsou v porovnání se zisky zahraničních investorů v Česku malé. Vloni byly devětkrát nižší

Celkové zisky zahraničních investorů, bez ohledu na to, zda byly repatriovány do zahraničí nebo ponechány v České republice, se v roce 2015 vyšplhaly na 399,6 mld. korun. Jejich meziroční přírůstek činil 32,8 mld. a nebyl o moc nižší, než celkové zisky tuzemských investorů z jejich kapitálu v zahraničí (44,6 mld. korun), který je ve stavu podstatně nižší a je i mladší (teprve na počátku životního cyklu). Přestože se proti roku 2014 zvýšily o 10,9 mld. korun, v porovnání se zisky zahraničních investorů v tuzemsku byly jen devítinové.

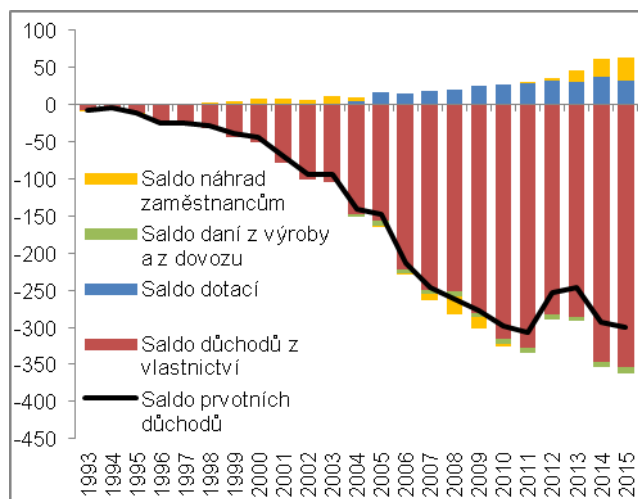
Deficit české ekonomiky v úrocích se vloni výrazně zmenšil

Váhově významnými toky mezi ekonomikou ČR a zahraničím jsou ve vlastnických důchodech (kromě zisků ze zahraničních investic) rovněž úroky. V letech 2010 až 2014 převažovaly nad získanými úrokovými výnosy z investic v zahraničí úroky do zahraničí placené, přičemž deficit v těchto letech kolísal mezi 10 a 20 mld. korun. V loňském roce se podařilo deficit úroků prakticky vymazat, když úroky směřující do ČR narostly na 57,1 mld. korun a odliv úroků poklesl na 57,8 mld. V porovnání s rokem 2007, ve kterém byly toky do ČR i z ČR do zahraničí nejvyšší, zůstávají tyto transakce vlivem nízkých úrokových sazeb i nadále slabší.

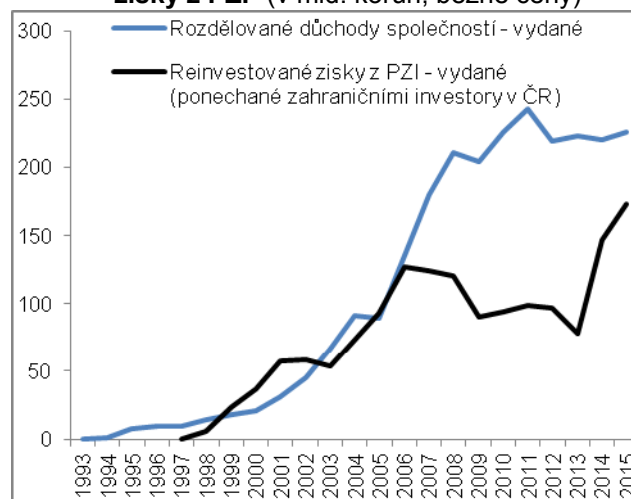
Převaha přijatých náhrad zaměstnancům nad náhradami vyplacenými pokořila v roce 2015 nový rekord – vystoupala na 31,6 mld. korun

Saldo náhrad zaměstnancům je pro českou ekonomiku zdrojem finančních prostředků již od roku 2011, kdy při pokračujícím růstu počtu rezidentů pracujících v zahraničí a slabší pracovní migraci do ČR převýšily přijaté náhrady objem náhrad vydaných. V loňském roce růst náhrad směřujících do Česka přetrvával (stouply o 9,1 mld. korun). Poprvé od roku 2008 se díky rychlému růstu ekonomiky a s ním spojenému silnějšímu „nasávání“ zahraničních pracovníků zvýšil i objem náhrad náležitých nerezidentům (o 2,3 mld. korun). Saldo dosáhlo 31,6 mld. korun.

Graf č. 9 Saldo prvotních důchodů a jeho struktura (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 10 Odliv zisků z ČR v dělení na rozdělované důchody společností a reinvestované zisky z PZI* (v mld. korun, běžné ceny)

*Pozn.: Údaje o reinvestovaných ziscích dostupné až od roku 1997.

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Deficit na účtu běžných transferů poklesl v roce 2015 na nejnižší úroveň za poslední tři roky...

Finanční prostředky odchází z České republiky nejen v podobě záporného salda prvotních důchodů, které je mohutné, ale také prostřednictvím deficitu běžných transferů. V porovnání s deficitem prvotních důchodů je zhruba osminový, v roce 2015 dosahoval 35,4 mld. korun, a rovněž jeho vývoj v meziročním srovnání byl na rozdíl od deficitu prvotních důchodů vcelku příznivý. Díky rychlejšímu růstu běžných transferů směřujících do ekonomiky ČR (+9,9 mld. korun) oproti nárůstu vydaných transferů (+8,6 mld.) poklesl na nejnižší úroveň od roku 2012.

... především díky vyšším příjmům v podobě ostatních běžných transferů

Běžné transfery odpovídají velmi širokému spektru transakcí mezi ekonomikou a zahraničím. Jejich sjednocujícím znakem nicméně je, že jde o transakce, proti kterým není postavena žádná protihodnota. Patří mezi ně daně z důchodů či majetku, sociální příspěvky a dávky a rovněž ostatní běžné transfery, které zahrnují například přesuny prostředků mezi domácnostmi, mezinárodní spolupráci nebo povinné platby ekonomiky do rozpočtu EU odvozené z výběru DPH a velikosti hrubého národního důchodu. Vzhledem k odlišnému charakteru v nich nejsou zahrnuty investiční dotace (spadají pod tzv. kapitálové transfery).

Hrubý disponibilní důchod dosahoval v roce 2015 92,7 % HDP, ...

Podíl deficitu běžných transferů na HDP činil v loňském roce 0,8 %, společně s deficitem prvotních důchodů se ale rovnal mnohem výraznějším 7,3 %. Hrubý disponibilní důchod, jenž zachycuje objem prostředků, které mohou rezidenti využít na spotřebu, investice do fixního kapitálu či zásob, a nebo jejich prostřednictvím zlepšovat jejich finanční kondici, tedy dosahoval 92,7 % HDP.

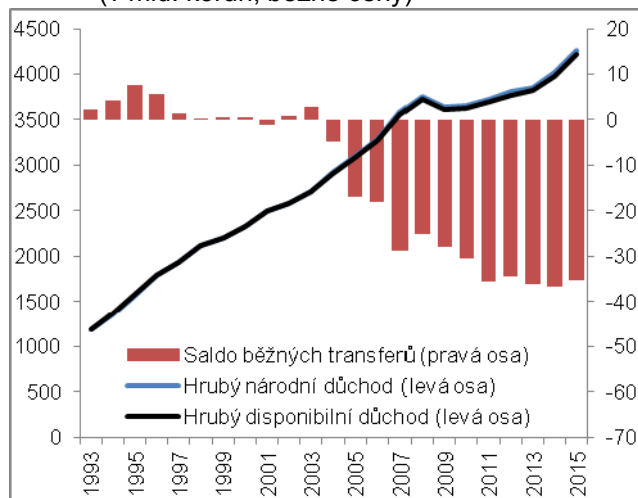
... z hlediska dostupných dat za rok 2014 šlo po Irsku o druhou nejnižší relaci v Evropské unii, stejně jako v případě podílu hrubého národního důchodu na HDP

Podíl hrubého disponibilního důchodu na HDP je v České republice v evropském kontextu velmi nízký. Podobně jako v případě podílu hrubého národního důchodu na HDP je na tom podle dostupných údajů za rok 2014 ze zemí EU hůře už pouze Irsko, kde tento ukazatel činil 85,3 % oproti 92,4 % v ČR. Česku z hlediska historického ekonomického vývoje a rovněž aktuální hospodářské vyspělosti podobné země – Polsko, Slovensko a Maďarsko – jsou na tom lépe, nicméně i tyto ekonomiky na přerozdělení se zahraničím trají. Pokud jde o země, ve kterých je hrubý disponibilní důchod v porovnání s HDP vyšší, ze zemí Unie mezi ně patří Dánsko, Německo a Švédsko, které získávají finanční prostředky v podobě přebytku prvotních důchodů, a také Litva, Rumunsko a Lotyšsko, jejichž hrubý disponibilní důchod je proti HDP vylepšen kladným saldem běžných transferů.

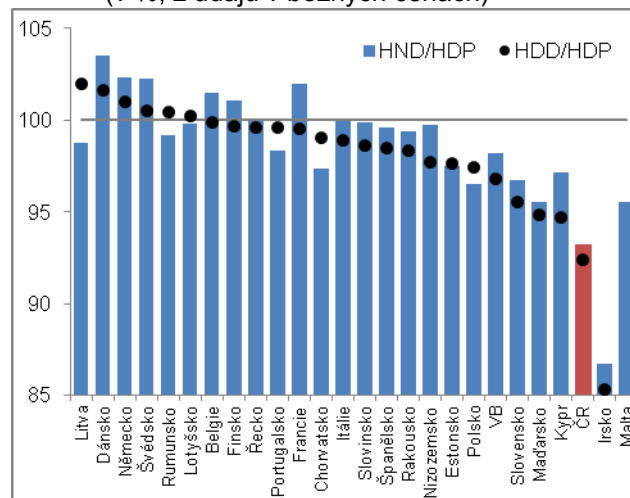
Růst české ekonomiky byl v loňském roce podle reálného vývoje hrubého národního důchodu a disponibilního důchodu dokonce ještě vyšší než z hlediska HDP

Růst českého hospodářství v roce 2015 dosáhl optikou HDP +4,5 % reálně. Reálný hrubý domácí důchod, díky přetrvávajícím kladným směnným relacím, se zvýšil o 4,6 %. Nabízí se otázka, jaký byl vývoj české ekonomiky z hlediska ukazatelů zohledňujících také přerozdělení se zahraničím. Systém národních účtů odpovědi zná – reálný růst hrubého národního důchodu činil +4,9 % a podle hrubého disponibilního důchodu stoupla ekonomika v loňském roce dokonce 5,0 %.

Graf č. 11 Saldo běžných transferů, hrubý národní důchod a hrubý disponibilní důchod (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 12 Podíl HND na HDP, podíl HDD na HDP v roce 2014* (v %, z údajů v běžných cenách)

*Pozn.: Nedostupný údaj za Bulharsko a Lucembursko, podíl hrubého disponibilního důchodu na HDP nedostupný za Malta.

Zdroj: ČSÚ, Eurostat, vlastní výpočty

5.4. Hrubé národní úspory a tvorba hrubého kapitálu

Objem hrubých národních úspor je klíčový pro makroekonomickou stabilitu – pokud jich ekonomika tvoří nedostatek, musí tvorbu hrubého kapitálu financovat i ze zahraničí

Z pohledu makroekonomické stability je důležitý vzájemný vývoj hrubých národních úspor a tvorby hrubého kapitálu, neboť úspory jsou zdrojem jejího financování. Při jejich nízkém objemu, což je typické pro konvergující ekonomiky, je třeba část tvorby hrubého kapitálu financovat zahraničními zdroji. Rozdíl mezi hrubými národními úsporami a tvorbou hrubého kapitálu se rovná saldu běžných transakcí se zahraničím a je zároveň roven součtu čistého vývozu, salda prvotních důchodů a salda běžných transferů. Koncepčně tak odpovídá běžnému účtu platební bilance.

Meziroční nárůst hrubých národních úspor v roce 2015 v režii všech klíčových institucionálních sektorů ...

Z hlediska sektorové specifikace jsou hrubé národní úspory ČR dlouhodobě tvořeny zhruba z 60 % úsporami nefinančních podniků a z jedné čtvrtiny úsporami domácností. Zbytek připadá na vládní instituce spolu s finančními institucemi, neboť podíl neziskových institucí (sloužících domácnostem) na tvorbě národních úspor je prakticky nulový. V loňském roce vystoupaly hrubé národní úspory na 1 191 mld. korun při meziročním růstu o 127,7 mld. Podílely se na něm všechny klíčové sektory, zejména pak vládní instituce (+56,8 mld. korun) – těžící z velmi silného růstu ekonomiky a s tím spojeného vyššího výběru daní a sociálních příspěvků – a sektor nefinančních podniků (+45,3 mld.), jehož hrubé úspory se dynamicky zvyšovaly spolu s jeho zisky.

...včetně domácností

Hrubé úspory domácností stouply v roce 2015 o 12,0 mld. korun. I přes silný nárůst hrubého disponibilního důchodu tohoto sektoru se jednalo o umírněnější vývoj než v předcházejícím roce – šlo o důsledek optimismu domácností, kdy domácnosti posílily výdaje na konečnou spotřebu nejvýrazněji od roku 2008. „Stranou si odložily“ 288 mld. korun.

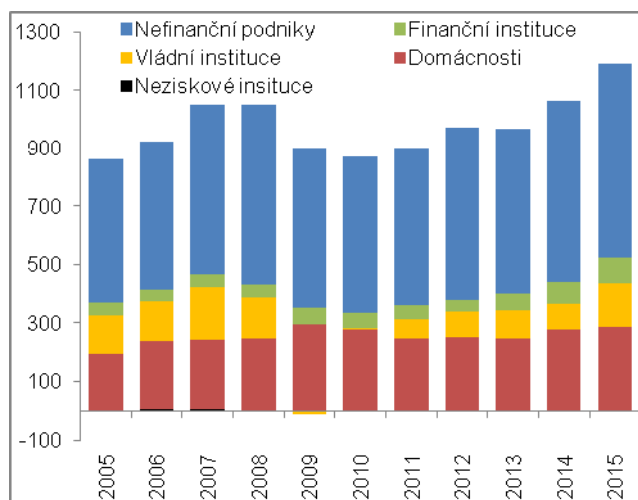
Deficit běžných transakcí se zahraničím jakožto rozdíl mezi hrubými národními úsporami a tvorbou hrubého kapitálu byl v ČR v letech 2012–2015 nižší než v předchozím období

V případě české ekonomiky hrubé národní úspory na financování tvorby hrubého kapitálu dlouhodobě nestačí. V posledních čtyřech letech byla tato nerovnováha ale již podstatně menší, než tomu bylo v předcházejícím období. Během recese v letech 2012 a 2013 se deficit běžných transakcí se zahraničím snížil vlivem poklesu investiční aktivity a redukce zásob hluboko pod úroveň 100 mld. korun. V letech 2014 a 2015, kdy tvorba hrubého kapitálu opět ožila, byl její nárůst doprovázen posilováním úspor a deficit se dařilo udržet pod 100mld. hranicí i nadále.

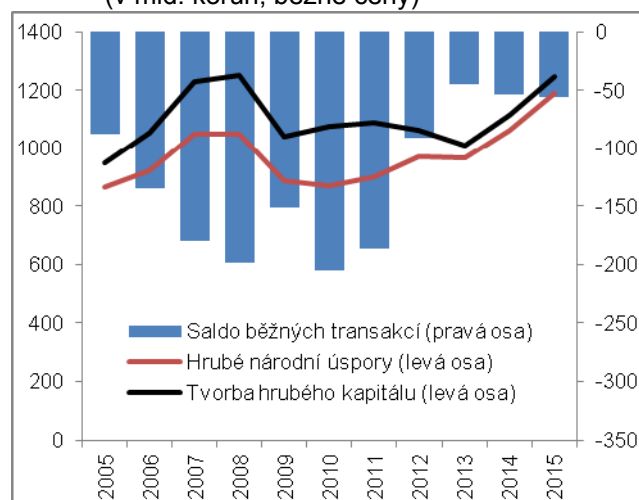
2015 – výraznější problém s ekonomickou interpretací salda běžných transakcí se zahraničím

S ohledem na vývoj salda běžných transakcí se zahraničím je třeba zmínit, že toto saldo není nikdy ovlivňováno investičními dotacemi z fondů EU, neboť ty jsou zachycovány v rámci kapitálových transferů. Vzniká tak problém s ekonomickou interpretací salda běžných transakcí, především pak za rok 2015. Na jedné straně bylo negativně poznamenáno výrazným meziročním růstem investic sektoru vládních institucí, na straně druhé v něm ale nebyly zahrnuty pozitivní vlivy vyšších investičních dotací z EU, i když investiční dotace tyto investice přímo podmiňovaly.

Graf č. 13 Hrubé úspory institucionálních sektorů (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 14 Saldo běžných transakcí, hrubé národní úspory a tvorba hrubého kapitálu (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

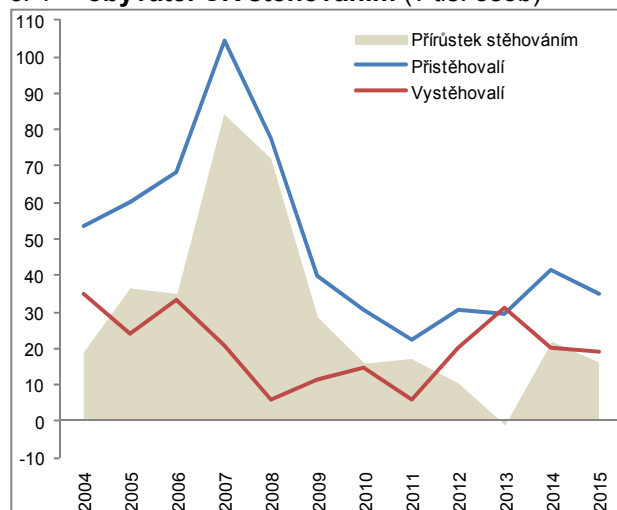
6. Zahraniční migrace

6.1. Zahraniční migrace v ČR – demografická struktura

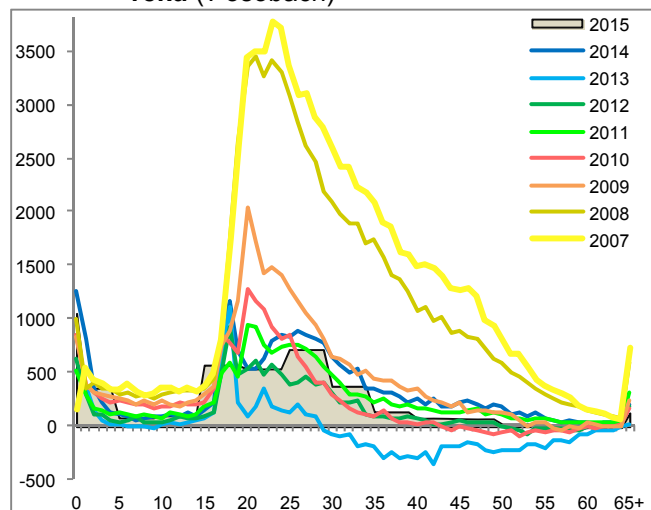
Česko patří dlouhodobě k imigračním zemím, intenzita migračních vztahů i zastoupení cizinců na populaci ČR je v kontextu středoevropských zemí významné

Česko patří díky své geografické poloze i relativní ekonomické vyspělosti (především v kontextu novějších členských států Unie) dlouhodobě k imigračním zemím. Intenzita migračních vztahů nazíraná optikou velikosti obratu či výsledného salda (vztažených na počet obyvatel) patří delším horizontu v celoevropském pohledu ale spíše k podprůměrným, byť v některých středoevropských státech je její význam upozaděn mnohem více (Maďarsko, Slovensko).

Graf č. 1 Toky zahraniční migrace a přírůstek obyvatel ČR stěhováním (v tis. osob)

Graf č. 2 Saldo zahraničního stěhování v ČR dle věku (v osobách)

Zdroj: ČSÚ (demografická statistika), vlastní výpočty

Navzdory přetrvávajícímu silnému růstu ekonomiky a stále intenzivněji artikulovanému problému nedostatku zaměstnanců příliv pracovní síly ze zahraničí v posledních letech výrazně nesílil

V roce 2015 získala ČR zahraničním stěhováním bezmála 16 tis. obyvatel¹⁶. V meziročním srovnání se zisk Česka snížil, když se počet přistěhovalých snižoval (o 6,7 tis.) rychleji než u vystěhovalých (-1 tis.). Počet přistěhovalých byl od roku 2001 pátý nejnižší. Navzdory přetrvávajícímu silnému růstu ekonomiky a stále intenzivněji artikulovanému problému nedostatku zaměstnanců (především ve zpracovatelském průmyslu) příliv pracovní síly ze zahraničí dosud výrazně nesílil. Proti roku 2011, kdy byl v období členství ČR v EU zaznamenán vůbec nejnižší počet přistěhovalých (22,6 tis.), byl loňský přítok imigrantů vyšší jen o něco více než o polovinu. Naopak ve srovnání s rokem 2007, kdy kromě konjunktury zvyšoval atraktivitu ČR i relativně „čerstvý status“ členské země EU, dosahoval počet imigrantů pouze třetiny této úrovně, výsledné saldo pak dokonce pouze necelé pětiny.

Imigrace do Česka má převážně pracovní charakter, mezi nově přichozími dlouhodobě mírně převládají muži a osoby na počátku pracovní kariéry

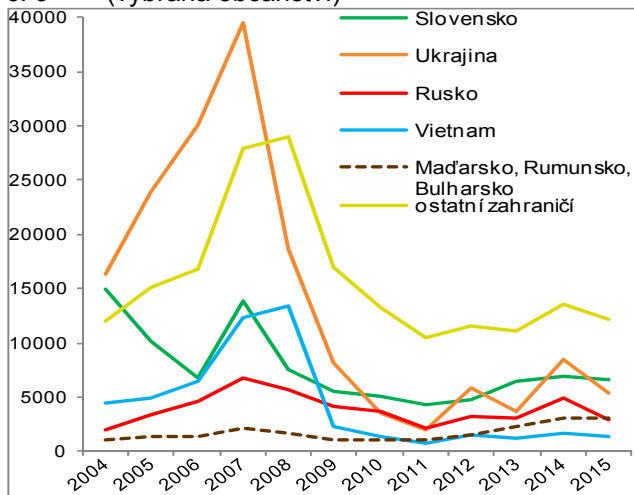
Byť oficiální data o důvodech stěhování nejsou již delší dobu dostupná, lze usuzovat, že imigrace do ČR má z velké části ekonomické pozadí¹⁷. Nepřímo o tom vypovídají dlouhodobá převaha mužů mezi imigranty (v roce 2015 tvořili 55 %) i samotné věkové složení (56 % přistěhovalých bylo ve věku 15-34 let). Česko dlouhodobě získává obyvatele stěhováním prakticky ve všech věkových skupinách. Výjimkou byl rok 2013, kdy v ČR i většině Evropy doznívala druhá vlna recese a Česko zároveň ztrácelo obyvatele stěhováním v širokém pásmu napříč produktivním věkem (od 29 až do 63 let). Rok 2013 však byl v dlouhodobém pohledu jediným, kdy ČR zaznamenala migrační ztráty a to navzdory tomu, že vleklá recese negativně dopadla především na pracovní místa s nižší kvalifikací,

¹⁶ Údaje vychází z Cizineckého informačního systému (který spravuje Ředitelství služby cizinecké policie). V období od roku 2008 do června 2012 byl zdrojem dat Informační systém evidence obyvatel (spravovaný Ministerstvem vnitra ČR), před rokem 2008 byla data přebírána od Cizinecké policie ČR.

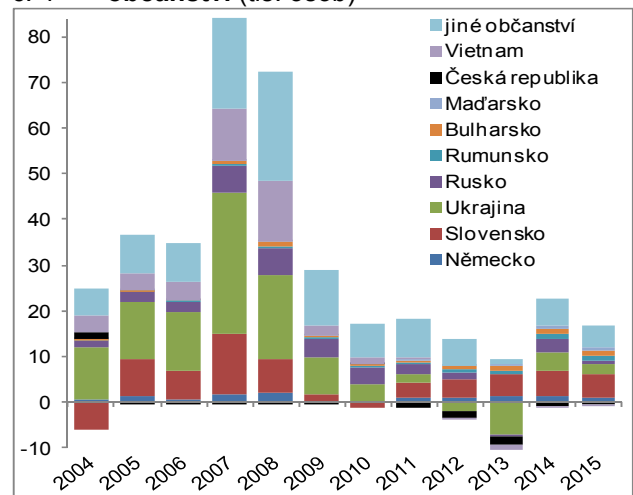
¹⁷ Dalšími významnějšími důvody mohou být i slučování rodin a zvýšená atraktivita studia na vysokých školách v Česku, např. z důvodu možnosti studia v českém jazyce, tj. bez placení školného na veřejných VŠ (zejména pro mladé migranty ze Slovenska, ale také z postsovětských republik).

ve zvýšené míře obsazovaná zahraničními pracovníky z tzv. třetích států. Kladné bilanci ČR tak i v „horších časech“ pomohli mladí na prahu pracovní kariéry, u kterých byl „pull faktor“ migrace spojen s možností studia na českých VŠ.

Graf č. 3 Počty přistěhovaných osob do ČR (vybraná občanství)

Graf č. 4 Saldo stěhování ČR podle státního občanství (tis. osob)

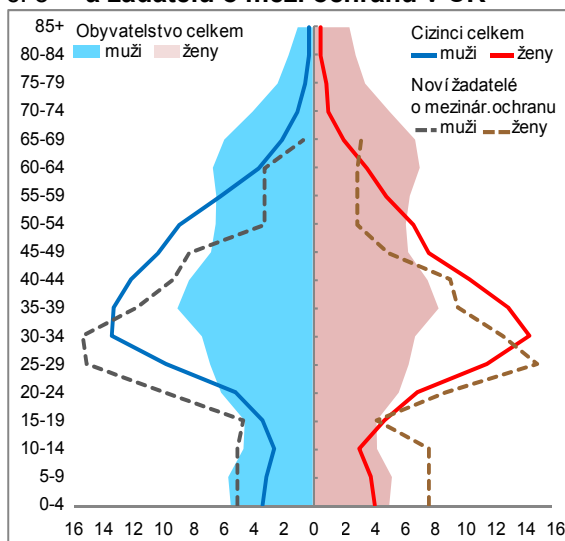
Zdroj: ČSÚ (demografická statistika), vlastní výpočty

Mezi přistěhovanými tvořili největší skupinu občané Ukrajiny a Slovenska

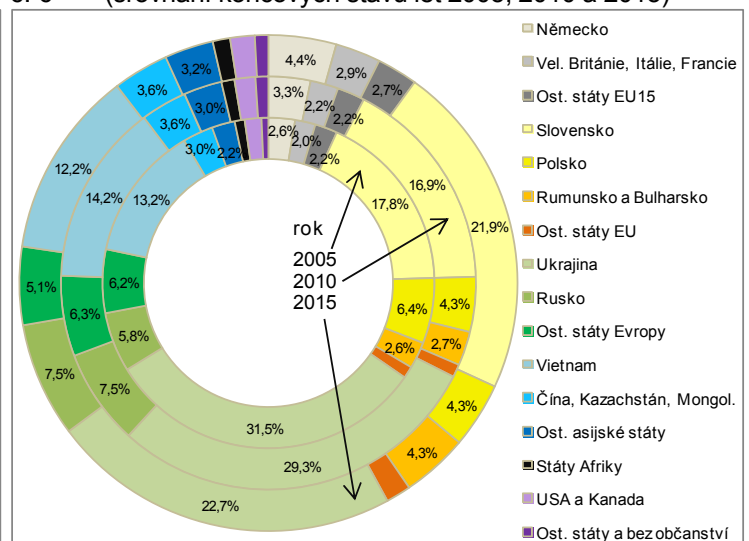
Mezi přistěhovanými tvořili v roce 2015 největší skupinu občané Slovenska (19,1 %), následované Ukrajinou (15,6 %) a ČR. V opačném směru převládali občané ČR, dále pak Ukrajinci a Rusové. Poprvé za dobu svého členství v EU byli občané Česka mezi třemi nejsilnějšími imigračními proudy, byť jejich počty nebyly v absolutním měřítku nikterak vysoké (3,3 tis.), naopak Ukrajinci netvořili nejsilnější skupinu ani v jednom migračním směru teprve potřetí po roce 2003 (nebyli jí podobně jako loni v letech 2010 a 2011). Z podrobnějších údajů roku 2014 plyne, že 58 % přistěhovaných nebyli občané žádného státu EU, většinu však tvořili občané postsovětských států, mimo Evropu pocházela jen pětina všech imigrantů v ČR. Právě tyto migrační koridory byly nejvíce zasaženy recesí. Zatímco jen v součtu let 2006 a 2007 přišlo do ČR 70 tis. občanů Ukrajiny, za osm následujících let v úhrnu pouze necelých 56 tis. Naopak jednou z mála skupin zemí, jejichž občanů mezi imigranty do ČR proti 2008 přibýlo, tvořilo Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko (v roce 2015 čítaly šestinu přistěhovaných ze zemí EU).

Počty přistěhovaných z Ukrajiny a některých dalších postsovětských republik byly negativně poznamenány recesí

Graf č. 5 Věkové složení obyvatelstva, cizinců a žadatelů o mez. ochranu v ČR*

Graf č. 6 Struktura všech cizinců v ČR dle státních občanství (srovnání koncových stavů let 2005, 2010 a 2015)

*Věkové složení obyvatel a cizinců – k 31. 12. 2014. Žadatele o mezinárodní ochranu – za rok 2014, detailnější údaje za věk. skupiny 0-14 a 50-64 nebyly známy, do příslušných 5-letých věk. skupin byli v tomto případě rozděleni rovnoměrně.

Zdroj: ČSÚ (demografická statistika), Ředitelství služby cizinecké policie, vlastní výpočty

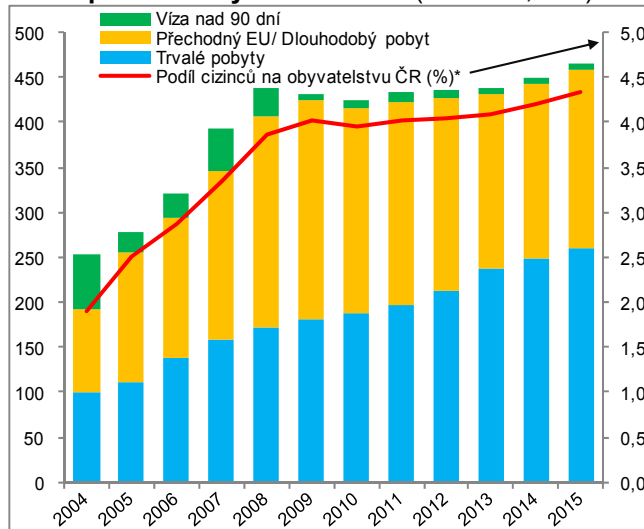
Česko patřilo do desítky zemí EU s nejnižším podílem cizinců na celkové populaci

Na sklonku roku 2015 pobývalo na území ČR legálně 464,7 tis. cizinců¹⁸. Jejich stavy se umírněným tempem rozšiřovaly již pátý rok v řadě, od roku 2014 lze vystopovat náznaky zrychlování, což ostatně dále potvrzují i údaje za první měsíce roku 2016¹⁹. Cizinci tvořili 4,3 % všech obyvatel, čímž se Česko zařadilo do desítky států EU s nejnižším zastoupením obyvatel s cizím státním občanstvím. V kontextu zemí, které vstoupily do EU až po roce 2000 (1,7 %), šlo o podíl významný, ze starých členských států však měli cizinci nižší váhu jen v Portugalsku a Finsku. Přestože podíl cizinců na populaci se v Česku za posledních deset let navýšil o téměř 2,5 p.b., jeho pořadí mezi státy Unie významných změn nedoznalo.

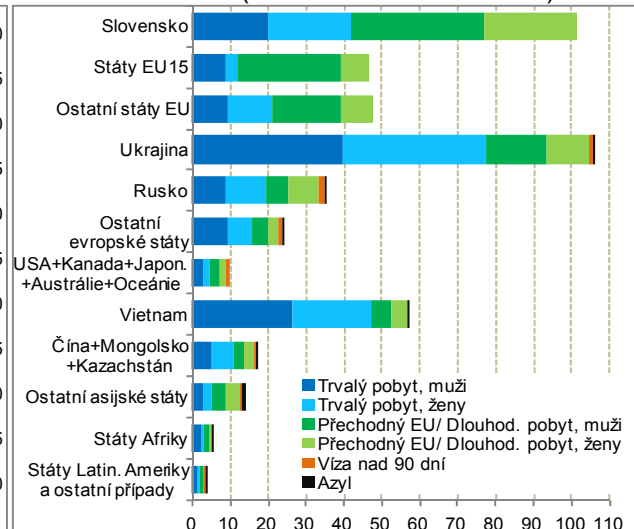
Nejpočetnější skupinou cizinců byli na konci roku 2015 Ukrajinci, rychle rostoucí počet Slováků poprvé překročil stotisícovou hranici

Skladba cizinců ČR podle státních občanství je pestrá, alespoň minimální zastoupení mělo na konci roku 2015 plných 178 států. Osoby ze sousedních států ČR, Ukrajiny, Ruska a Vietnamu tvořily skoro tři čtvrtiny všech cizinců. Nejpočetnější skupinu představovali i v roce 2015 občané Ukrajiny (105,6 tis.), kterých poprvé po šesti letech opět mírně přibýlo (proti roku 2008 byly jejich stavy ale o pětinu nižší, výhradně vlivem výrazného poklesu osob s dlouhodobým pobytem). Počet občanů Slovenska loni poprvé těsně překonal stotisícovou hranici (v rámci kategorie cizinců bez trvalého pobytu tvořili již třetí rok v řadě nejpočetnější skupinu). V dlouhodobém pohledu se zvyšuje váha cizinců i z ostatních zemí EU, včetně starších členských států. Ze zemí mimo EU významně přibýlo občanů Ruska.

Graf č. 7 Cizinci dle kategorií pobytu (v tis.) a jejich podíl na obyvatelstvu ČR (k 31. 12., v %)

Graf č. 8 Cizinci v ČR dle kategorie pobytu, pohlaví a občanství (k 31. 12. 2015 v tis. osob)

* Do roku 2007 byli do obyvatelstva ČR řazeni rovněž cizinci s aktuálně platným azylem na území ČR.

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie, vlastní výpočty

Nejrychleji rostoucí skupinou cizinců byly osoby s trvalým pobytem, na počátku roku 2013 převýšily do té doby výrazně převažující počty osob s dlouhodobým či přechodným pobytem

Zatímco celkový počet cizinců na konci prosince 2015 byl proti stejnému období roku 2008 vyšší jen o 6,2 %, jejich skladba z hlediska hlavních druhů pobytu se proměnila výrazně. Výrazně rostl podíl cizinců s trvalým pobytem, na konci roku 2008 spadalo do této kategorie méně než 40 % cizinců, o sedm let později již 56 %. Tento trend souvisí s výrazným poklesem příchodu nových cizinců do Česka po roce 2008, neboť nově přichodící imigranti mohou získat trvalý pobyt zpravidla až po pěti letech nepřetržitého pobytu a do této doby musí působit v ČR nejčastěji na základě víz a na ně obvykle navazujících dlouhodobých pobytů. Snaha o získání trvalého pobytu naznačuje určitou stabilizaci cizinců a snahu usadit se. Zároveň představuje i určitou jistotu, vč. získání sociálních práv shodných jako občané ČR, což může být významný motivační faktor především pro cizince ze zemí mimo EU.

Vysoký podíl cizinců z Vietnamu, Ukrajiny a Číny, kteří disponovali trvalým pobytem...

Osoby s trvalým pobytem tvoří tradičně významnou skupinu v rámci vietnamské komunity, na konci roku 2015 tvořily již 82,5 %. Více než 70% podíl vykazovaly trvale usazení také u občanů Ukrajiny a Číny, z ostatních častěji zastoupených zemí pak u Mongolska, Moldávie, Arménie a většiny nečlenských zemí EU z Balkánu. Naopak

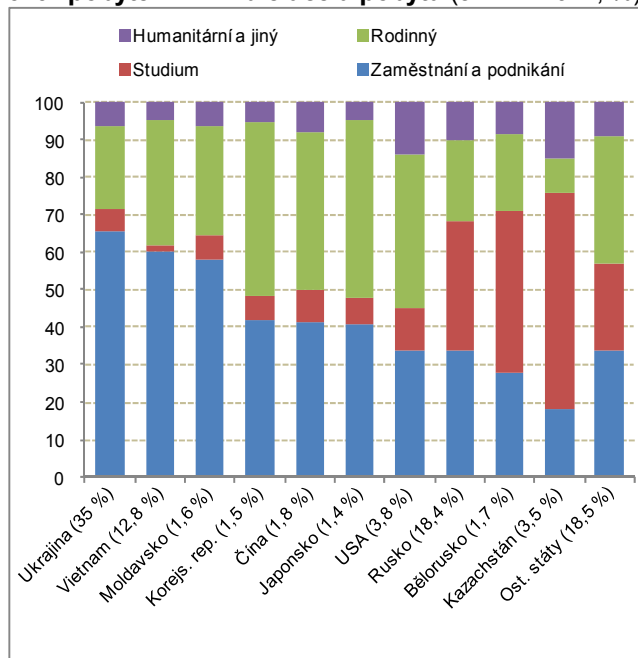
¹⁸ Údaj nezahrnuje počty osob s přiznaným azylem, kterých bylo na konci roku 2015 téměř 2,9 tis.

¹⁹ K 31. březnu 2016 evidovala cizinecká policie v ČR 473,5 tis. cizinců, meziročně o téměř 18 tis. více. Za celý rok 2015 činil nárůst 15,6 tis. osob.

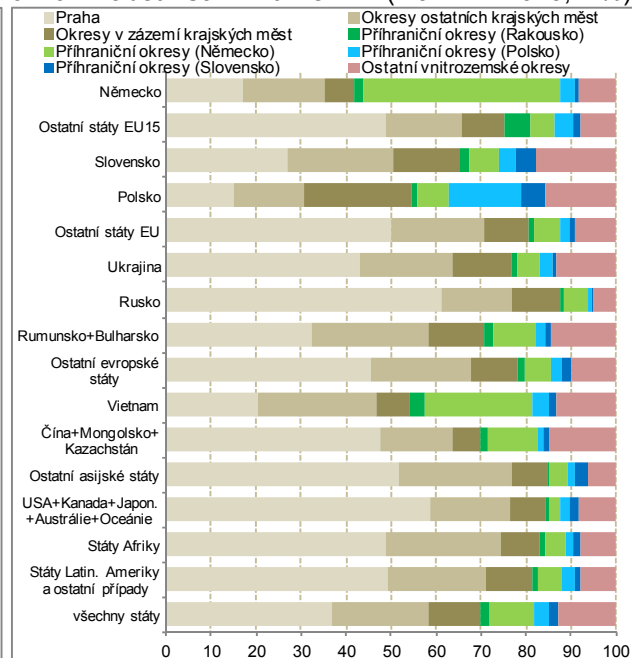
...naopak osoby s dlouhodobým pobytem u většiny cizinců z Asie či USA, významnou váhu měl také u Rusů

u občanů ze zemí EU výrazně převažují osoby z tzv. přechodným pobytem. Tito občané mají právo volného pohybu (a přeneseně také pobytu) a tím pádem (ve srovnání) s občany tzv. třetích států (tj. zemí mimo EU, resp. EHP, vč. osob bez státního občanství) výrazně usnadněný vstup na trh práce²⁰. Osoby s dlouhodobým pobytem (či dlouhodobými vízy nad 90 dní) převládaly mezi cizinci z většiny asijských zemí, ale i občanů Turecka či USA. Významné zastoupení měly na konci roku 2015 také u Rusů (44 %), byť zde již mírně převažovali migranti s trvalým pobytem.

Graf 9 **Občané třetích zemí s povoleným přechodným pobytem v ČR dle účelu pobytu (31. 12. 2014, %)**

Graf 10 **Rozmístění všech cizinců dle státního občanství v rámci ČR (k 31. 12. 2015, v %)**

Pozn: čísla na ose x uvádějí % podíl státu na celkovém počtu cizinců ze zemí mimo EU s dlouhodobými pobyty (> 90 dnů), údaje nezahnují občany s platným azylem. Zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie, vlastní výpočty

Cizinci se v ČR koncentrují především do krajských měst a jejich bezprostředního okolí a také v některých příhraničních regionech (Karlovarsko)

Územní rozložení cizinců pobývajících v ČR je dlouhodobě nerovnoměrné. Největší váhu na celkovém počtu obyvatel měli v roce 2015 cizinci v Praze (13,5 %), mezi 6,5 až 8 % dosahovali na Karlovarsku, v bezprostředním okolí Prahy, v Brně, Plzni a v okrese Mladá Boleslav. Naopak pouze 1,5 % tvořili v krajích Zlínském, Olomouckém a Vysočina. V Praze pobývalo 37 % všech cizinců z celé ČR, koncentrace do metropole se zvyšovala v letech 2004-2011, posléze se podíl cizinců v Praze na všech cizincích již neměnil. Cizinci z různých zemí mají – co do územního rozmístění v ČR – svá specifika. Relativně rovnoměrné rozložení charakterizuje občany Polska, Vietnamu či Slovenska. Téměř 45 % občanů Německa bylo soustředěno v pásu jemu přilehlých příhraničních okresů ČR, pouze šestina Němců pak pobývala v Praze. Naopak velmi vysoká koncentrace do metropole i okresů krajských měst byla typická pro občany Ruska, hospodářsky nejvyspělejších mimoevropských zemí a také pro méně početné migranty z Afriky a Latinské Ameriky.

U uživatelů přechodných pobytů z řad občanů Ukrajiny, Vietnamu a Moldavska převažují pracovní důvody...

Cizinci v ČR se odlišující motivací migrace. I když komplexní informace o motivační struktuře stěhujících se osob nejsou dlouhodobě dostupné, je možné učinit alespoň rámcový obraz o důvodech přistěhování u části cizinců, a to na základě údajů o účelu pobytu, které jsou k dispozici za cizince z třetích zemí (těch bylo na konci roku 2014 v ČR 86,3 tis., z celkového počtu cizinců tvořili necelou pětinu). U občanů Ukrajiny, Vietnamu a Moldavska dominovaly pracovní důvody. U méně početných skupin cizinců z Koreje, Číny, Japonska a USA nad pracovními motivy mírně převažovaly důvody rodinné. Pro občany z významněji zastoupených postsovětských států se viditelně projevovaly motivace spojené se studiem (většinou na veřejných i soukromých vysokých školách v ČR), u Rusů tvořily třetinu povolení k pobytu, podobnou váhu však u nich měly i důvody spojené se zaměstnáním či podnikáním.

...naopak u občanů z postsovětských států tvoří významný motivační faktor studium

²⁰ Cizinci z třetích zemí mají proti tomu omezený vstup (daný vízovou povinností) a pobyt. Tato nevýhoda s občany zemí EU a sdružení EFTA je pak zčásti kompenzována skutečností, že občanům třetích zemí pomáhají v začleňování do společnosti integrační politiky.

Poměrné výrazné rozdíly v motivační skladbě u cizinců z různých zemí mimo EU (resp. EHP) se promítají i do odlišného věkového složení přistěhovaných, jakož i jejich regionální distribuce v ČR (např. u cizinců, jejichž motivací bude především studium lze očekávat nižší věk a také koncentrace do největších měst v Česku).

6.2. Vybrané aspekty života cizinců v ČR

Vzhledem ke skutečnosti, že mezi cizinci z třetích zemí výrazně převažují osoby, jejichž účel pobytu je spjat s pracovními aktivitami, studiem či rodinnými důvody, je vhodné těmto aspektům života cizinců v Česku věnovat větší pozornost.

Téměř u desetiny sňatků obyvatel ČR dlouhodobě figuruje aspoň na jedné straně svazku cizinec

U každého devátého sňatku uzavřeného v roce 2014 obyvateli ČR figuroval cizinec. Není bez zajímavosti, že tento podíl byl mezi lety 1997 až 2013 prakticky neměnný a kolísal v úzkém pásmu od 8,4 do 9,8 %. V drtivé většině případů šlo o smíšené svazky. Ve třech z pěti případů byl v uzavřeném svazku s cizincem muž, v jedné třetině žena. Vyšší zastoupení mužů koresponduje i s jejich vyšším podílem mezi všemi „disponibilními“ cizinci v ČR. Svazky výhradně mezi cizinci byly zatím v Česku okrajovým jevem, od roku 2005 však jejich podíl na všech sňatcích obyvatel ČR stoupl z 2,1 % na 7 % (v roce 2014). U smíšených sňatků platilo, že muži s občanstvím ČR si v roce 2014 téměř v polovině případů vzali Slovenku, v osmině případů Ukrajinu, necelá desetina připadala na svazky s Ruskami. Podíl nevěst Slovenek v trendu roste na úkor Ukrajinek. U svazků českých žen s cizincem byla jejich skladba podstatně pestřejší. Slováci zde figurovali v necelé čtvrtině případů, nejvíce „poptávaní“ však byli v úhrnu muži ze starých členských států EU – především Němci, Britové, Italové, Francouzi a dále i Američané. Skladba cizinců zde tak na rozdíl od nevěst cizinek příliš nekorespondovala s celkovým složením všech cizinců pobývajících v ČR.

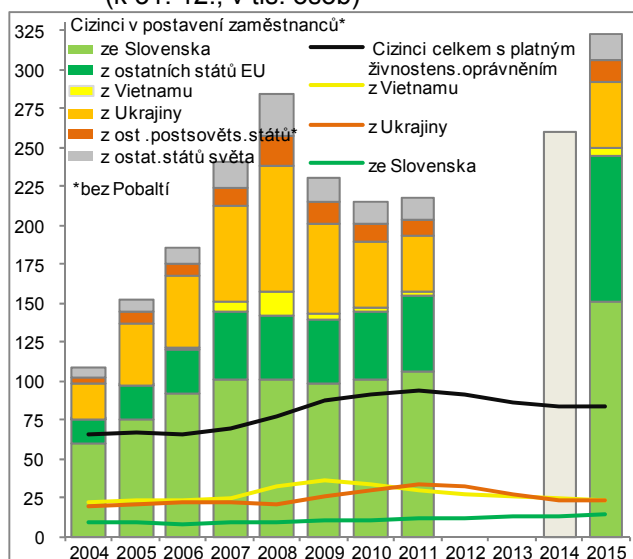
Téměř třetina sňatků s účastí cizincem se realizovala v „česko-slovenském“ gardu

Podíl živě narozených dětí, (u nichž alespoň jeden z rodičů byl cizinec) na počtu všech narozených se dlouhodobě plynule zvyšoval, v roce 2014 činil 3,2 %, ...

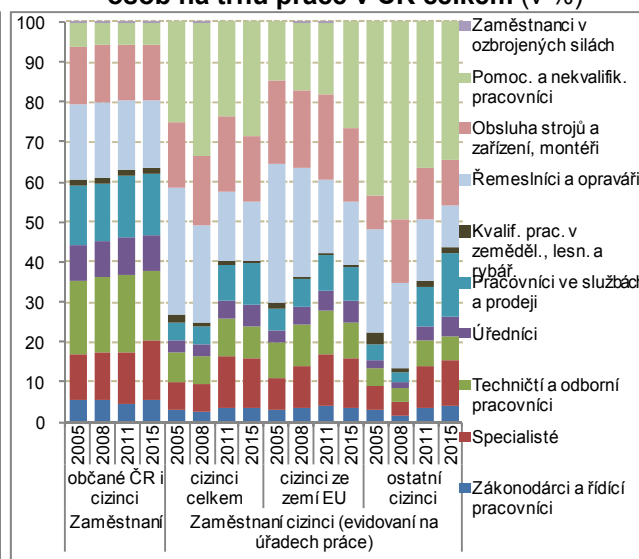
Vzhledem k rostoucímu počtu trvale usazených cizinců a jejich příznivé věkové skladbě není překvapivé, že se zvyšuje i podíl jim narozených dětí. Děti cizinců se na celkovém počtu živě narozených v roce 2014 podílely 3,2 %, tedy dvakrát tolik než v roce 2006. Většinu dětí cizinců tvoří tradičně Vietnamci (přestože ti tvoří mezi všemi cizinci v ČR až třetí nejpočetnější skupinu), jejich absolutní počty však po roce 2007 stagnují. Rychle roste počet i podíl ukrajinských dětí, v roce 2014 tvořili téměř čtvrtinu dětí cizinců. Podobně trendy platí i pro slovenské děti, kterých bylo již 15 %. Stále významnější roli mezi dětmi cizinců měli Mongolové, přestože v rámci populace všech cizinců tvořili v Česku až desátou nejpočetnější skupinu.

...na celkové populaci se však všichni cizinci podíleli již 4,2 %

Graf č. 11 **Cizinci v postavení zaměstnanců* a cizinci s platným živnostenským oprávněním** (k 31. 12., v tis. osob)

Graf č. 12 **Oborová struktura cizinců v pozici zaměstnanců* a všech zaměstnaných osob na trhu práce v ČR celkem (v %)**

*Cizinci v postavení zaměstnanců odpovídají osobám v evidenci úřadů práce. Od roku 2012 tyto údaje z důvodu probíhající integrace informačních systémů nejsou k dispozici. Hodnoty za rok 2014 a 2015 jsou kvalifikovaným odhadem MPSV.

Pozn.: Oborová skladba cizinců je za roky 2005 a 2008 uvedena dle klasifikace KZAM, od roku 2011 již podle CZ-ISCO.

Zdroj: ČSÚ, MPSV, vlastní výpočty

V souvislosti s ekonomickými aktivitami bylo na konci roku 2015 v Česku registrováno podle expertních odhadů přes 407 tisíc osob

Počet cizinců v pozici zaměstnanců v roce 2015 poprvé překročil dosud rekordní úroveň z konjunkturního roku 2008...

...46,5 % z nich tvořili na konci roku 2015 občané Slovenska

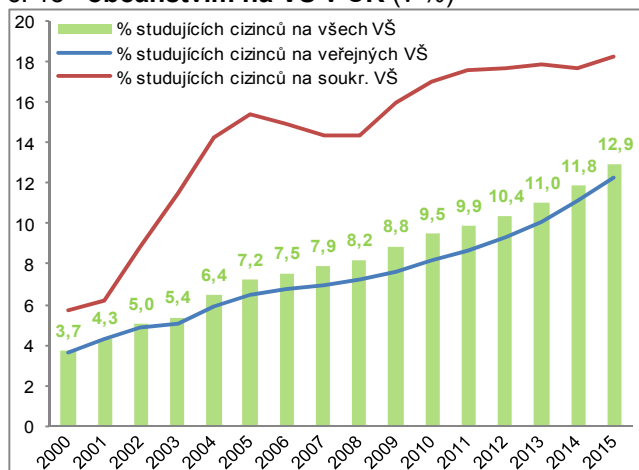
Cizinci v pozici zaměstnanců jsou oproti veškerým osobám na pracovním trhu v ČR méně kvalifikovaní, především osoby z tzv. třetích zemí

Podle souhrnného kvalifikovaného odhadu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR bylo na konci roku 2015 na úřadech práce evidováno 323 tis. cizinců. Šlo o osoby v postavení zaměstnanců. Aby byl obraz o zaměstnanosti cizinců v ČR úplný, je třeba ještě zohlednit skupinu cizinců, kteří jsou držitelé platných živnostenských oprávnění. Ta na sklonku roku 2015 čítala necelých 84 tis. osob. Počet podnikajících cizinců (z více než poloviny tvořený občany Vietnamu a Ukrajiny) se na rozdíl od cizinců v pozici zaměstnanců dlouhodobě vyvíjel bez dramatických změn. Mezi roky 2007 a 2011 mírně vzrostl z 68,8 na 93,1 tis., z toho nejvíce u občanů Ukrajiny (o téměř 12 tis.), procentuálně také u občanů Moldávie a Mongolska. Vzhledem k faktu, že právě cizinci z těchto zemí se ve stejném období podle evidence úřadů práce významně podíleli na redukci počtu zaměstnanců, nelze vyloučit, že část z nich (kteří během recese z Česka neodešli) se mohla realizovat i jako podnikatelé. Ostatně podobný přeliv části pracovní síly ze zaměstnaneckých stavů směrem k sebezaměstnaným lze v obdobích zhoršeného vývoje ekonomiky pozorovat i u tuzemských pracovníků.

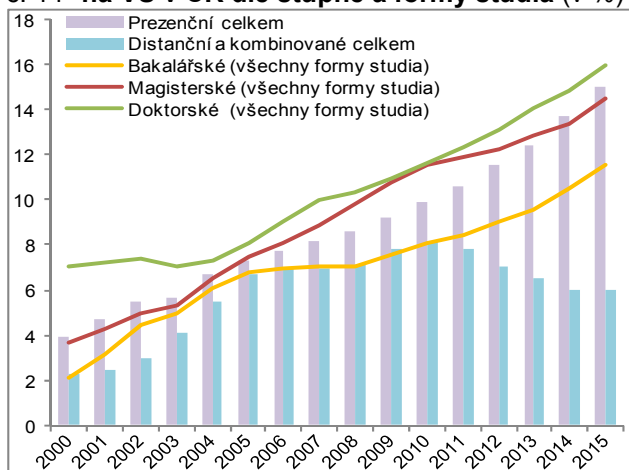
Hodnotit detailně vývoj počtu zaměstnaných cizinců je s ohledem na nedostupné údaje z let 2012 a 2013 obtížné. Přesto lze na základě kvalifikovaných odhadů MPSV soudit, že počet cizinců v postavení zaměstnanců v roce 2015 poprvé překročil úroveň konjunkturního roku 2008. Silný ekonomický růst v roce 2015 se projevil také ve významném nárůstu cizinců v evidenci ÚP, meziročně jich bylo zaměstnaných o 62 tis. více. Téměř polovinu cizinců-zaměstnanců tvořili Slováci, jejichž počty proti vrcholu konjunktury již o 50 tis. posílily. Přibývá i občanů ostatních států EU, zejména ze zemí, které získaly přístup na společný pracovní trh relativně nedávno (Rumunsko a Bulharsko). Naopak zaměstnanecká místa pro občany tzv. třetích států (tvořených v případě ČR zejména občany postsovětských republik) vytvářela rostoucí ekonomika zatím jen pozvolna (na konci roku 2015 takto pracovalo 78 tis. osob, o 15 tis. více než před čtyřmi lety, ale oproti roku 2008 o 65 tis. méně).

Důležité informace poskytují rovněž údaje o oborové skladbě cizinců, kteří jsou v pozici zaměstnanců. Je zřejmé, že mezi cizinci jsou oproti všem zaměstnaným osobám na trhu práce v ČR podstatně významněji zastoupeni pomocní a nekvalifikovaní uchazeči, a to zejména u cizinců ze zemí mimo EU, kde tvořili až jednu třetinu (na konci roku 2008 dokonce celou polovinu). Naproti tomu podíl zákonodárců, řídicích pracovníků a specialistů nebyl mezi cizinci (a to ani z těch ze třetích zemí) oproti všem zaměstnaným osobám v ČR výrazně odlišný. Oborová skladba uchazečů z třetích zemí byla oproti uchazečům z EU zhoršená především vlivem vyššího zastoupení nejméně kvalifikovaných osob a naopak slabší váhy technických a odborných pracovníků. Mezi uchazeči z EU mezi roky 2011 a 2015 významně narostl podíl osob v „dělnických profesích“. Lze předpokládat, že to bylo především zásluhou silících proudů pracovníků z nejhudších států EU. Ti využili výrazně snazšího přístupu na tuzemský trh práce a částečně tak nahradili manuální pracovníky z postsovětských států, jejichž stavy negativně ovlivnila vleklá recese.

Graf č. 13 Podíly studentů s cizím státním občanstvím na VŠ v ČR (v %)

Graf č. 14 Podíl studentů s cizím státním občanstvím na VŠ v ČR dle stupně a formy studia (v %)

Zdroj: MŠMT ČR, vlastní výpočty

Podíl dětí cizinců na nižších stupních vzdělání osciloval kolem 2 %, za posledních deset let se zdvojnásobil

Zahraniční studenti čítali v roce 2015 již 12,3 % všech studentů veřejných VŠ, na soukromých VŠ dokonce 18,2 %

Atraktivita studia v zahraničí souvisí s kvalitou vzdělávání, výší nákladů spojených se studiem i možnostmi následného uplatnění na místním trhu práce

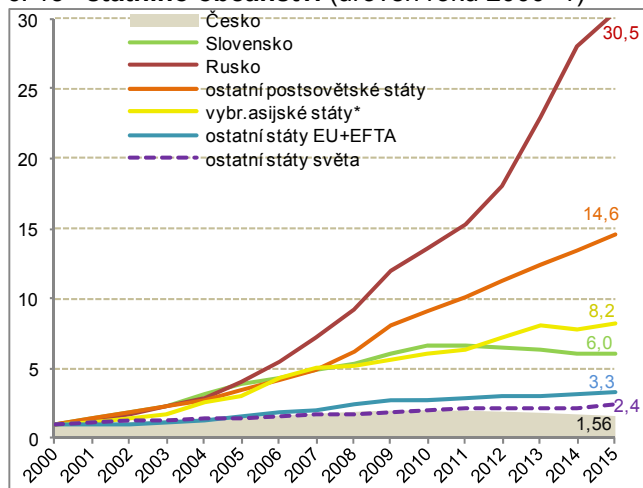
Více než polovinu zahraničních studentů na vysokých školách v Česku představovali občané Slovenska

Jedním z významných doprovodných jevů migrace obyvatel je postupně se zvyšující participace cizinců na všech stupních formálního vzdělávání v Česku. V mateřských školách tvořili v roce 2015 rovná 2 % dětí, nejčastějšími předškoláky zde byly vietnamské děti. Těsně nad 2% hranicí se děti cizinců podílely na žácích základních i středních škol, nejvíce zastoupeny byly na obou stupních vzdělání děti Ukrajinců, těsně následované Slováci a Vietnamci. Mírně vyšší podíl (2,4 %) měli cizinci mezi studenty vyšších odborných škol, z necelých šesti stovek jich 45 % mělo slovenské občanství. Role cizinců na úrovni vysokoškolského vzdělání je však skoro o řád významnější. Jejich absolutní počet (42,2 tis.) již převyšil četnost žáků s cizím státním občanstvím v úhrnu za všechny nižší stupně vzdělání. Na počátku akademického roku 2015/2016 tvořili studenti s cizím státním občanstvím již téměř 13 % všech studentů, což je dvakrát více než v roce 2004. Od roku 2014 tempo růstu podílu cizinců mírně zrychluje, především na veřejných VŠ. Dlouhodobě platí, že zastoupení zahraničních studentů se zvyšuje úměrně se stupněm vysokoškolského vzdělání. U bakalářského stupně činil 11,5 %, u magisterského 14,5 %, ale u všech forem doktorského studia již 16 %.

Četnost zahraničních studentů na VŠ obecně souvisí s celkovými podmínkami studia, např. možnost studovat v různých jazycích, výše poplatků spojených se studiem, poskytování stipendií, důležitou roli hraje i nabídka atraktivních studijních oborů, prestiž instituce i celková kvalita poskytovaného vzdělání v dané zemi a neposlední řadě i možnosti uplatnění absolventů na místním pracovním trhu.

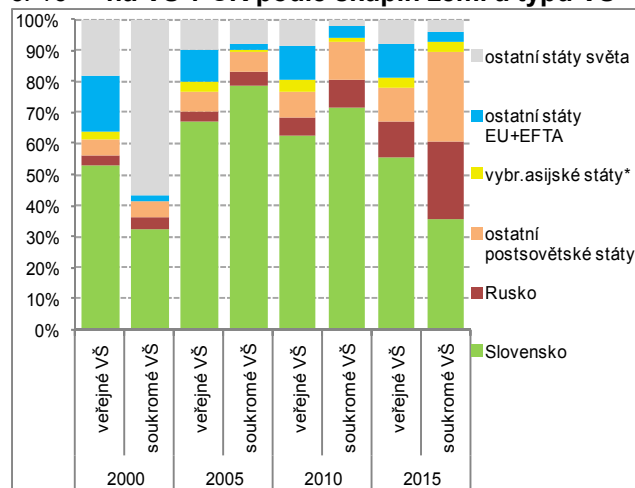
Občané Slovenska představovali 55 % zahraničních studentů na VŠ. S výrazným odstupem figurovali Rusové, jejichž podíl (13 %) byl v roce 2014 obdobný jako u všech studentů z ostatních postsovětských republik. Lze předpokládat, že „bezplatná“ možnost studia v kulturně blízkém jazykovém prostředí, společně s atraktivitou Prahy či ostatních regionálních center vzdělání umocněná příznivou situací na pracovním trhu představují hlavní hybné faktory pro výše uvedené skupiny cizinců.

Graf č. 15 Studenti na vysokých školách v ČR podle státního občanství (úroveň roku 2000=1)

*Čína, Indie, Mongolsko, Korejská republika, Vietnam.

Graf č. 16 Srovnání struktury zahraničních studentů na VŠ v ČR podle skupin zemí a typu VŠ

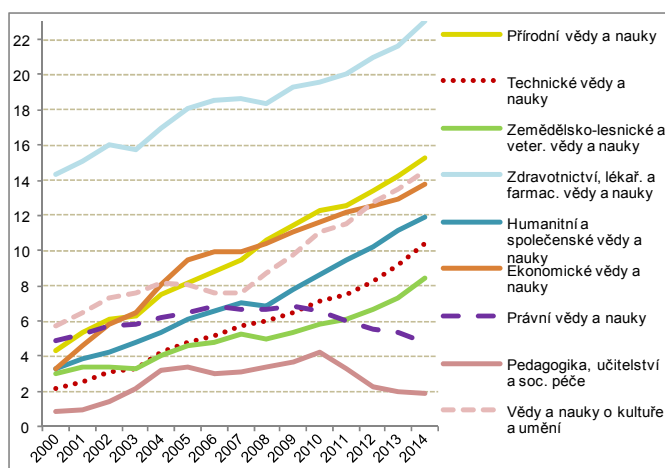

Zdroj: MŠMT ČR

K dlouhodobě nejrychleji rostoucí skupině studentů na VŠ patřily Rusové a občané z dalších postsovětských států

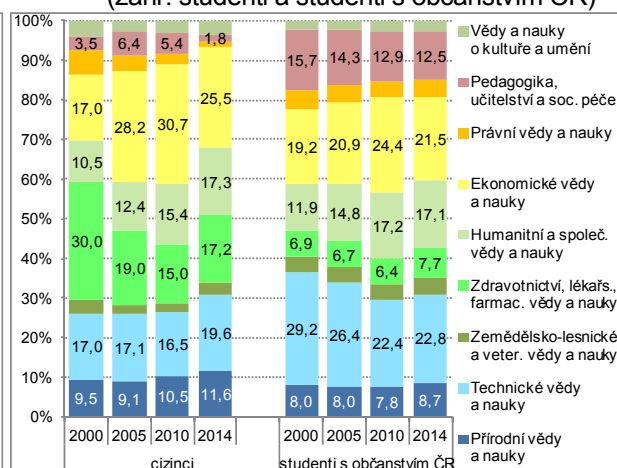
Téměř každý sedmý zahraniční student byl v roce 2015 samoplátcem, šlo nejvíce o studenty z Velké Británie, Portugalska, Norska a Německa. Mezi Rusy náležel do této kategorie každý dvacátý student, u Slováků se jednalo o pouhá tři promile. Rusové a občané ostatních postsovětských republik (např. Kazachstánu, Ukrajiny) patřily v posledních letech k nejrychleji rostoucí skupině studentů na vysokých školách v Česku. Ruských studentů bylo v roce 2015 přes pět tisíc, proti počátku tisíciletí třicetkrát více, u studentů z Kazachstánu šlo o nárůst z 29 na téměř 1500. Prudký růst počtu studentů z postsovětských republik byl z významné části absorbován soukromými VŠ. Slovenských studentů bylo za stejné období sice šestkrát více, jejich počty však již v roce 2011 (o pouhý rok později než u studentů z ČR) narazily na svůj strop.

Graf č. 17 Podíl zahraničních studentů na VŠ v ČR podle oborového zaměření

Ve zdravotnických, lékařských a farmaceutických oborech tvořili cizinci bezmála čtvrtinu studentů

Graf č. 18 Struktura studujících na VŠ v ČR podle oborového zaměření (zahr. studenti a studenti s občanstvím ČR)

Zdroj: MŠMT ČR

Cizinci na vysokých školách v ČR vyhledávají podobně jako tuzemští studenti nejvíce ekonomické a technické obory. Nejvyšší podíl na celkovém počtu studentů mají ale tradičně ve zdravotnických, lékařských a farmaceutických oborech, kde se v roce 2014 soustřeďovalo 23 % zahr. studentů. Oproti studentům z Česka míří cizinci častěji do přírodovědných i ekonomických oborů, ale také do oblasti kultury a umění. Relativně nižší atraktivitu naopak spatřují v zemědělských a lesnických oborech (byť i zde existují specializace vhodné právě pro zahraniční studenty – např. tropické zemědělství), dále v právnických a pedagogických oborech, což lze vysvětlit zvýšenou náročností těchto specializací na dokonalé porozumění jazyka.

6.3. Zahraniční migrace v zemích EU a postavení cizinců

6.3.1. Migrační toky v zemích EU

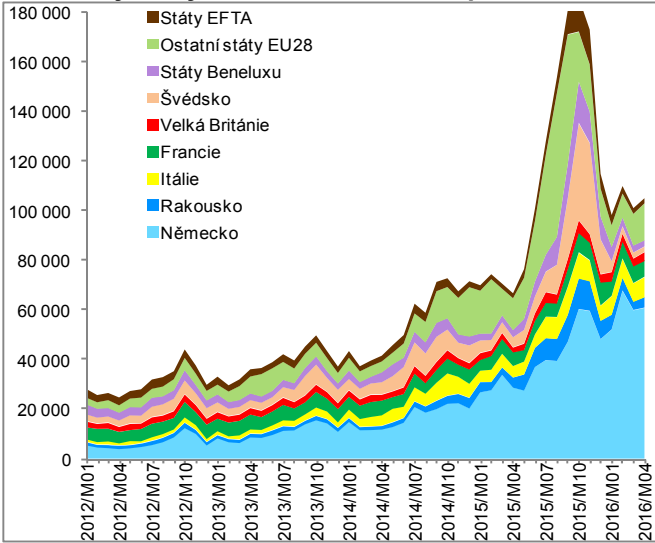
Různorodost a komplexnost migračních pohybů obyvatel z hlediska jejich druhu, územního vzorce či motivace jejich nositelů vyžaduje, aby byly analyzovány odděleně a zároveň i do větší hloubky. Jedním z nejlépe statisticky zdokumentovaných druhů (z pohledu věcné podrobnosti i včasnosti) jsou toky žadatelů o mezinárodní ochranu.

V roce 2015 stoupl počet žadatelů o mezinárodní ochranu v zemích EU meziročně více než na dvojnásobek

Přestože jejich počty se v celé EU neustále zvyšovaly již od roku 2011, nabyly na speciálním významu právě v roce 2015. Tehdy žádalo (vč. opakovaných pokusů) v úhrnu za všechny státy EU o mezinárodní ochranu 1,32 mil. osob, meziročně více než dvojnásobně (resp. o 700 tis.). O výjimečnosti roku 2015 svědčí i fakt, že dosud nejvyšší zaznamenané počty v EU v novodobé historii dosáhly v období vrcholu etnického konfliktu na Balkáně (1991-1993) v průměru 580 tis. žadatelů ročně (byť při aplikaci mírně odlišné definice žadatelů o azyl). Předzvěstí současné nebývalé vlny byl již zrychlený příliv žadatelů v letních a podzimních měsících roku 2014. Jejich počty se významně navyšovaly nejen v tradičních migračních cílových zemích (Německu, Itálii a Švédsku), ale také v Dánsku či Maďarsku. Zrychlil příliv žadatelů z Afriky (primárně z Eritrey), ale také balkánských států (Kosovo) a postupně otěže převzaly osoby z Asie. Migrační vlna dosáhla svého dosavadního vrcholu v září a říjnu roku 2015, kdy v zemích EU požádalo o mezinárodní ochranu shodně kolem 170 tis. osob. V tu dobu pocházelo 35 % jen ze Sýrie, následované Irákem (15 %) a Afghánistánem (14 %). Každý osmý žadatel pak připadal na Afriku a každý dvanáctý na balkánské státy. V prvním čtvrtletí roku 2016 klesl v Unii průměrný měsíční počet žadatelů na 100 tis., přesto byl o celých 30 tis. vyšší než ve stejném období předchozího roku. O zmírnění migračního toku se vedle sezónních vlivů zasloužila i spolupráce zemí EU s Tureckem, které nadále zůstává hlavní cílovou zemí pro uprchlíky ze zemí Blízkého východu.

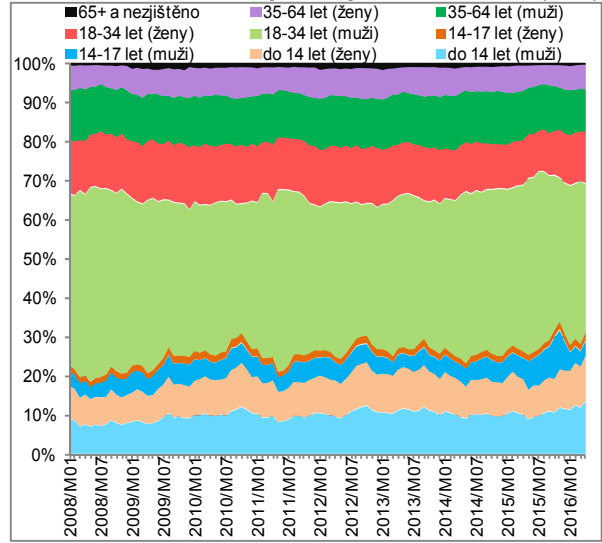
Graf č. 19 Počet žadatelů o mezinárodní ochranu* ve vybraných zemích EU a uskupení EFTA

*vč. opakovaných žádostí

Do roku 2011 byla hlavní cílovou zemí žadatelů o mezinárodní ochranu v zemích EU Francie, od té doby Německo, ...

Graf č. 20 Skladba žadatelů o mez. ochranu* v zemích EU podle pohlaví a věku (v %)

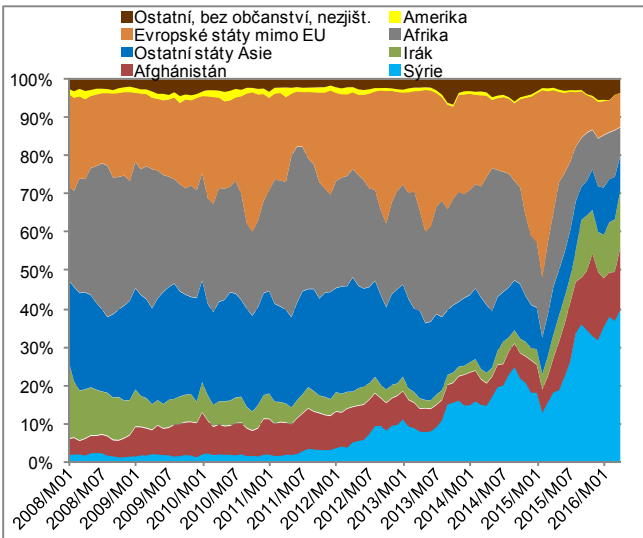
Zdroj: Eurostat (migrační statistika), vlastní výpočty

Rozložení žadatelů o mezinárodní ochranu v zemích EU je dlouhodobě značně nerovnoměrné. Lze předpokládat, že část těchto toků má charakter klasické ekonomické migrace, při které hrají klíčovou roli jednotlivé „pull“ a „push“ faktory (např. vnímání cílové země jako úspěšné z ekonomického i sociálního pohledu). Zatímco v období 2008-2011 byla hlavní cílovou zemí Francie (když soustřeďovala téměř pětinu všech žadatelů v EU), od té doby převzalo primát Německo, jehož váha postupně výrazně posilovala (ze 17 % v roce 2011 na 36 % o čtyři roky později). V prvních třech měsících roku 2016 zaznamenala většina států EU výraznější mezičtvrtletní pokles počtu žadatelů, jejich počty však nepolevovaly v případě Německa a jeho váha na celé EU tak dosáhla dosud nevidaných 62 %.

...mezi žadatelí převažovali muži

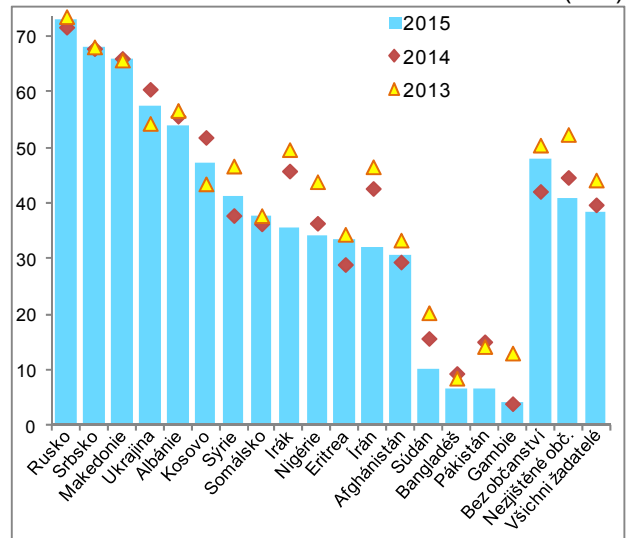
Mezi žadatelí v EU převažovali ve všech věkových skupinách muži (jejich podíl dlouhodobě kolísá kolem 70 %, nejvyšší váhy dosáhl v letních měsících roku 2015 – rovných 75 %, od té doby se plynule mírně snižoval). Muži nejvýrazněji dominovali u osob v mladším produktivním věku (18-34 let), což byla zároveň kategorie, která byla mezi migranty jednoznačně nejvýrazněji zastoupena (téměř polovinou). Čtvrtinový podíl mezi všemi žadatelí stabilně držely osoby mladší 18 let.

Graf č. 21 Skladba žadatelů o mezinárodní ochranu v zemích EU podle státního občanství (v %)

*14-letých a starších, ** Hlavní „zdrojové státy“ s alespoň 10 tis. žadatelí v úhrnu ve všech státech EU v roce 2015

Graf č. 22 Podíl žen* a dětí ve věku 0-13 let mezi žadatelí o mez. ochranu ve všech zemích EU dle hlavních státních občanství** (v %)

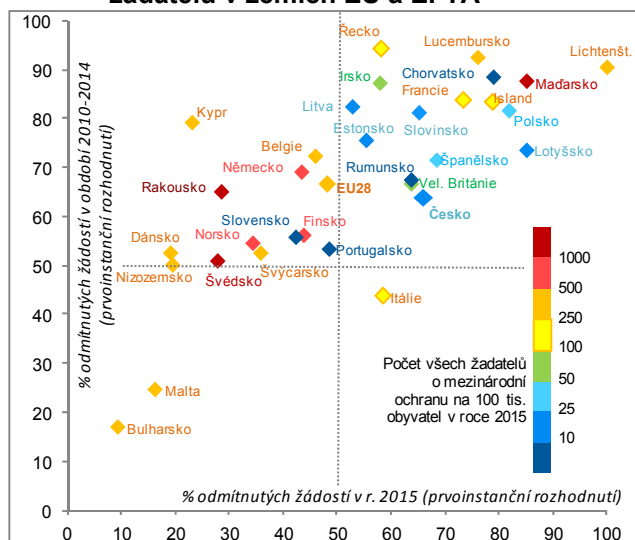

Zdroj: Eurostat (migrační statistika), vlastní výpočty

Děti a ženy převažovaly mezi žadateli v případě osob ze zemí Evropy

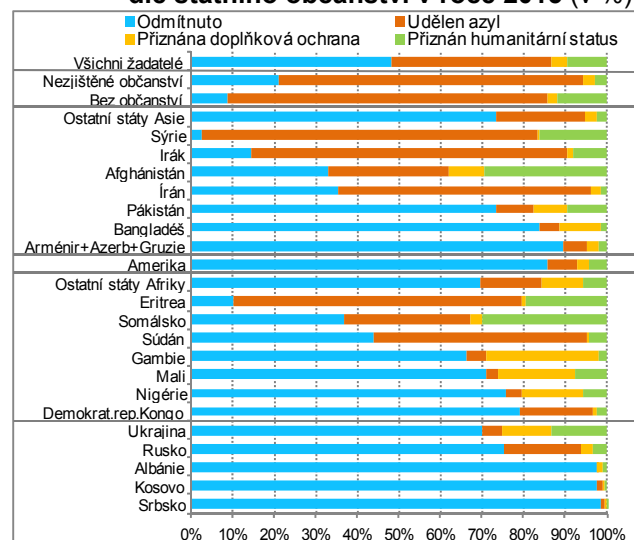
Děti a ženy převažovaly mezi žadateli o mezinárodní ochranu v zemích EU především v případě osob z Evropy (zejména u občanů Ruska a většiny balkánských států). Naopak u některých států z Afriky (Súdán, Gambie) či zemí jižní Asie (Bangladéš, Pákistán) tvořili více než 90 % dospělí, vč. dospívajících mužů (14-17 let). V Česku tvořily v roce 2015 ženy a děti (mladší 14 let) 40 % všech žadatelů.

Graf č. 23 Podíl odmítnutých žádostí o mezinárodní ochranu* a celková intenzita přílivu žadatelů v zemích EU a EFTA

*jen prvoinstanční rozhodnutí

Graf č. 24 Výsledky žádostí o mezinárodní ochranu* v zemích EU hlavních skupin žadatelů dle státního občanství v roce 2015 (v %)

Zdroj: Eurostat (migrační statistika), vlastní výpočty

V roce 2015 byla podle prvoinstančních rozhodnutí necelá polovina žádostí v zemích EU odmítnuta...

Úspěšnost žádostí o mezinárodní ochranu se výrazně odlišuje v jednotlivých členských státech EU. Primárně to lze přirozeně vysvětlit odlišnou skladbou žadatelů podle zemí původu (resp. občanství), zčásti ovšem hraje roli i specifický přístup jednotlivých zemí (daný např. velikostí již usazené cizinecké populace či dlouhodobou zkušeností s integrací cizinců do majoritní společnosti). V roce 2015 byla podle prvoinstančních rozhodnutí necelá polovina žádostí v zemích EU odmítnuta, v třetině případů byl přiznán azyl (dle mezinárodních konvencí), ve zbylých případech získali žadatelé doplňkovou ochranu či byl jejich pobyt zlegalizován na základě humanitárních důvodů.

...šlo především o občany balkánských států, dále také států v oblasti Kavkazu či žadatele z Bangladéše

Největší šanci na přiznání azylu měli přirozeně občané pocházející z ohniska válečných konfliktů (zejména Sýrie, Iráku, Eritrey) a také osoby bez občanství. Naopak u žadatelů z Evropy (zejména z balkánských států) byly v souladu dlouhodobou praxí azylы udělovány jen výjimečně, a to většinou u občanů Ukrajiny a Ruska (největší váhu mezi evropskými žadateli však měli občané balkánských států, na přelomu let 2014 a 2015 tvořili v celé EU dokonce polovinu všech žádostí o mezinárodní ochranu z celého světa). Vzhledem k výraznému růstu váhy Syřanů mezi žadateli v roce 2015 (téměř v polovině zemí EU tvořili nejpočetnější skupinu) není překvapivé, že ve většině zemí klesal podíl odmítnutých žádostí o mezinárodní ochranu.

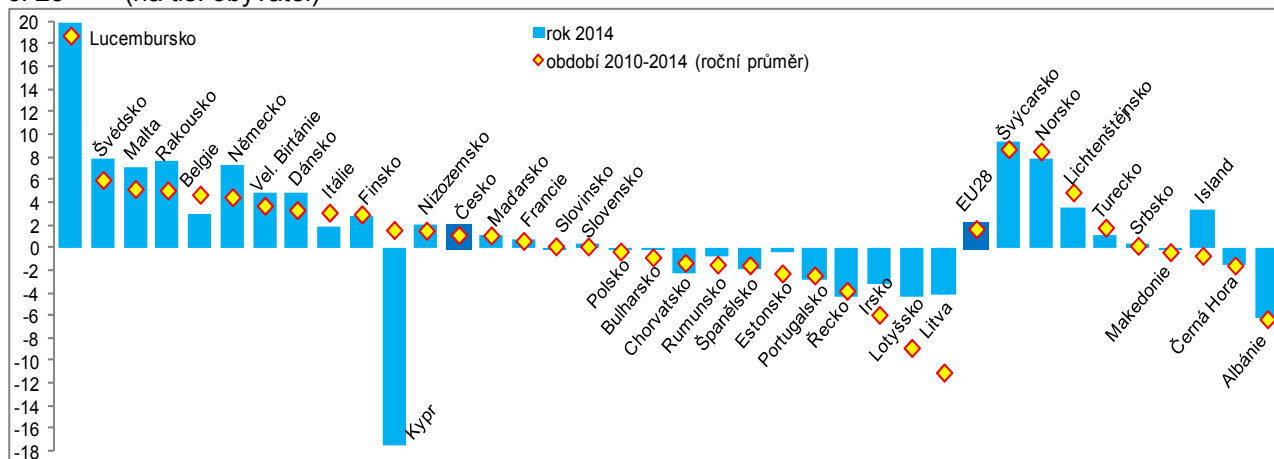
V Česku je dlouhodobě kladně vyřízena zhruba třetina žádostí o mezinárodní ochranu

Nejvyšší podíl kladně vyřízených žádostí byl pozorovatelný v Bulharsku, Dánsku či Nizozemsku (přes 80 %), na opačném pólu figurovaly Polsko, Maďarsko či Lotyšsko (15-20 %). V Česku byla kladně vyřízena zhruba třetina žádostí, a to jak v roce 2015, tak i předchozím pětiletím. Společně se Slovenskem, Rumunskem či Portugalskem patřila ČR zároveň k zemím, kde byl počet podaných žádostí v relaci k celkové velikosti populace mezi státy EU vůbec nejnižší. Naopak nejvíce exponované byly v tomto směru Rakousko, Švédsko a vlivem specifických okolností také Maďarsko, které se po část roku 2015 stalo „narázníkovou zónou“ pro žadatele o azyl proudící po balkánské trase.

Graf č. 25 Relativní přírůstek obyvatel stěhováním* v zemích EU, EFTA a kandidátských zemích EU (na tis. obyvatel)

* Migrační saldo (včetně statistických očištění) vyjadřuje rozdíl mezi celkovým a přirozeným přírůstkem obyvatelstva.
Zdroj: Eurostat (demografická statistika), vlastní výpočty

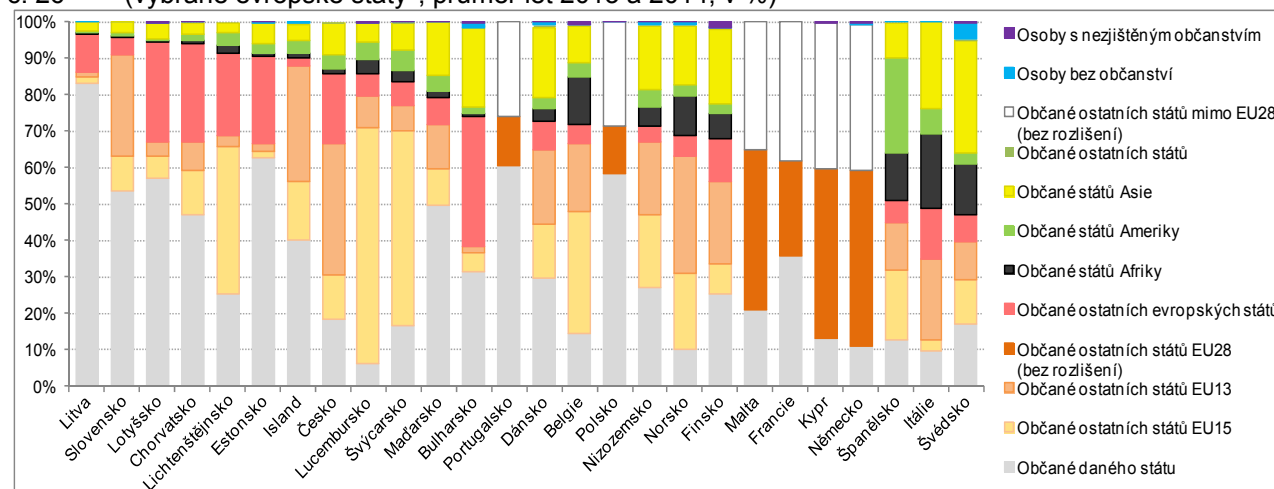
Úspěšní žadatelé o mezinárodní ochranu tvoří obvykle pouze menšinu z celkového počtu přistěhovaných osob

Celkovou migrační atraktivitu jednotlivých států lze vyjádřit souhrnným saldem stěhování (v relaci na obyvatele). Úspěšní žadatelé o mezinárodní ochranu, kteří v hostitelské zemi získají některý z druhů pobytů, tvoří přitom obvykle pouze menšinu celkového počtu přistěhovaných osob v jednotlivých státech. To lze dobře dokumentovat na příkladu Německa, kdy v roce 2015 zde bylo kladně vyřízeno (dle prvoinstančních rozhodnutí) 140 tis. žádostí o mezinárodní ochranu (zčásti šlo ještě o žádosti podané v době před silnou migrační vlnou), počet všech přistěhovaných osob ale současně dosáhl 1,2 mil.

Vysoké kladné migrační saldo v relaci na obyvatele v roce 2014 ve Švédsku, Rakousku a Německu

V roce 2014 vykázala kladné migrační saldo přesně polovina států EU. V relaci na obyvatele byly vedle populačně malých států (Lucembursko, Malta) nejvíce ziskové Švédsko, Rakousko a Německo. Do skupiny migračně atraktivních zemí se zařadila i ČR (s podobným relativním přírůstkem jako např. Nizozemsko). Naopak relativně nejvíce ztrácely obyvatele migrací pobaltské státy (kde jde o dlouhodobý jev) a některé jihoevropské země, které se stále potýkají s důsledky hluboké hospodářské recese (Řecko, Portugalsko). Ze zemí mimo EU si dlouhodobě udržují relativně vysoké migrační saldo státy ze sdružení EFTA. Ty představují navíc také významný zdroj obživy pro sezónní pracovníky, jsou také cílem intenzivní dojížděky za prací z přilehlých příhraničních regionů.

Graf č. 26 Skladba všech přistěhovaných osob podle státního občanství (vybrané evropské státy*, průměr let 2013 a 2014, v %)

*Ze států EU nedostupné údaje za Velkou Británii, Rakousko, Irsko, Řecko, Rumunsko, Slovinsko.
Pozn.: Za Německo, Francii, Polsko, Portugalsko, Kypr a Maltu pouze údaje ve zredukované struktuře.
Zdroj: Eurostat (demografická statistika), vlastní výpočty

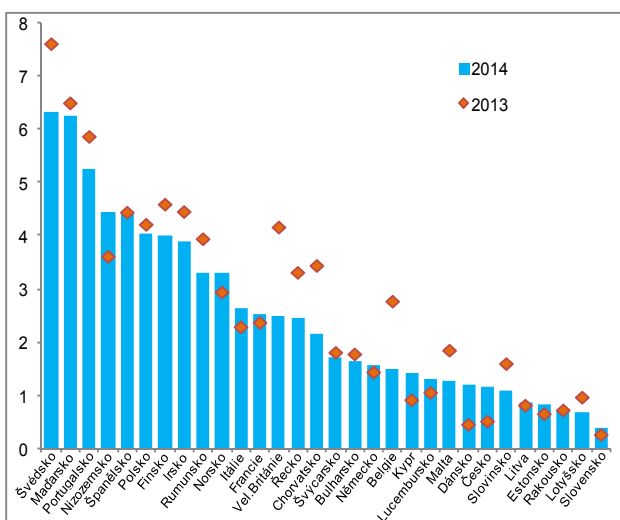
V Česku tvoří tradičně drtivou většinu přistěhovaných osob z Evropy

Skladba přistěhovaných podle státního občanství se v jednotlivých státech EU významně odlišuje. Nepestřejší strukturu v tomto směru v letech 2013 a 2014 vykázaly Španělsko, Itálie, Švédsko, Norsko a Belgie. Do této skupiny by se pravděpodobně zařadily také Francie a Velká Británie, u kterých však podrobněji členěné aktuální údaje o původu migrantů nejsou k dispozici. V Česku tvoří tradičně drtivou většinu přistěhovaných osoby z Evropy (v období 2013-2014 téměř 86 %, tedy šestý nejvyšší podíl z hodnocených zemí EU), v jejich rámci však jde o relativně pestrou strukturu se silným zastoupením občanů středoevropských států, ale i Ukrajiny, Ruska, Rumunska či Bulharska. „Domácí“ občané tvořili většinu přistěhovaných osob v pobaltských státech, na Slovensku, Polsku, Maďarsku a Portugalsku. Až na výjimky (Polsko, Lotyšsko) se však jednalo o státy s relativně slabší celkovou imigrací.

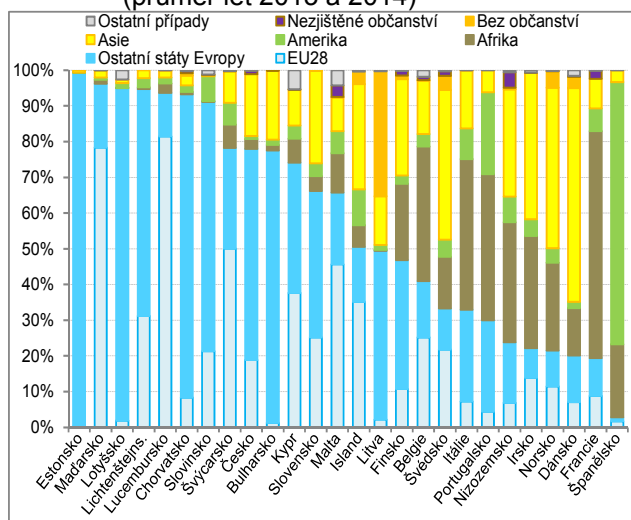
6.3.2. Ukazatele integrace cizinců v zemích EU

Vedle intenzity a struktury různých druhů migračních toků je důležité sledovat také míru integrace obyvatel s cizí státní příslušností ve svých hostitelských zemích. Završením dlouhodobého působení cizinců v konkrétní zemi může být snaha o získání občanství tohoto státu. Udělení občanství závisí na úspěšnosti dlouhodobého fungování cizince, jakož i na legislativních podmínkách v příslušné zemi.

Graf č. 27 **Nově udělená státní občanství jako % z celkového počtu osob s cizím státním občanstvím**

Graf č. 28 **Nově udělená občanství dle státu předchozího občanství ve vybraných evropských zemích (průměr let 2013 a 2014)**

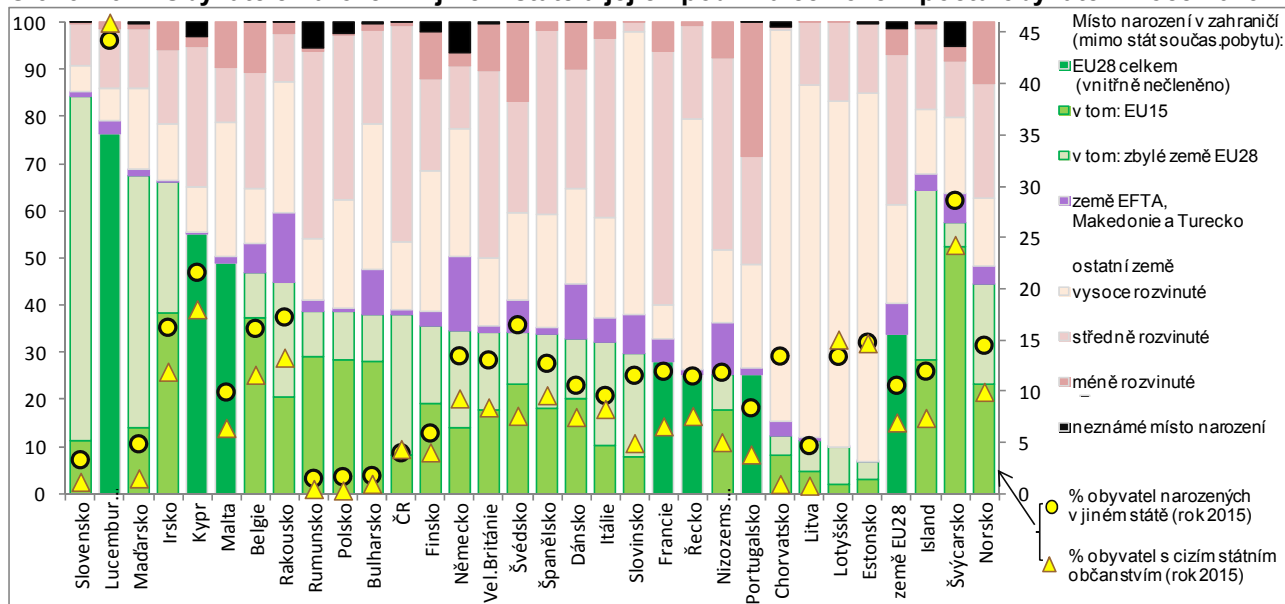
Zdroj: Eurostat (migrační statistika), vlastní výpočty

Nejnižší míru naturalizace vykazovaly v letech 2013 a 2014 pobaltské státy a Slovensko, podprůměrná byla i v ČR

Míra naturalizace, vyjádřená jako podíl udělených státních občanství v hostitelské zemi z celkového počtu obyvatel s cizí státní příslušností v této zemi žijících, byla v rámci hodnocených států v letech 2013 a 2014 nejvyšší ve Švédsku, Maďarsku a Portugalsku. Z podrobnějšího členění plyne, že ve Švédsku bylo mezi nově udělenými občanstvími 42 % bývalých občanů asijských států (z toho více než polovina z Iráku), a každý sedmý pocházel z Afriky (především z Eritrey a Somálska). Téměř tři čtvrtiny nově udělených maďarských občanství připadlo občanům Rumunska (pravděpodobně se jednalo o původní etnické Maďary žijící dlouhodobě např. v historickém Sedmihradsku). Nejnižší míru naturalizace naopak vykazovaly pobaltské státy a Slovensko. V Česku získalo v roce 2014 nově občanství 5,1 tis. osob, v relaci k celkovému počtu cizinců šlo však jen 1,2 %. Česko se tak zařadilo ke čtvrtině zemí EU s nejnižší mírou naturalizace a to přesto, že počet nových občanství se meziročně vlivem legislativy zvýšil 2,3 krát. Z Evropy pocházelo 80 % úspěšných žadatelů o české občanství, plná polovina z nich přímo z Ukrajiny.

Graf č. 29 Obyvatelé narození v jiném státě a jejich podíl na celkovém počtu obyvatel v roce 2013

Zdroj: Eurostat (demografická statistika), vlastní výpočty

Podíl osob narozených mimo ČR na celkovém obyvatelstvu v Česku činil v roce 2013 pouze 3,7 % obyvatel

Desetina obyvatel žijících v roce 2013 v zemích EU28 se narodila v jiném státě (než byl stát současného pobytu). Z toho u 17,7 mil. osob šlo o jiné státy Unie (převážně staré členské státy), dalších 33,7 mil. osob mělo své rodiště vně hranice současné EU – nejčastěji v tzv. středně rozvinutých státech (drtivá většina asijských států a zemí severní Afriky). Nejvyšší podíl cizinců („nerodáků“) nacházíme v malých otevřených ekonomikách – Lichtenštejnsku (63 %), Lucembursku (42 %), Kypru (24 %), dále v zemích dlouhodobě národnostně rozdělených (Chorvatsko, pobaltské státy) a také v tradičních imigračních zemích – Švýcarsku (28 %), Rakousku (16 %) či Švédsku (15 %). V největších ekonomikách EU se podíl takových cizinců pohyboval mezi 11,5–13,5 %, nižší byl pouze v Itálii (9,5 %). Velmi nízký podíl cizinců charakterizuje většinu mladších členských zemí EU (vč. ČR: 3,7 %), z ostatních členů jen Finsko (5,3 %).

Dominance narozených v sousedních zemích je u cizinců typická v alpských zemích, Pobaltí a také v balkánských státech

Pouze v pěti zemích Unie převažovali mezi cizinci obyvatelé narození v zemích současné EU, často šlo o osoby původem ze sousedních zemí (např. v alpských státech). Dominance narozených v sousedních zemích je u cizinců typická také v Pobaltí (Rusové) či balkánských státech. Kulturně i geograficky pestřejší skladba cizinců charakterizuje tradiční velké imigrační země EU s dosud silnými vazbami ke svým bývalým koloniím. Vysoký podíl narozených v nejméně vyspělých státech (západní, střední, východní Afrika) nacházíme mezi cizinci v Portugalsku a také v severovýchodních státech. Nadprůměrný podíl osob narozených ve středně rozvinutých státech mezi veškerými „cizinci“ v ČR (387 tis.) je odrazem vysokého počtu narozených na Ukrajině (100 tis.), Slovensku (80 tis.), Vietnamu (46 tis.), Rusku (29 tis.), ale i v Číně, Mongolsku či některých dalších zemích bývalého sovětského bloku.

Česko společně s Lotyšskem a Lucemburskem patřilo k jediným zemím EU, kde byl podíl cizinců vyjádřený místem narození nižší než v případě cizího státního občanství

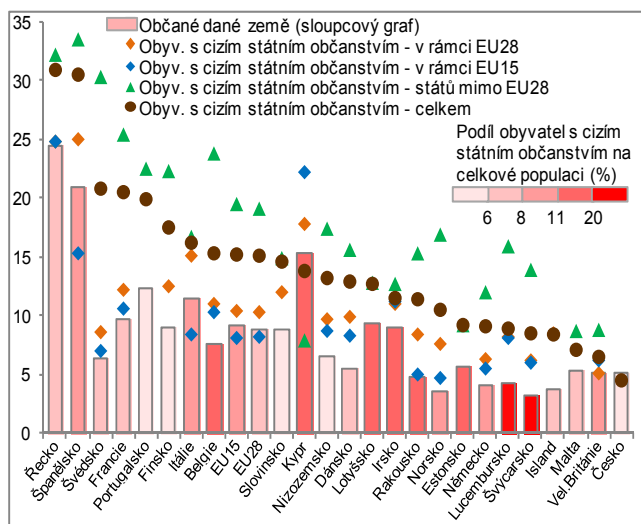
Zajímavé informace přináší srovnání pohledu na zastoupení „cizinecké populace“ optikou místa narození a prostřednictvím státního občanství. Zatímco osoby narozené v jiném státě tvořily v roce 2015 v populaci celé EU 10,5 %, osoby s cizím státním občanstvím jen 6,9 %. Největší rozdíly mezi oběma ukazateli nacházíme v zemích, které jsou cíli migrace dlouhodobě a v jejichž populaci se častěji vyskytují usazení migranti, kteří již prošli procesem naturalizace. Česko patřilo k malé skupině zemí, kde vyšší hodnoty dosahovaly osoby s cizím státním občanstvím, byť rozdíl oproti narozeným v zahraničí byl malý (jen 0,3 p.b.).

Sociální aspekty integrace cizinců, zachycované šetřeními prováděnými u domácností, charakterizují výrazně lépe situaci ve velkých ekonomikách s tradičně vysokým zastoupením cizinců

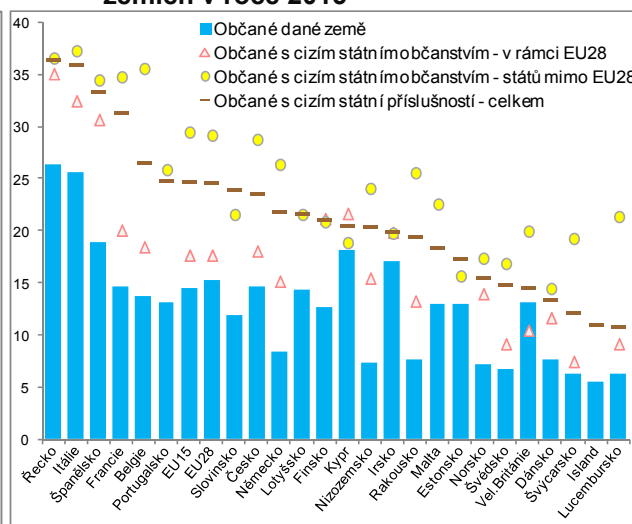
Sociální aspekty integrace cizinců lze na evropské úrovni poměrně dobře dokumentovat údaji z pravidelných sociálních šetření prováděných u domácností (zejména výběrové šetření pracovních sil a šetření o životních podmínkách). Jejich výsledky zachycují stav a dynamiku rozdílů v postavení „domácí“ populace a osob s cizím státním občanstvím. Důležité jsou přirozeně zejména pro státy s tradičně vysokým podílem cizinců. Naopak u zemí více homogenních, ke kterým patří většina novějších členských zemí EU (vč. Česka), je vypovídací schopnost

výsledků z výše uvedených šetření omezenější (především v možnostech zachytit vývojové tendence)²¹. Při interpretaci výsledků je třeba vzít v potaz i fakt, že část cizinců nevytváří klasické bytové domácnosti, ale přebývají v různých zařízeních (např. ubytovnách) a ve výsledcích statistických šetření tak obvykle nefigurují.

Graf č. 30 **Míra nezaměstnanosti podle státního občanství ve vybraných evropských státech v roce 2015**

Graf č. 31 **Podíl obyvatel ve věku 15-34 let mimo zaměstnání i formální vzdělávání podle občanství ve vybraných evropských zemích v roce 2015**

Zdroj: Eurostat (LFS), vlastní výpočty

V drtivé většině z 24 hodnocených států se cizinci v roce 2015 potýkali s výrazně vyšší mírou nezaměstnanosti než domácí obyvatelstvo

Důležitou charakteristikou cizinců v hostitelské zemi je jejich zapojení na pracovní trh. V tomto ohledu čelili cizinci větším obtížím než „domácí“ populace. Může to být způsobeno nedostatečnou či příliš specializovanou kvalifikací, jazykovými či jinými kulturními bariérami. V drtivé většině z 24 hodnocených států (vesměs z EU) se cizinci potýkali s výrazně vyšší mírou nezaměstnanosti než domácí obyvatelstvo. Podle očekávání také platilo, že cizinci ze zemí EU měli výrazně lepší postavení než migranti mimo „unijní prostor“. Pozice cizinců s občanstvím států tvořících EU15 se v téměř polovině zemí příliš nelišilo od situace domácí populace. Česko zaujímal v roce 2015 mezi hodnocenými státy zvláštní pozici, když míra nezaměstnanosti cizinců (především ze zemí EU) se nijak významně nelišila od nezaměstnanosti osob s českým státním občanstvím. Potvrzuje se tak skutečnost, že Česko je dlouhodobě cílovou zemí především pro pracovní migraci. Trh práce migrační toky do značné míry reguluje (např. když v době recese ztratily zaměstnanecká místa zejména manuálně pracující osoby často z bývalých postsovětských republik, následovala mnohdy jejich emigrace, např. ve vazbě na ukončení povolení k pobytu).

Na postavení mladých na pracovním trhu poukazuje indikátor podílu mladých, kteří nepracují a zároveň se neúčastní ani formálního vzdělávání

Na postavení mladých na pracovním trhu lze usuzovat nejen z jejich současného podílu mezi nezaměstnanými, ale i z účasti na formálním vzdělávání, které významně zvyšuje jejich pracovní perspektivy. Tyto skutečnosti zachycuje ukazatel podílu mladých (ve věku 15-34 let), kteří nepracují a zároveň se neúčastní ani formálního vzdělávání. Ve všech hodnocených evropských státech docilují v tomto ohledu vyšších hodnot ženy než muži. Částečně to může být způsobeno vyšší nezaměstnaností mladých žen, důležitější roli ale hraje skutečnost, že většina žen na mateřské, resp. rodičovské dovolené spadá právě do výše zmíněné věkové kategorie. Např. v Česku (mezi obyvatelstvem s českým občanstvím) nepracovalo, ani nestudovalo v tomto věku 7 % mužů, avšak téměř 23 % žen (podíl žen byl přitom jeden z nejvyšších v rámci EU). Projevuje se tak vliv rozdílné délky rodičovské dovolené mezi zeměmi EU. Pokud bychom hodnocení zúžili jen na věkovou skupinu 15-24 let, obdobný podíl žen v ČR by klesl pod 10 % a ve srovnání s celou EU by již byl mírně podprůměrný.

²¹ Ukazatele integrace cizinců je obecně potřeba interpretovat opatrně. Jejich zastoupení ve výběrových vzorcích v rámci pravidelných šetření u domácností bývá obvykle (nejen v případě ČR) nižší, než odpovídá jejich zastoupení na celkové populaci konkrétní země.

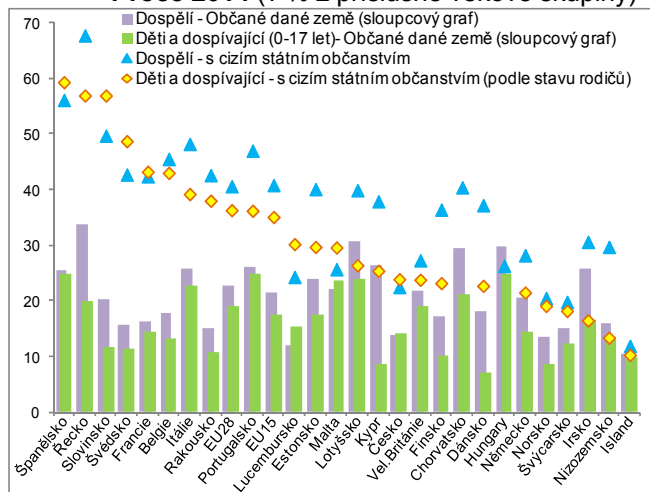

Ze srovnání „domácího“ obyvatelstva a cizinců plyne méně příznivé postavení u osob s cizím státním občanstvím, zejména žen. Jejich nižší intenzita zapojení na pracovní trh souvisí i s faktem, že u žen tvoří (oproti mužům) obecně častější důvod migrace zakládání rodin (což platí pro ČR). Naopak zapojení mladých mužů cizinců na trh práce se oproti jejich vrstevníkům z „domácí“ populace ve většině zemí EU tak výrazně neodlišovalo. Např. v Řecku či Itálii nestudovala ani nepracovala zhruba čtvrtina mladých mužů (bez významnějších rozdílů dle občanství), u žen cizinek to však byla bezmála polovina (zatímco u ostatních žen z řad domácí populace okolo 30 %).

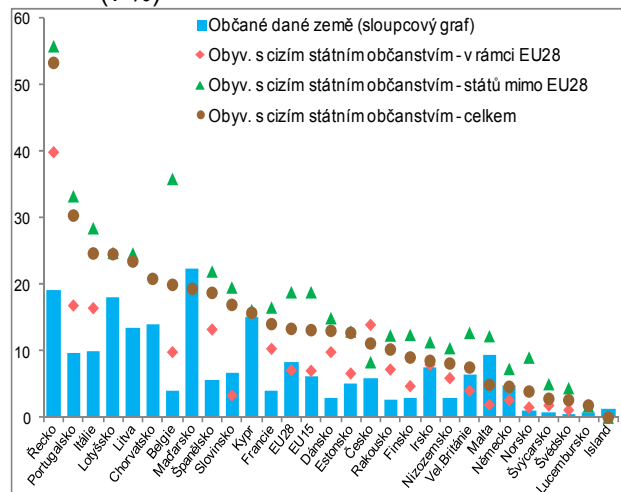
Cizinci jako celek se na trhu práce v ČR uplatňovali velmi dobře, avšak míra zapojení mladých cizinců patřila k podprůměrným

Zajímavé je také srovnání míry zapojení mladých migrantů s celkovou mírou nezaměstnanosti osob s cizím státním občanstvím. Např. ve Švédsku kontrastovalo vysoké zapojení mladých na trh práce s vysokou mírou nezaměstnanosti všech cizinců (přes 20 % třetí nejvyšší ze srovnávaných zemí). Spíše opačná situace panovala v ČR, kde se cizinci jako celek uplatňovali na trhu práce velmi dobře, avšak míra zapojení mladých cizinců patřila (zejména vlivem žen) k podprůměrným. Vysvětlení lze hledat mj. ve vysokém zastoupení občanů Slovenska, kteří zde ve zvýšené míře studují na vysokých školách a posléze často i zakládají rodiny.

Graf č. 32 **Míra ohrožení obyvatel příjmovou chudobou či sociálním vyloučením* dle státního občanství ve vybraných evropských státech v roce 2014 (v % z příslušné věkové skupiny)**

Graf č. 33 **Podíl silně materiálně deprivovaných²² obyvatel podle státního občanství ve vybraných evropských státech v roce 2014 (v %)**

* Podíl osob s ekvivalizovaným disponibilním příjmem pod hranicí příjmové chudoby, která se stanoví jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu (po sociálních transferech). Zahrnuje také osoby ohrožené sociálním vyloučením (tj. osoby buď ohrožené příjmovou chudobou, nebo žijící v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou, nebo silně materiálně deprivované osoby).

Zdroj: Eurostat (EU-SILC), vlastní výpočty

Sociální aspekty integrace cizinců vedle nezaměstnanosti komplexněji zachycují ukazatele míra ohrožení chudobou (jako podíl obyvatel v příslušné sociodemografické skupině žijících v domácnostech pod hranicí příjmové chudoby). Mírně odlišný pohled lze získat z materiální deprivace (na základě subjektivního hodnocení nemožnosti dovolit si z finančních důvodů některé v evropském kontextu běžné výdaje – např. dovolená, automobil).

V drtivé většině evropských států byly příjmovou chudobou, popř. sociálním vyloučením více ohroženy

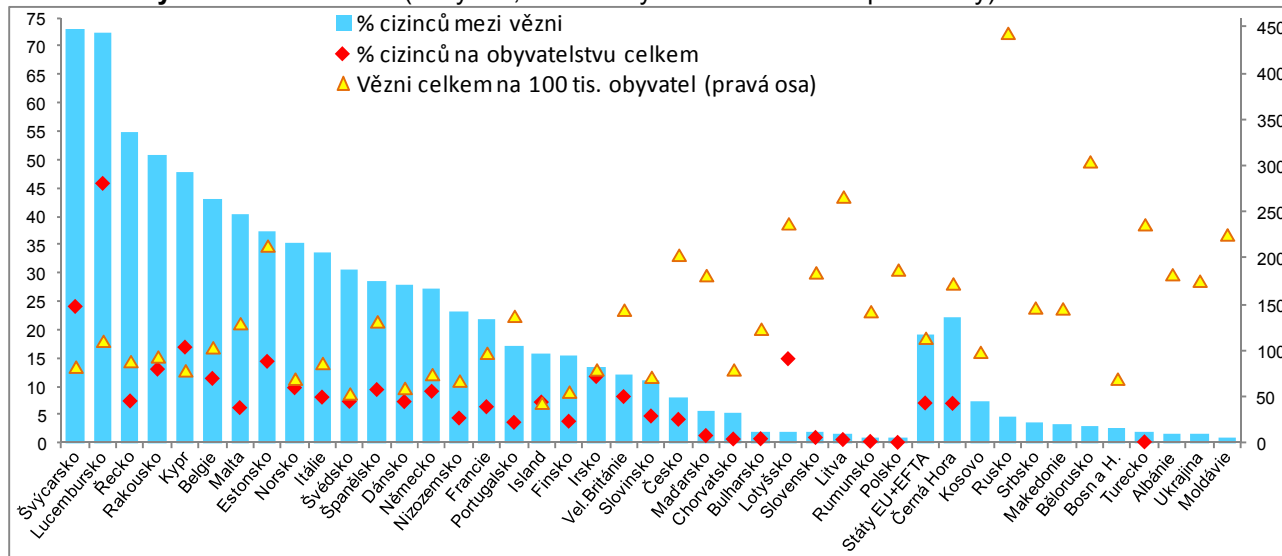
Z výsledků z roku 2014 je patrné, že prakticky ve všech hodnocených evropských státech (včetně ČR) byli oproti „domácímu“ obyvatelstvu chudobou či sociálním vyloučením více ohroženi obyvatelé s cizím státním příslušností. Platilo to jak pro

²² Za silně materiálně deprivované (ekonomicky strádající) jsou považovány osoby, jejichž životní podmínky jsou významně ovlivňovány nedostatkem finančních a jiných zdrojů. Konkrétně to znamená, že se jejich domácnost běžně ve svém životě setkává alespoň se čtyřmi problémy (z devíti následujících), kdy si nemůže dovolit: i) platit nájem nebo účty za služby, ii) přiměřeně vytápět byt, iii) realizovat nepředpokládané výdaje (pro ČR za rok 2014 ve výši 9 600 korun), iv) jíst maso, ryby nebo jiné bílkoviny každý druhý den, v) strávit týden dovolené mimo domov (platí pro všechny členy domácnosti), vi) užívat automobil, vii) mít pračku, viii) vlastnit barevný televizor, nebo ix) používat telefon.

osoby s cizí státní příslušností než „domácí“ obyvatelstvo

dospělé osoby, tak i pro děti a dospívající. Ze států s vyšším podílem cizinců na populaci měli relativně nejhorší postavení cizinci ve Španělsku, Švédsku, Belgii, Rakousku či Francii. Naopak v Německu či Švýcarsku byla disproporce mezi „domácím“ obyvatelstvem a cizinci relativně nízká. Do uvedeného ukazatele se obecně promítá jak postavení cizinců na trhu práce, tak i vliv sociální politiky, jakož i subjektivní názory cizinců (v případě materiální deprivace).

Graf č. 34 **Zastoupení cizinců mezi vězni, v celé populaci a počet osob ve věznicích na 100 tis. obyvatel v roce 2015*** (státy EU, EFTA a vybrané ostatní evropské státy)

*% cizinců mezi vězni: rok 2011 – Německo, rok 2012 – Bulharsko, rok 2013 – Belgie, Estonsko, Island, Nizozemsko, rok 2014 – Francie, Lucembursko, Malta, Rakousko, Slovensko.

Zdroj: International Centre for Prison Studies, vlastní výpočty

Vyšší podíl cizinců mezi vězni, než bylo jejich zastoupení na celkové populaci v příslušných zemích, bylo možné nalézt v ekonomicky vyspělých státech EU

Významným ukazatelem míry integrace cizinců v sociální oblasti představuje jejich podíl na bezpečnosti v dané zemi. Na tuto skutečnost lze soudit např. ze zastoupení obyvatel s cizí státní příslušností mezi vězeňskou populací (zahrnující jak osoby v samotném výkonu trestu, tak i osoby vazebně stíhané). Z posledních dostupných údajů (pro většinu srovnávaných evropských zemí z období roku 2015 až první poloviny roku 2016) vyplývá, že v ekonomicky vyspělých státech EU tvořili cizinci výrazně vyšší podíl na vězeňské populaci, než bylo jejich zastoupení na celkové populaci v příslušných zemích. Nejvíce patrné to bylo např. v alpských či skandinávských státech. Určitou výjimku tvořily v tomto ohledu pouze Velká Británie a Irsko, kde byly oba příslušné podíly zhruba srovnatelné. V novějších členských zemích EU tvoří cizinci vesměs jen zlomek vězeňské populace, jejich zastoupení na celkovém obyvatelstvu je však také nízké. V Česku tvořili cizinci 4,3 % obyvatel, ve věznicích byl na počátku roku 2016 jejich podíl téměř dvojnásobný.

Je třeba vzít v potaz také skutečnost, že část cizinců ve věznicích se nutně nemusí rekrutovat z dlouhodobě legálně žijících osob v dané zemi (mohou to být např. pouze turisté, tranzitující osoby či nelegální migranti) a naopak část cizinců může být za lehčí trestné činy vyhoštěna ze země či si mohou svůj trest odpykat ve vězení ve své mateřské zemi. V zastoupení cizinců na vězeňské populaci se odráží i odlišná věková skladba „domácího“ obyvatelstva a cizinců (mezi nimiž významně převládají osoby v mladším produktivním věku, které jsou z hlediska kriminality „rizikovější“ než např. děti či senioři).

6.4. Ekonomický přínos migrace v podobě remitencí

6.4.1. Způsob zachycení migrace prostřednictvím toků remitencí

Ekonomický význam migrace obyvatel je možné hodnotit z různých aspektů. Jedním z nejvýznamnějších je bezesporu pohled přes toky remitencí mezi domácnostmi. Tyto expertní odhady (zachycené především statistikou platební bilance) poskytují relativně komplexní obraz o vzájemných vztazích mezi

Rozdílné zachycení peněžních toků u osob pobývajících v cílové zemi krátkodobě oproti osobám s pobytem přesahujícím jeden rok

zdrojovými a cílovými migračními zeměmi. Jejich výhodou je i fakt, že přihlíží k různým druhům migračních toků. Výdělky sezónních pracovníků, pendlerů, či obecně krátkodobě pobývajících „neusazených“ migrantů, kteří jsou v cílové zemi považováni za nerezidenty, jsou zachyceny ve formě náhrad zaměstnancům²³, resp. přesněji prostřednictvím (hrubých) mezd a platů. Oproti tomu u dlouhodobě pobývajících pracovníků (obvykle déle než jeden rok)²⁴, kteří jsou v cílové zemi statisticky pojímáni již za rezidenty a významnou část svých příjmů využijí primárně ke krytí životních nákladů v hostitelské zemi, je ekonomický aspekt migrace vyjádřen ve formě tzv. běžných (osobních) transferů (mezi domácnostmi v cílové a zdrojové zemi migrace)²⁵. Nová metodika platební bilance, která se snaží mj. přesněji podchytit dopady rozličných globalizačních procesů (vč. pracovní migrace), zavádí ještě doplňkové ukazatele remitencí. Jde o tzv. osobní remitence, které jsou souhrnem všech běžných i kapitálových transferů (v peněžní i naturální podobě) mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi a čistých příjmů krátkodobě působících migrantů (tj. náhrad zaměstnancům snížených o jimi placené daně i sociální příspěvky a také o dopravní náklady spojené s pracovními pohyby v zahraničí – např. u sezónních pracovníků). Druhým ukazatelem jsou tzv. celkové remitence, které vedle osobních remitencí obsahují ještě sociální dávky (v peněžní i naturální podobě), které domácnosti získávají v rámci sociálního pojištění (včetně penzijních dávek).

Výše uvedené postupy by měly vést ke zpřesnění makroekonomického pohledu na pracovní migraci. Složitost statistického zachycení i dosud relativně krátká doba platnosti nových metodických postupů se odrážejí v omezené dostupnosti delších časových řad u většiny evropských států, obtížné je i hodnocení aktuálních tendencí (poslední dostupné údaje jsou za rok 2014). Tyto překážky je možné zčásti překonat využitím podobných údajů z národních účtů.

6.4.2. Toky remitencí v Česku

Počet krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků v ČR přesahuje počet rezidentů pracujících v zahraničí, i tak je ale Česko čistým příjemcem náhrad zaměstnancům

Přestože počet krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků (nerezidentů) působících v ČR tradičně převyšuje obdobné počty českých pracovníků v zahraničí, stalo se Česko čistým plátcem náhrad zaměstnancům jen v letech 2005–2010²⁶. Především v době dozívající konjunktury (rok 2008) byl příliv zahraničních pracovníků do ČR silný a odrazil se i v následujícím roce ve vysokém počtu (téměř 140 tis.) „neusazených“ migrantů. V období let 2008–2009 vynaložili rezidentští zaměstnavatelé v Česku na tyto zahraniční pracovníky dle údajů národních účtů v průměru ročně ve formě náhrad téměř 41 mld. korun. Samotní pracovníci získali na hrubých mzdách a platech 32,2 mld. korun, téměř dvojnásobně toho, co naopak obdrželi rezidenti ČR krátkodobě pracující v zahraničí.

Pokles výdělků krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků v Česku se zastavil až v roce 2015

Postupný dopad recese na trh práce v ČR se plně projevil v roce 2010, když Česko vyplatilo nerezidentům na mzdách a platech již „jen“ o 2,9 mld. korun více než inkasovali tuzemští pracovníci v zahraničí. Pokles výdělků krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků v Česku se zastavil až v roce 2015, ti ale obdrželi na mzdách a platech oproti dosud rekordnímu roku 2008 o plných 55 % méně (při snížení samotného počtu pracovníků o 60 %).

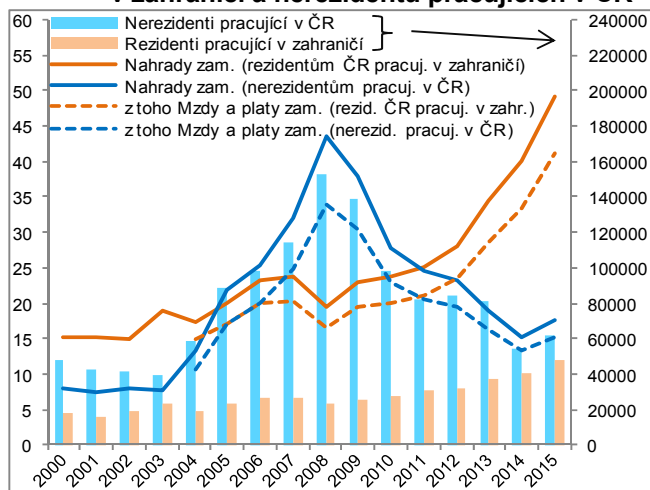
²³ Ve formě náhrad zaměstnancům jsou pojímány i výdělky osob, které jsou v cílové zemi považovány již za rezidenty, nerezidentem je zde však jejich zaměstnavatel (např. ambasády, mezinárodní organizace).

²⁴ Hranice jednoho roku pobytu je široce používána k odlišení rezidentů a nerezidentů pobývajících v zahraničí. Pokud délka pobytu přesáhne dvanáct měsíců, jsou v hostitelské zemi považováni již za rezidenty (a ve vztahu ke zdrojové zemi migrace jde pak o její nerezidenty). Existují však některé specifické skupiny migrujících osob, na které se toto pravidlo nevztahuje – např. studenti, pacienti čerpající lékařskou péči, příslušníci armády, členové lodních posádek, diplomaté, státní zaměstnanci v teritoriálních enklávách apod.

²⁵ Nová metodika platební bilance (BPM6) zavádí pojem „osobní transfery“, které zahrnují všechny běžné peněžní nebo naturální transfery mezi rezidentními a nerezidentními domácnostmi bez ohledu na zdroj příjmu a vztah mezi domácnostmi. Dřívější „Remitence pracovníků“ byly proti současné praxi pojímány v podstatně užším pojetí a uvažovaly pouze o příjmech ze zaměstnání a do remitencí zahrnovaly jen ty prostředky, které migranti zaslali pouze svým příbuzným osobám za účelem jejich podpory.

²⁶ Česko bylo ve vztahu k nerezidentům v pozici čistého plátce náhrad zaměstnancům ještě v období 1993–1997, hloubka deficitu však byla ve srovnání zejména s roky 2008 a 2009 výrazně nižší, a to i při zohlednění významného růstu cenové hladiny.

Graf č. 35 **Náhrady zaměstnancům, resp. mzdy a platy (v mld. korun) a počet rezidentů pracujících v zahraničí a nerezidentů pracujících v ČR**

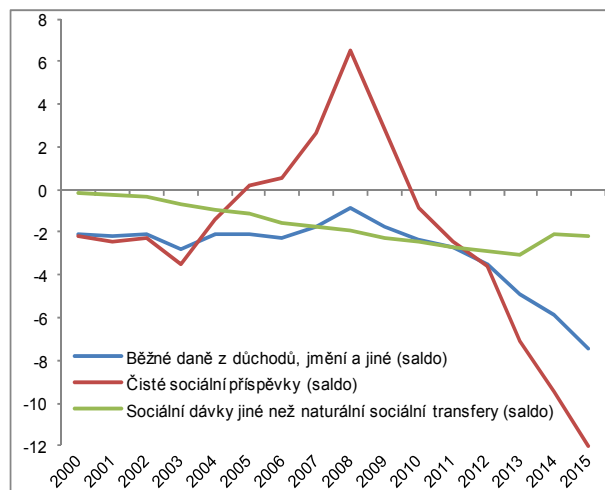
Zatímco počet tuzemských pracovníků působících v zahraničí narostl mezi roky 2012 a 2015 o polovinu, celkový objem jejich hrubých výdělků byl vyšší o tři čtvrtiny

Průměrné výděvky rezidentů v zahraničí byly v roce 2015 oproti výdělkům v ČR vyšší zhruba 2,5krát

Česko je dlouhodobě čistým plátcem běžných daní z důchodů,...

...v případě čistých sociálních příspěvků od roku 2010

Graf č. 36 **Saldo ČR u vybraných běžných transferů s nerezidenty (v mld. korun, běžné ceny)**

Zdroj: ČSÚ (národní účty), vlastní výpočty

Tuzemským pracovníkům se v zahraničí naopak dařilo, jejich hrubé výděvky narostly mezi roky 2012 a 2015 o celé tři čtvrtiny, počet pracovníků byl přitom vyšší jen o polovinu. Atraktivitu práce v zahraničí (především v zemích EU) zvyšovaly přetrvávající výrazné rozdíly ve mzdovém ohodnocení v některých profesích (např. ve zdravotnictví, sociální péči), rychlé „pokrizové“ zotavení ekonomik, jež plní funkci tradičních migračních destinací pro pracovníky z ČR (Německo, Velká Británie) i řízené oslabení kurzu koruny. Naopak pozice zahraničních pracovníků v ČR byla vleklou recesí silně ovlivněna. To se týkalo zejména osob ze zemí mimo EU, které (bez ohledu na svou původní kvalifikaci) byli zaměstnáni především v kvalifikačně méně náročných manuálních profesích a jejich pracovní místa v období recese často zanikala. Snížená poptávka po těchto zahraničních pracovnících se následně odrazila především výrazným oslabením přílivu nových pracovníků a tedy i počtu v Česku pracujících nerezidentů.

Česko se stalo čistým příjemcem, neboť v roce 2015 činilo saldo a mezd platů +25,9 mld. korun. Zároveň bezmála 50 tis. rezidentů ČR krátkodobě pracujících v zahraničí (polovina z nich v Německu) si vydělalo na mzdách a platech přes 41 mld. korun, hrubý výdělek na jednoho pracovníka tak byl oproti úrovni v ČR zhruba 2,5 vyšší. Naopak průměrné výděvky krátkodobě působících zahraničních pracovníků v Česku obdobné úrovně za ČR nedosahovaly.

Náhrady vyplacené zaměstnancům poskytují ale pouze hrubý obraz skutečných výdělků, s nimiž mohou pracovníci disponovat (čistých mezd a platů). Ty jsou oproti náhradám sníženy o sociální příspěvky (placené jak zaměstnavateli, tak i samotnými zaměstnanci), do místně příslušných veřejných rozpočtů odvádí zahraniční pracovníci rovněž i běžné daně. Na první pohled je poněkud překvapivé, že na běžných daních z důchodů (tvořených z drtivé většiny daní z příjmů od zaměstnanců) odvedli zahraniční pracovníci v Česku méně než rezidenti ČR pracující v zahraničí, a to ve všech sledovaných letech – tedy i v období konjunktury, kdy objem vyplacených mezd a platů zahraničním pracovníkům v Česku viditelně převýšil obdobné výděvky získané rezidenty ČR v zahraničí. Vysvětlení lze hledat v odlišnostech daňového systému Česka oproti zemím, kde rezidenti ČR nejčastěji pracují (např. celkové zdanění práce, nastavení daňových slev či míra progresivity, kdy nadprůměrné výděvky jsou zdaněny vyšší sazbou). Naznačují to i detailnější údaje z roku 2015. Rezidenti ČR odvedli v zahraničí na běžných daních z důchodů 8,2 mld. korun (resp. necelých 17 % jim vyplacených náhrad), krátkodobě působící zahraniční pracovníci v Česku 0,7 mld. (tj. 4 % z celkových náhrad).

Významnějším zdrojem příjmů pro veřejné rozpočty jsou (ve srovnání s běžnými daněmi z výdělečné činnosti) sociální příspěvky (směřující do systému zdravotního a sociálního pojištění). Saldo čistých sociálních příspěvků ČR s nerezidenty bylo (na rozdíl od běžných daní) poměrně přesným zrcadlovým obrazem salda náhrad

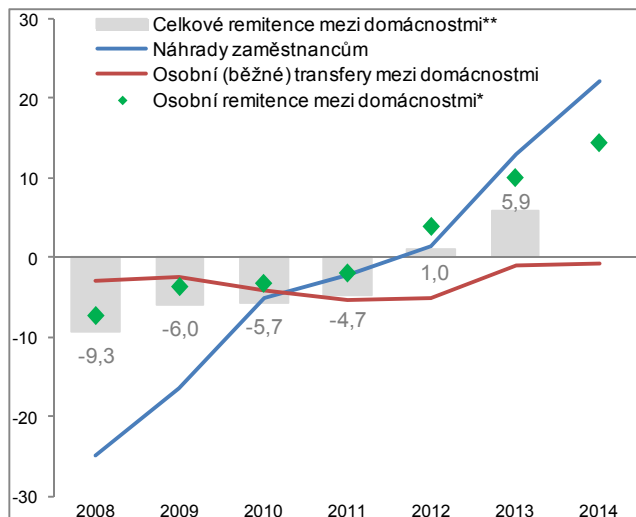

zaměstnancům. V konjunkturálním období bylo Česko díky silnému přílivu nových pracovníků ze zahraničí čistým příjemcem, v roce 2008 dosáhlo saldo čistých sociálních příspěvků 6,5 mld. korun. Naopak v letech 2013 až 2015 propadala ČR do hlubších deficitů (až ke 12 mld. korun) vlivem zrychleného růstu počtu i průměrných výdělků českých pracovníků v zahraničí.

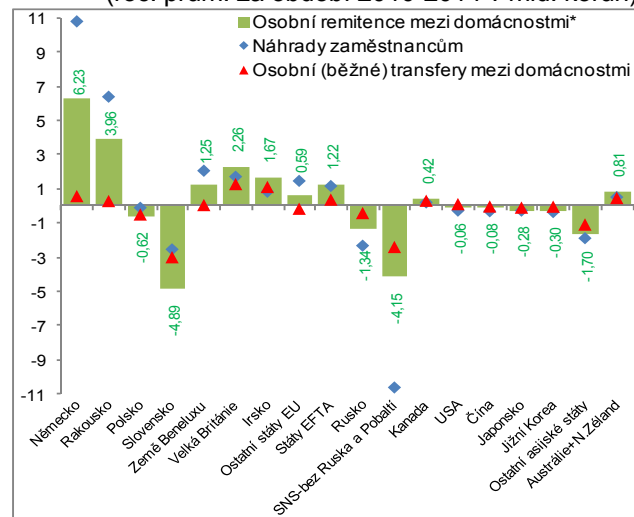
Na sociálních dávkách (především penzijních dávkách) zaplatilo Česko v čistém nejvíce v roce 2013

Důležitým prvkem přerozdělení jsou také sociální dávky. Jejich saldo (bez započtení naturálních sociálních transferů) je pro ČR dlouhodobě nepříznivé. Výše deficitu (nejcitelnější v roce 2013 v hodnotě -3 mld. korun) byla sice ve srovnání s ostatními běžnými transfery s nerezidenty relativně mírná, avšak dlouhodobě se neustále prohlubovala (vyjma roku 2014). Naznačený zlom v roce 2014 může souviset s rozrůstajícím se počtem českých pracovníků krátkodobě pracujících v zahraničí, kteří část svých příjmů mohou dostávat ve formě sociálních dávek. Klíčovou položku salda sociálních dávek však tvoří rozdíl mezi penzijními dávkami, které inkasují rezidenti v ČR z ciziny a dávkami, které odchází nerezidentům do zahraničí. Z údajů České správy sociálního zabezpečení vyplývá, že počet důchodců s nárokem na český důchod v zahraničí vzrostl mezi roky 2005 a 2015 z 36 na 86 tis. Z velké většiny šlo o vztahy se sousedními státy. Saldo sociálních dávek tak reflektuje především dlouhodobé migrační vztahy, zatímco saldo náhrad zaměstnancům popisuje pozici krátkodobě působících (neusazených) zahraničních pracovníků.

Graf č. 37 Saldo ČR u hlavních druhů remitencí (v mld. korun, běžné ceny)

Graf č. 38 Saldo ČR u hlavních druhů remitencí s vybranými státy či jejich uskupeními (roč. prům. za období 2010-2014 v mld. korun)

*Osobní remitence jsou souhrnem všech transferů mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi a čistých příjmů krátkodobě působících migrantů (tj. náhrad zaměstnancům snížených o jimi placené daně i sociální příspěvky a také o dopravní náklady spojené s pracovními pohyby v zahraničí).

** Celkové remitence zahrnují osobních remitencí navýšené o sociální dávky, které domácnosti získávají v rámci sociálního pojištění (tj. včetně penzijních dávek).

Zdroj: Eurostat (statistika platební bilance), vlastní výpočty

Kromě údajů z národních účtů disponuje daty o remitencích i výkaz platební bilance

Další pohled na toky remitencí umožňují údaje z platební bilance. Potvrzují již dříve zmiňovaný silný růst výdělků českých pracovníků krátkodobě pracujících v zahraničí po roce 2012. Ti inkasovali ve formě náhrad zaměstnancům v roce 2014 proti konjunkturálnímu roku 2008 více než dvojnásobek, naopak obdobné výdělků zahraničních pracovníků v Česku za stejné období poklesly ze 44 mld. na 16 mld. korun. Ekonomika ČR se postupně stala čistým příjemcem zaměstnanecských náhrad, mezi roky 2008 a 2014 se výsledné saldo zlepšilo o 47 mld. korun.

Zatímco v případě krátkodobě pobývajících pracovníků je Česko čistým příjemcem finančních

Situace v případě dlouhodobě pobývajících migrantů však byla odlišná. Česko bylo v období let 2008-2014 čistým plátcem osobních transferů mezi domácnostmi, byť hloubka deficitu nebyla výrazná²⁷. Celková bilance osobních transferů je ovlivněna

²⁷ Na základě údajů národních účtů lze předpokládat, že v roce 2015 již objem osobních transferů mezi domácnostmi, který získala ČR ze zahraničí, převyšil obdobné transfery, které zaslali dlouhodobě usazení zahraniční pracovníci v Česku do svých mateřských zemí. Kladné saldo běžných transferů mezi domácnostmi vykazovala ČR také nepřetržitě mezi roky 1993 až 2006.

prostředků, u dlouhodobě pobývajících migrantů tomu bylo (dle dat do roku 2014) naopak

nejen počty dlouhodobě pobývajících migrantů a jejich výdělky, ale i výši životních nákladů, mírou integrace migrantů v hostitelských zemích (např. zdali zde již žijí s rodinnými příslušníky) a rozdíly v ekonomické vyspělosti mezi hostitelskými a „mateřskými“ státy migrantů. Lze předpokládat, že méně příznivá bilance Česka z hlediska osobních transferů reflektuje vyšší životní náklady českých pracovníků dlouhodobě usazených především ve vyspělých státech EU, podobně jako silnou tendenci k podpoře rodinných příslušníků ve své mateřské zemi u některých skupin migrantů (např. z Ukrajiny), jejichž příchod do Česka byl z výrazné většiny motivován čistě ekonomickými důvody.

Saldo osobních remitencí je v případě ČR kladné od roku 2012,...

Komplexnější pohled na pracovní migraci poskytují údaje o osobních remitencích (mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi). Nejsou prostým součtem dvou předchozích ukazatelů, neboť operují pouze s čistými příjmy krátkodobě pobývajících migrantů (včetně zohlednění dopravních nákladů spojených s pracovními pohyby v zahraničí). Pozice ČR se mezi roky 2008 a 2014 plynule zlepšovala, od roku 2012 se stala čistým příjemcem remitencí. V roce 2014 získalo Česko na osobních remitencích 36,8 mld. korun, domácnostem do zahraničí bylo naopak převedeno 22,4 mld. korun. O zlepšení celkové bilance se rozhodující měrou zasloužilo příznivé saldo čistých příjmů krátkodobě pobývajících migrantů.

...na aktivní stránce jsou nejdůležitější příjmy z Německa a Rakouska

Není překvapivé, že nejdůležitějšími státy z hlediska přílivu osobních remitencí jsou pro ČR dlouhodobě Německo a Rakousko. Dobrá dostupnost v kombinaci s relativně slabší ekonomickou úrovní bezprostředně přilehlých regionů z české strany dělá z těchto zemí ideální cíl pro pendlery, resp. krátkodobě pobývajících migranty. Podle údajů platební bilance se Německo, resp. Rakousko v roce 2014 podílely na celkových náhradách, které inkasovali tito pracovníci ČR ze zahraničí 42 %, resp. 24 %. Na významnější příjmy si přišli rezidenti ČR pracující také ve Francii, zemích Beneluxu, Velké Británii a Švýcarsku. V případě dlouhodobě usazených migrantů získávaly domácnosti v ČR prostřednictvím osobních transferů nejvíce z Velké Británie a Irska, ze států mimo EU pak z Austrálie a Kanady, naopak do USA proudil i relativně silný protisměrný tok z ČR (celková bilance ČR a USA byla u osobních remitencí v úhrnu za období 2010-2014 dokonce mírně deficitní). Nejvýznamnější čisté odtoky remitencí zaznamenala ČR s postsovětskými republikami, Slovenskem a většinou významných asijských ekonomik. Zatímco v případě postsovětských republik a z menší části i u asijských států byli za čisté odtoky remitencí „odpovědní“ především krátkodobě pobývajících pracovníci, u Slovenska šlo spíše o transfery od dlouhodobě usazených migrantů.

6.4.3. Toky remitencí v zemích EU

Pro některé menší státy představují remitence důležitý zdroj celkových příjmů

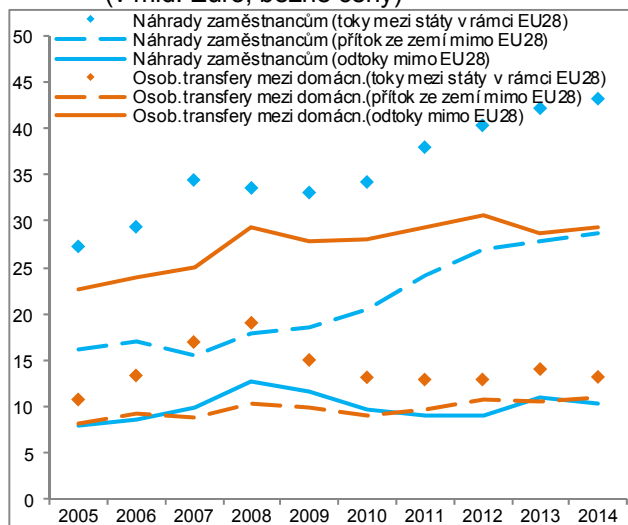
Toky remitencí je možné sledovat i na evropské úrovni. Mnohé země, které jsou v pozici čistých plátců (jde často o nejvyspělejší státy), generují v absolutní výši vysoké toky remitencí – jejich důležitost je však vzhledem k celkové velikosti místní ekonomiky spíše okrajová. Naopak pro některé menší státy, které jsou zároveň i čistými příjemci různých druhů remitencí, představují tyto prostředky významný zdroj celkových příjmů (např. v rámci běžného účtu platební bilance), mají pozitivní dopad na redukci míry chudoby obyvatel a mohou stimulovat budoucí ekonomický růst.

Kvalita dat o remitencích jednotlivých států je odlišná

Význam remitencí pro ekonomiky jednotlivých států se tedy značně odlišuje, což se projevuje mj. i v rozličné míře pozornosti a pečlivosti, kterou národní statistické instituce věnují rozvoji vhodných nástrojů a metod pro jejich expertní odhady. Nároky na statistické autority se zvýšily i v souvislosti s implementací nového metodického manuálu platební bilance, jenž se snaží o přesnější kvantifikaci peněžních toků především mezi státy EU plynoucí z různých forem pohybů pracovníků za prací. Důsledkem těchto skutečností je dosud omezená dostupnost nově definovaných doplňkových ukazatelů (osobní remitence, celkové remitence), podobně jako metodicky srovnatelných časových řad (vyjma EU jako celku a některých významných migračních států). Obtížná je i kvantifikace konkrétních toků mezi jednotlivými státy, a to zejména u dlouhodobě usazených migrantů (resp. u běžných transferů mezi domácnostmi).

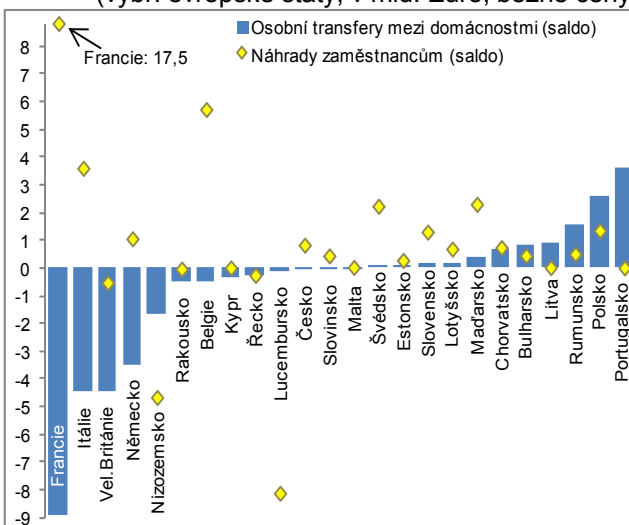

Graf 50. č. 39 **Náhrady zaměstnancům a osobní transfery (mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi) v EU**
(v mld. Euro, běžné ceny)

*Pozn.: Saldo náhrad zaměstnancům vyjadřuje rozdíl náhrad vyplacených rezidentům (daného státu, resp. celé EU) pracujícím v zahraničí a náhrad vyplacených (v daném státě resp. celé EU) nerezidentům. Osobní transfery zahrnují všechny běžné transfery mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi bez ohledu na zdroj příjmu a (příbuzenský) vztah mezi domácnostmi.

Graf 50. č. 40 **Saldo osobních transferů (mezi rez. a nerezidentskými domácnostmi) a saldo náhrad zaměstnancům* v roce 2014**
(vybr. evropské státy, v mld. Euro, běžné ceny)

Zdroj: Eurostat (statistika platební bilance), vlastní výpočty

V případě dlouhodobě pobývajících pracovníků je EU čistým plátcem,...

Evropská unie jako celek je dlouhodobě výrazným čistým plátcem osobních transferů mezi domácnostmi. Rezidentské domácnosti v EU získaly v roce 2014 od nerezidentů (dlouhodobě usazených osob, především pracovníků) ze států mimo EU 11 mld. Euro (čtvrtinu ze Švýcarska, 16 % z USA, osminu z Asie – především Číny a zemí v okolí perského zálivu, desetinu shodně z Afriky a Jižní Ameriky a téměř 5 % z Ruska podobně jako z Austrálie). Naopak rezidenti v zemích Unie zaslali mimo EU (většinou příbuzným do svých mateřských států) 29,7 mld. Euro. Téměř 28 % odtoků z EU směřovalo do Afriky (především severní, centrální a jižní), čtvrtina do Asie (resp. 6 % přímo do Číny), sedmina do Jižní Ameriky, podobně jako do zbývajících evropských států (4,4 % přímo to Turecka). Do USA směřovalo 6,3 % osobních transferů domácnostem a do Švýcarska jen 1,3 %. Za poslední desetiletí se záporné saldo EU s ostatními státy u osobních transferů mezi domácnostmi mírně prohloubilo, především vlivem dynamického růstu objemu odtoků z EU v období silného růstu unijních ekonomik (2005-2008).

...u krátkodobě působících pracovníků je však saldo (náhrad zaměstnancům) kladné

Pokud jde o výdělky krátkodobě působících zahraničních pracovníků (vyplácené ve formě náhrad zaměstnancům), byla celá EU jejich čistým příjemcem. V roce 2014 vyplatily státy EU těmto pracovníkům (kteří byli rezidenty zemí mimo EU) na náhradách 10,3 mld. Euro, na rezidenty EU naopak všechny „mimounijní“ ekonomiky vynaložily 28,7 mld. Euro. Bilanci EU se „zahraničím“ však zásadně ovlivňují státy sdružení EFTA, které jsou s Uníí velmi intenzivně hospodářsky propojeny. Prakticky celou výši kladného salda náhrad EU měly na svědomí vztahy se Švýcarskem, bez jeho započtení a také ostatních zemí EFTA (především Norska a Lichtenštejnska) by byla již celková bilance se „zahraničím“ v deficitu. EU byla čistým plátcem náhrad především ve vztahu k balkánským státům a postsovětským republikám (v úhrnu -2,1 mld. Euro), zejména vlivem vztahů těchto zemí s Německem, Polskem a Českem. Unie mírně ztrácela i s rozvojovými státy, avšak významnost toků zaměstnaneckých náhrad EU se všemi mimoevropskými státy (vyjádřená ve formě obratu) nedosahovala ani úrovně vztahů EU a samotného Švýcarska. Více než čtvrtinu obratu EU s mimoevropskými státy přitom představoval vztah s USA.

Počet krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků v Unii pocházejících z jiného členského státu se dlouhodo-

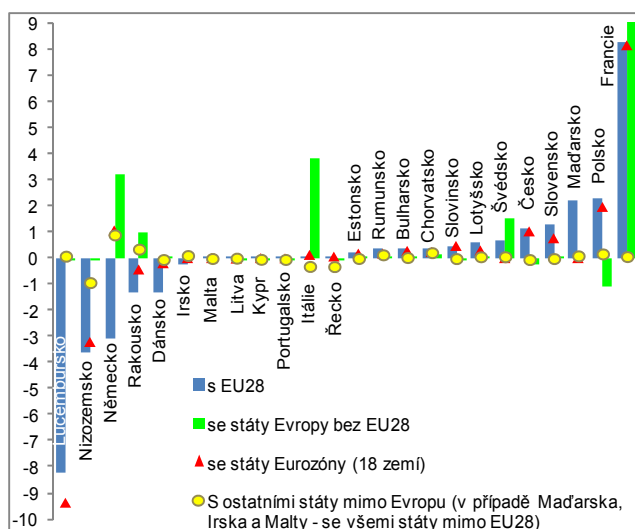
Odliv prostředků z EU (souvisejících se zahraniční migrací) do vzdálenějších států (Afriky, Asie, Latinské Ameriky, ale i Turecka) se realizoval především formou osobních transferů mezi domácnostmi, v případě evropských států spíše skrze

bě zvyšoval vlivem intenzivnějších vazeb mezi státy ekonomického jádra EU i postupného odstraňování bariér volného pohybu osob pro nově přistoupivší země EU...

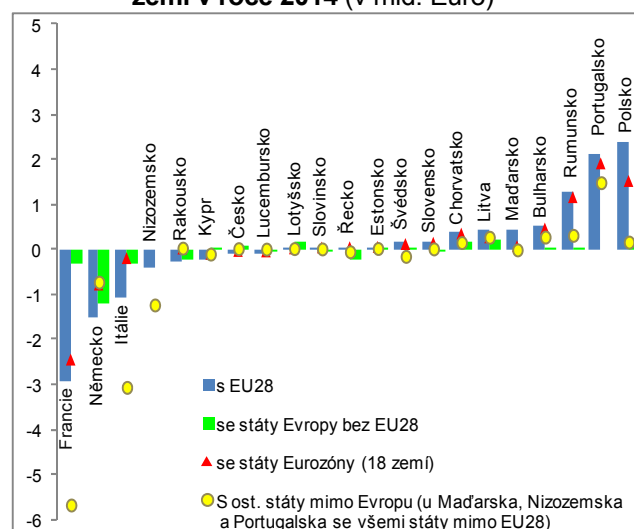
...naopak vývoj transferů domácnostem, které zasilají dlouhodobě usazení migranti do jiného členského státu EU, byl hospodářskou recesí silněji zasažen a v roce 2014 se nacházel 30 % pod úrovní roku 2008

náhrady zaměstnancům. Jejich objem významně rostl i mezi jednotlivými státy EU. V roce 2014 bylo (formou náhrad) zahraničním pracovníkům pocházejícím z jiného členského státu Unie vyplaceno přes 43,2 mld. Euro²⁸, o téměř 60 % více než v roce 2005. Výše vyplacených náhrad rostla stabilně, vyjma let 2008 a 2009 (v důsledku prudkého růstu míry nezaměstnanosti napříč téměř všemi státy EU). Vyšší objem náhrad souvisel s postupným uvolňováním pracovního trhu pro novější členské státy, roli hrály i přetrvávající regionální rozdíly v úrovni mezd i míře nezaměstnanosti (zvýrazněné ještě v pokrizovém období, kdy příznivý vývoj trhu práce v alpských státech kontrastoval s vleklými problémy, s nimiž se potýkaly ekonomiky „jižního křídla“ Unie). K růstu objemu výdělků zahraničních pracovníků v EU dlouhodobě přispívaly intenzivnější přeshraniční vazby v ekonomickém jádru Unie (Francie-Německo-země Beneluxu-Dánsko), podobně jako i silnější jednosměrné vazby většiny novějších členských zemí s Německem, resp. Rakouskem.

Graf č. 41 **Saldo náhrad zaměstnancům s vybranými uskupeními zemí v roce 2014** (v mld. Euro)

Graf č. 42 **Saldo osobních transferů (mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi) s vybranými uskupeními zemí v roce 2014** (v mld. Euro)

Zdroj: Eurostat (statistika platební bilance), vlastní výpočty

Pro krátkodobě pobývajících zahraničních pracovníků ze zemí EU byly významným zdrojem pracovních míst Lucembursko, Nizozemsko či Švýcarsko...

...pro novější členské státy pak zejména Německo a Rakousko

V roce 2014 bylo v pozici čistých příjemců náhrad zaměstnancům sedmáct zemí EU, deset států naopak čistými plátců²⁹. Významným zdrojem pracovních míst pro migranty či osoby dojíždějící ze sousedních států za prací byly Lucembursko a Nizozemsko, které krátkodobě pobývajícím zahraničním pracovníkům vyplatily na náhradách o 8,1, resp. o 4,7 mld. Euro více než inkasovali rezidenti těchto států pracující v zahraničí. Čistým plátcem náhrad, byť absolutně o řád v menším měřítku, byla i Velká Británie. Nejvýznamnějšími čistými příjemci byli naopak Francie, Belgie a Itálie, jejichž rezidenti v zahraničí inkasovali na náhradách o 17,5 mld., 5,7 mld., resp. 3,6 mld. Euro více, než musely samy vynaložit na zahraniční pracovníky na jejich území. Ve zvláštní pozici bylo Německo. Přestože ve vztahu k ekonomicky méně vyspělým státům střední a východní Evropy bylo významným zdrojem pracovních míst, bylo v úhrnu čistým příjemcem náhrad (díky čistému přílivu peněz ze Švýcarska, Lucemburska, Nizozemska, Dánska či Rakouska). Celkovými čistými příjemci zaměstnaneckých náhrad byly

²⁸ Uvedené číslo je (podobně jako u osobních transferů mezi domácnostmi) součtem přítoků na aktivní straně platební bilance. Tomu by měl odpovídat součet odtoků (ze všech zemí EU v rámci Unie) na pasivní straně platební bilance (tzv. zrcadlový tok). Ten byl u náhrad zaměstnanců v roce 2014 o 800 mil. Euro (resp. necelá 2 %) nižší. Obdobný „nedopčet“ na pasivní straně bilance činil u osobních transferů mezi domácnostmi (které zasilají dlouhodobě usazení migranti) 3 %, v letech 2005-2009 však dosahoval téměř 40 %.

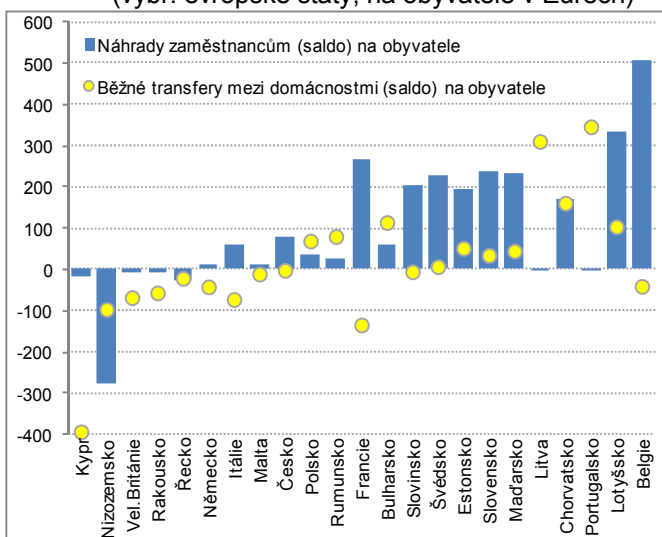
Významnější diskrepance však stále přetrvávají u toků na úrovni jednotlivých států, jak je dobře patrné z grafu č. 44. Zatímco v případě nejsilnějšího toku zaměstnaneckých náhrad mezi státy EU (odlivu z Lucemburska do Francie) byl v roce 2014 rozdíl proti příslušnému zrcadlovému toku (tj. kladnému sladu Francie s Lucemburskem) v relativně malý, např. v případě vztahů Německa a Rumunska byl obraz zásadně odlišný. Německo vyplatilo krátkodobě pobývajícím pracovníkům z Rumunska na náhradách 1609 mil. Euro, obdobná položka zaznamenaná na příjmové straně platební bilance Rumunska činila jen 92 mil. Euro.

²⁹ Údaje za Finsko nebyly dostupné.

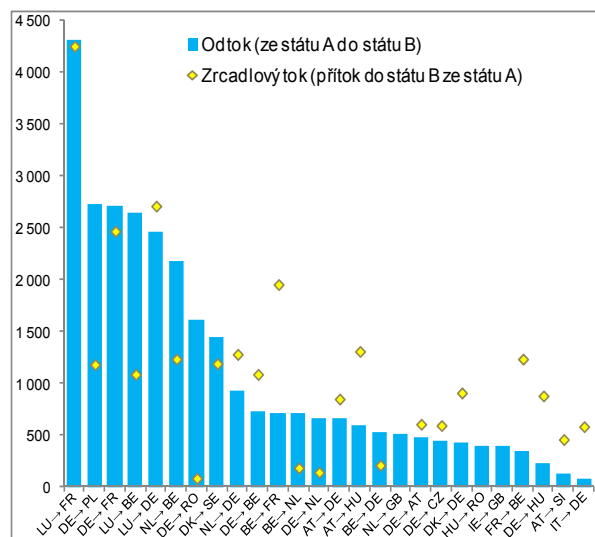
vyjma Francie (díky vztahům s Německem, Švýcarskem a státy Beneluxu) a Švédska (díky Norsku) především ekonomicky méně vyspělé členské státy EU ze střední a východní Evropy. Vzhledem k tomu, že jde většinou o menší státy, role příjmů zahraničních pracovníků není pro tyto ekonomiky zdaleka zanedbatelná. V relaci na obyvatele vykázaly vedle Belgie vysoké kladné saldo náhrad také pobaltské státy, Slovensko, Maďarsko a Slovinsko.

Graf č. 43 **Saldo osobních transferů (mezi rezidentskými a nerezidentskými domácnostmi) a saldo náhrad zaměstnancům v roce 2014 (vybr. evropské státy, na obyvatele v Eurech)**

Pozn.: Státy jsou seřazeny vzestupně podle hodnoty součtu salda osobních transferů a náhrad zaměstnancům vztahených na obyvatele. Ze států EU nejsou zahrnuty Španělsko, Dánsko, Finsko, Irsko a Lucembursko.

Graf č. 44 **Náhrady zaměstnancům – hlavní toky mezi státy EU v roce 2014 (v mil. Euro)**

Pozn.: bližší vysvětlení zrcadlových toků podává poznámka pod čarou na předchozí straně.

Zdroj: Eurostat (statistika platební bilance), vlastní výpočty

Čistými příjemci osobních transferů bylo v roce 2014 dvanáct unijních států, šlo především o země, které vstoupily do Unie po roce 2000

U výdělků krátkodobě působících zahraničních pracovníků se vedle toků od starších členských států k novějším projevují i specifické příhraniční vztahy usnadněné dobrou dopravní dostupností, specializací některých regionů (v oblasti cestovního ruchu, vědy a výzkumu či koncentrací správních a řídicích funkcí – např. sídel institucí EU). V případě dlouhodobě usazených migrantů probíhají v rámci EU finanční toky (osobní transfery cílené obvykle příbuzným osobám v „mateřských“ zemích) ve větší míře od ekonomicky vyspělejších států k méně vyspělým. Významnější podíl prostředků směřuje také mimo Evropu do zemí bývalých kolonií či jiných států spojených dlouhodobými migračními trasami. Čistými příjemci osobních transferů bylo v roce 2014 dvanáct unijních států, vyjma ekonomicky slabšího Portugalska a také Švédska (jehož relativní kladné saldo bylo ale nízké) šlo výhradně o země, které vstoupily do Unie po roce 2000. Při zohlednění počtu obyvatel získalo nejvíce Portugalsko, s nevelkým odstupem následované Litvou a dále Chorvatskem, Bulharskem a Lotyšskem. Bilance Česka, pokud jde o transfery domácnostem navázané na dlouhodobě usazené migranty, byla prakticky vyrovnaná. Odhlédneme-li od Kypru, který je svou velikostí i funkcí ekonomiky (daňový ráj, silná role cestovního ruchu) s Českem obtížně srovnatelný, bylo na tom ČR na osobních transferech (v relaci na obyvatele) v roce 2014 ze všech novějších zemí Unie nejhůře. Nejvíce osobních transferů domácnostem odpululo v čistém (vedle specifických ekonomik Kypru a Lucemburska) z Francie, následované Nizozemskem, Itálií a Velkou Británií. Zatímco u Nizozemska a Itálie se čisté odtoky mimo Evropu podílely na celkovém deficitu osobních transferů mezi domácnostmi kolem 70 % (u Francie 64 %), v případě Německa jen z 21 %.